

THE MEDIAEVAL ACADEMY OF AMERICA
PUBLICATION NO. 59

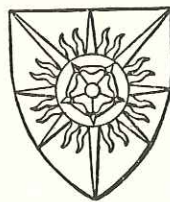
CORPVS PHILOSOPHORUM MEDII AEVI
CORPVS COMMENTARIORVM
AVERROIS IN ARISTOTELEM

CORPVS
COMMENTARIORVM AVERROIS
IN ARISTOTELEM

CONSILIO ET AVSPICIIS ACADEMIAE AMERICANAE MEDIAEVALIS
ADIVVANTIBVS ACADEMIIS CONSOCIATIS

Ediderunt

HENRICVS AVSTRYN WOLFSON
DAVID BANETH
FRANCISCVS HOWARD FOBES

Versionum Latinarum
VOLVMEN VI, 1

COMMENTARIVM MAGNVN
IN LIBROS DE ANIMA

THE MEDIAEVAL ACADEMY OF AMERICA
Cambridge, Massachusetts

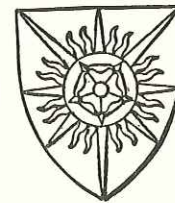
1953

AVERROIS CORDVBENSIS

COMMENTARIVM MAGNVN
IN ARISTOTELIS DE ANIMA LIBROS

RECENSVIT

F. STVART CRAWFORD
IN VNIVERSITATE BOSTONIENSI
PROFESSOR ADIVVANS

THE MEDIAEVAL ACADEMY OF AMERICA
Cambridge, Massachusetts

1953

neque est corpus neque forma in corpore; est igitur
non mixtum cum materia omnino. Et debes scire quod
illud quod dedit hoc necessario est, quia ista substantia
est, et quod est recipiens formas rerum materialium vel materiales
non habet in se formam materialem, scilicet compositam
ex materia et forma. Neque est etiam aliqua forma
formarum materialium; forme enim materiales non
sunt separabiles. Neque est etiam ex formis primis simplicibus;
ille enim sunt separabiles, sed non . . . recipit
formas nisi diversas, et secundum quod sunt intellecte in potentia,
non in actu. Est igitur aliud ens a forma et materia
et congregato ex eis. Utrum autem hec substantia
habeat formam propriam diversam in esse a formis materialibus
adhuc non declaratur ex hoc sermone. Propositio enim
dicens quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti
intelligitur a natura speciei illius recepti, non a natura
sui generis, et maxime remoti, et maxime eius
quod dictum est per equivocationem. Et ideo diximus
quod in sensu tactus invenitur medium inter contraria que
comprehendit; contraria enim alia sunt in specie a mediis.
Et cum talis est dispositio intellectus materialis,
scilicet quod est unum entium, et quod potentia est abstracta,
et non habet formam materialem, manifestum est ipsum
esse non passivum, cum passiva, scilicet transmutabilia, sunt sicut
forme materiales, et quod est simplex, sicut dicit Aristoteles, et
separabilis. Et sic intelligitur natura intellectus materialis
apud Aristotelem; et post loquemur de eius dubiis.

79 [est (1)] B || <est> forma C || corpore <est> B || igitur] ergo AC 80 debet D de hoc C
81 [illud quod] G ?quod G¹ || hic A || necesse A necessarium C || quia ista] quod B 81-82 ista
substantia est] (A²) substantia est ista A 82 [est (1) — est (2)] G || [quod] BD || [est (2)] C ||
formas] A formas A² || materialium] sensibilibus A 83 non] neque B || habent C || scilicet]
vel G || compositionem D 84 etiam] autem et C || alia G 84-85 forma formarum] (A²)
formarum forma A formarum B 86 separabiles [<sed non recipiunt formas nisi diversas>] D
86-87 [Neque est etiam — sunt separabiles] A neque etiam est — non sunt separabiles A² D
86 simplicibus C 87 <non> sunt BCG sunt Crawford || separabiles] cognoscentes G ||
recipiunt BCD 88 divisas G || intellecte] diverse intelligere C 89 [in] C || igitur] enim C || materia
et forma AC 90 et congregato] est congregatio D 91 habet BDG || [propriam] BDG
92 adhuc] ad hunc D || declarabitur C || [hoc] AC 93 dicimus C || debet] dicere C 94 recepti
illius speciei A speciei recepti illius C illius speciei recepti D 96 <non> diximus C
97 <quod> invenitur A 98 [alia] D || a mediis in specie A 99 Et <ideo> A 100 entium]
eneum C || quod (2)] quia C || [<non>] est (2) B non est G 101 materialialem C 102 non
esse A || passivum <cum passivo scilicet transmutabilem passiva> G passiva D || [scilicet] C
sint A || sunt <sunt> sicut C sicut sunt G sicut A sint BD 103 simpliciter AD || sicut]
ut AC || dicat C 104 <quod> separabilis C quod est quod est inseparabilis A 105 eius
dubiis] eis que sunt eius dubia A

5. Et sic non habebit naturam nisi istam, scilicet
quod est possibilis. Illud igitur de anima
quod dicitur intellectus (et dico intellectum
illud per quod distinguimus et cogitamus)
non est in actu aliquod entium antequam
intelligat.

429a21

429a24

Cum declaravit quod intellectus materialis non habet
aliquam formam materialium, incepit diffinire ipsum
hoc modo, et dixit quoniam non habet naturam secundum hoc
nisi naturam possibilitatis ad recipiendum formas intellectas
materiales. Et dixit: *Et sic nullam habet naturam*,
etc. Idest, illud igitur ex anima quod dicitur intellectus
materialis nullam habet naturam et essentiam qua constituatur
secundum quod est materialis nisi naturam
possibilitatis, cum denudetur ab omnibus formis materialibus
et intelligibilibus.

Deinde dixit: *et dico intellectum*, etc. Idest, et intendo per
intellectum hic virtutem anime que dicitur intellectus
vere, non virtutem que dicitur intellectus large, scilicet
virtutem ymaginativam, in lingua Greca, sed virtutem qua
distinguimus res speculativas et cogitamus in rebus
operativis futuris. Deinde dixit: *non est in actu aliquod entium
antequam intelligat*. Idest, diffinitio igitur intellectus materialis
est illud quod est in potentia omnes intentiones formarum
materialium universalium, et non est in actu
aliquod entium antequam intelligat ipsum.

Et cum ista est diffinitio intellectus materialis,
manifestum est quod differt apud ipsum a prima materia
in hoc quod iste est in potentia omnes intentiones formarum

5. 1 Et] Dixit aristoteles D || scilicet] secundum G 2 posibilis D plus A poten-
tialis B impossibilis G 3 dicitur] est A || et] idest D 5 <et> non G || [est] D || ali-
quid C || entium] eternum A 6 <aliquid> intelligat C 7 <et sic non habebit> Cum A ||
declaravit] de. A 8 formarum G || intendit A || ipsum diffinire CD 9 [et dixit] A || quoniam
non] non enim BG non ut D || secundum] super A 10 possibilitatis <solum> AC
11 [Et (2)] C 11-12 [nullam — etc.] AC 13 [<non>] nullam B 13-14 [nullam —
materialis] A nullam — materialis A² 13 habet] ht D || quam C que D 14 [est] D
15 denudatur D 17 Deinde] et ante G || [intellectum etc.] AC || [et (2)] D 18 hic] hanc D
19 <et> non AC || virtutem] illa A illam C 20 sed] scilicet CG || [qua] C 21 cogitatus A
22 operationis BDG opinionis B² || futuris] (B) futurus B² 22-23 [in — intelligat] A ||
[in — diffinitio] C 24 est (1)] et D 25 universalium materialium AC 27 ista est]
illa sit B 28 quod differt] ?quantum differat D 29 ille B 29-31 [intentiones —
omnes] C

universalium materialium, prima autem materia
est in potentia omnes iste forme sensibiles non
cognoscens neque comprehendens. Et causa propter
quam ista natura est distinguens et cognoscens,
prima autem materia neque cognoscens neque distinguens,
est quia prima materia recipit formas diversas,
scilicet individuales et istas, ista autem recipit
formas universales. Et ex hoc apparet quod ista
natura non est aliquid hoc, neque corpus neque virtus
in corpore; quoniam, si ita esset, tunc reciperet
formas secundum quod sunt diversa et ista, et si ita
esset, tunc forme existentes in ipsa essent intellecte
in potentia, et sic non distingueret naturam formarum
secundum quod sunt forme, sicut est dispositio
in formis individualibus, sive spiritualibus sive corporalibus.
Et ideo necesse est, si ista natura que
dicitur intellectus recipit formas, ut recipiat formas modo alio receptionis
ab eo
secundum quem iste materie recipiunt formas
quarum conclusio a materia est terminatio
prime materie in eis. Et ideo non est necesse ut
sit de genere materialium istarum in quibus forma
est inclusa, neque ipsa prima materia. Quoniam, si ita
esset, tunc receptio in eis esset eiusdem generis;
diversitas enim nature recepti facit diversitatem nature
recipientis. Hoc igitur movit Aristotelem ad imponendum
hanc naturam que est alia a natura materie
et a natura forme et a natura congregati.

30-31 est materia D 31 ille B 31-32 non — comprehendens] que non cognoscuntur neque
comprehenduntur ab ea G 32 causam G 33 ista natura] I ista materia A C G illa
materia B materia ista D || [$\langle$ cognoscens et $\rangle$] distinguens D 34 neque (1) — distinguens]
nec distinguens nec cognoscens A C 35 quia] quod D || materia prima A C || diversas formas D
formas B formas divisas G 36 [scilicet] A || individuales] (A²) indivisibiles A indidu-
ales C || ista] ille B || autem] enim C 37 illa B C 38 aliquod D G || hec A || $\langle$ sed $\rangle$ neque (1) A
scilicet neque C 39-41 [tunc — et si ita esset] A tunc — et tunc A² 40 diversa] divise G ||
illa B iste G || [et (2)] D || ita si C 41 ipso D 42 formarum naturam A 43 [sunt] A C
44 individualibus] (A²) indivisibilibus A 45 si] ut C || illa B || natura] materia A C D G
46 [ut recipiat formas] A B C D G ut recipiat formas Crawford || [receptionis] B D G [ab recep-
tione] A 47 secundum quem] quod D || ille B || formas $\langle$ receptionis $\rangle$ B C D G 48 con-
clusio] (A²) correlacio A || materia] modo G || terminatio G 49 materie prime B G materie
proprie D || [Et ideo] G et ideo G¹ || necesse est C 50 istarum materialium C materialium
illarum B || forma] prima B D G 51 ipsa] materia D || [materia] C 52 [in eis] A 53 recipi C
54 movet C D 54-55 imponendum hanc materiam C imponendam hanc materiam D
hanc materiam imponendum A 55 [alia] A alia A² || $\langle$ prime $\rangle$ materie A C 56 [a (1)] B ||
[a natura (1)] A || [a natura (2)] A

Et hoc idem induxit Theophrastum et Themistium et
plures expositores ad opinandum quod intellectus materialis
est substantia neque generabilis neque corruptibilis.
60 Omne enim generabile et corruptibile est hoc; sed iam
demonstratum est quod iste non est hoc, neque corpus neque forma in
corpore. Et induxit eos ad opinandum, cum hoc, quod ista est sententia
Aristotelis. Ista enim intentio, scilicet quod iste intellectus est
talis, bene apparet intuentibus demonstrationem Aristotelis
65 et sua verba; de demonstratione autem secundum quod exposuimus;
de verbis vero quia dixit ipsum esse non passivum,
et dixit ipsum esse separabile et simplex. Hec enim tria verba
usitantur in eo ab Aristotele, et non est rectum, immo est
remotum, uti aliquo eorum in doctrina demonstrativa
70 de generabili et corruptibili.
Sed cum post viderunt Aristotelem dicere quod necesse est, si
intellectus in potentia est, ut etiam intellectus in actu sit,
scilicet agens (et est illud quod extrahit illud quod est
in potentia de potentia in actum), et ut intellectus sit extractus
75 de potentia in actum (et est ille quem intellectus
agens ponit in intellectum materiale secundum quod artificium ponit
formas artificiales in materia artificis), et cum post hoc
viderunt, opinati sunt quod iste tertius intellectus, quem ponit
intellectus agens in intellectum recipientem materiale
80 (et est intellectus speculativus), necesse est ut sit
eternus; cum enim recipiens fuerit eternum et agens
eternum, necesse est ut factum sit eternum necessario.
Et quia opinati sunt hoc, contingit ut in rei veritate

57 theophrastum A tefrastum B tofrū D || themistum A theomistum C 58 $\langle$ est $\rangle$
materialis G 59 generalis B generis D || corporalis B 60 enim] igitur C || generale et
corporale B || sed] et A 61 determinatum C de. A declaratum G || [hoc neque] G
hoc G¹ 62 illa B C 63 [enim] A vero D || [scilicet] D || $\langle$ et $\rangle$ quod A || iste] ille B
64 instituentibus D || demonstrationes C de demonstratione A D G 65 sua verba] suis
et suis verbis A sua D || de demonstratione] dematiatoē D || [autem] A 66 quia] quod A ||
ipsa D 67 [dixit ipsum esse] A || separabilem B || simpliciter D || [enim] D 68 usitantur J
utuntur A B C D G || $\langle$ eis $\rangle$ in eo A B ab eo C eis ab eo G || [est (2)] A C eius D
69 remotum uti] remotum D remotum in A || eorum] eo B 70 generali et corporali B
71 post] primo C primum D || videtur A || necesse est] non esse sed D 72 est] sit A ||
sit] fit D 73 [et] A et A² || est illud] illud est B || extrahit] exit D || illud (2)] id B 74 in
actu C ad actum B 74-75 [et — actum] C 74 intellectus ut sit D G intellectus
necesse est ut sit A 75 actu D 76 [in] D G || [intellectum] A C || [materiale] formalem G ||
secundum] sed D 76-77 ponit formas artificiales] formans ponit aristoteles A formans
ponit formas artificiales A² 77 hoc post C 78 viderint D || ille B || quem] quod D
79 [agens in] A agens in A² agens D || recipiente materiale D materiale recipientem A C
81 enim] inde G 81-82 [et agens eternum] B D 82 [ut] A ut A² || factum] receptum A
[sit eternus] receptum factum C fari D 83 [hoc] D || in rei veritate ut D

non sit intellectus agens, neque factum, cum agens et factum
non intelligentur nisi cum generatione in tempore.
Aut dicatur quod dicere hoc *agens* et hoc *factum* non
est nisi secundum similitudinem, et quod intellectus speculativus
nichil aliud est nisi perfectio intellectus materialis per
intellectum agentem, ita quod speculativus sit aliquod compositum
ex intellectu materiali et intellectu qui est in
actu; et hoc quod videtur, quod intellectus agens quandoque
intelligit quando fuerit copulatus nobis, et quandoque
non intelligit, accidit ei propter mixtionem, scilicet propter
mixtionem eius cum intellectu materiali; et quod ex hoc
modo tantum fuit coactus Aristoteles ad ponendum intellectum
materiale, non quia intelligibilia speculativa
sunt generata et facta.

Et confirmaverunt hoc per hoc quod propalavit Aristoteles
quod intellectus agens existit in anima nobis, cum videmur
denudare formas a materiis primo,
deinde intelligere eas. Et denudare eas nichil aliud est nisi
facere eas intellectas in actu postquam erant in potentia,
quemadmodum comprehendere eas nichil aliud est
quam recipere eas.

Et cum viderunt hanc actionem que est creare intellecta
et generare ea esse reversam ad nostram voluntatem,
et augmentabilem in nobis secundum augmentationem
intellectus qui est in nobis, scilicet speculativi,
et iam fuit declaratum quod intellectus qui creat et
generat intelligibilia et intellecta est intelligentia agens,
ideo dixerunt quod intellectus qui est in habitu est iste
intellectus, sed accidit ei debilitas quandoque, et quandoque
additio, propter mixtionem. Hoc igitur movit Theophrastum

84 [agens (1)] *A* agens *A*² 85 intelliguntur *D G* || generatione] (*A*²) genere *A* 86 dice-
tur *A C* 89 <et> ita *G* || <intellectus> speculativus *A* || sit] fit *C* || aliquid *A C* 90 qui]
quod *D* 92 quando] quandoque *C D* cum *C*² || [et] *D* 93 ei accidit *B* || mixtiones *C*
93-94 [scilicet propter mixtionem] *B* et propter mixtiones *C* scilicet prope mixtionem *D*
94 quod] quia *D* 95 fuit coactus] (*A*²) fuit conctus *A* coactus fuit *G* || imponendum *D*
96 non] (*A*²) et *A* 97 [generata] *D* || [et] *B D G* 98 consumaverunt *A* || propalavit
<hoc> *C* probavit *A* 99 quod] quia cum *G* || videmus *B* videntur *C* 100 [denu-
dare] *A* denudare *A*² || materia *A* 101 eas (1) <et denudare> *D* || denudare] (*B*²) denuda *B* ||
est aliud *G* aliud *C* 102 eas facere *D* || intellectivas *C* 103 [eas] *C* 105 viderint *D* || que]
quod *A* || intellecta] (*B*²) intellectum *B* 106 eam *C D G* || reversa *B* 108 <scilicet> qui *B G*
scilicet quod *D* || speculativam *A* speculativum *D* 109 declaratum] de. *A* 110 [intelligibilia
et] *A* intelligibilia *C* || intelligentia] intellectiva *C* 111 <et> ideo *B G* || dixerunt] dix. ut *D* ||
intellectus quod *D* intelligentia que *A* || iste] *Crawford* ipse *A B C D G* 112 [ei] *A B C D* ||
[et] *B D G* 113 propter mixtionem] per comparacionem *G* || <primo> movit *C* movet *G* ||
theophrastum *A C* teofrastum *B* teofrastrum *D* neofastum *G*

et Themistium et alios ad opinandum hoc de intellectu
speculativo, et ad dicendum quod hec erat opinio
Aristotelis.

Et super hoc sunt questiones non pauce. Quarum
prima est quod hec positio contradicit huic quod Aristoteles
posuit, scilicet quod proportio intellecti in actu ad intellectum
materiale est sicut proportio sensati ad sentiens.
Et contradicit veritati in se. Si enim formare per intellectum
esset eternum, oporteret ut formatum per intellectum
esset eternum, quapropter necesse esset ut forme
sensibiles essent intellecte in actu extra animam, et
non materiales omnino; et hoc est contra hoc quod
invenitur in istis formis.

Et etiam Aristoteles aperte dicit in hoc libro quod proportio
istius virtutis distinguuntis rationabilis ad intentiones
formarum ymaginatarum est sicut proportio sensuum
ad sensata; et ideo anima nichil intelligit sine ymaginatione,
quemadmodum sensus nichil sentiunt sine presentia
sensibilis. Si igitur intentiones quas intellectus
comprehendit ex formis ymaginatis essent eterne,
tunc intentiones virtutum ymaginatarum essent eterne.
Et si iste essent eterne, tunc sensationes essent eterne;
sensationes enim sunt de hac virtute sicut intentiones
ymaginabiles de virtute rationabili. Et si sensationes essent
eterne, tunc sensata essent eterna, aut sensationes
essent intentiones alie ab intentionibus rerum existentium
extra animam in materia. Impossibile enim est ponere
eas easdem intentiones quandoque eternas et quandoque
corruptibiles, nisi esset possibile quod natura corruptibilis
transmutaretur et reverteretur eterna. Et

114 themistum *A* || de hoc *A* 115 speculatio *C* 117 sunt super hoc *C* super hoc *D*
118 [est] *C* || est quod hec] hec est *D* || hec positio] (*A*²) hec ponit *A* positio hec *C* ||
[huic] *D* || quod (2)] quia *D G* 118-119 Aristoteles posuit] ponit aristoteles *A C* 119 quod
<quod> *G* || intellecti] (*B*) intellectus *A D* intellectu *A* ?intelligentie *B*² in
intellecti *G* 121 <huic> veritati *G* 122-123 [oporteret — eternum] *A D* 122 ut]
quod *C* 123 esset (2)] est *D* 124 esset intelligere *C* || animas *D* 126 ?invidetur *B* ||
istis] hiis *A C* 127 [Et] *C* || Aristoteles aperte dicit] dicitur aperte *A* || hoc libro] libro primo *A*
libro isto *C* 128 distinguuntis rationabilis] rationalis distinguuntis *A* || intencionem *A D*
129 formarum ymaginatarum] (*A*²) formarum ymaginatarum *A G* ymaginatarum
formarum *B* 130 sensitiva *C* ?sensat *C*² || animal *D* 131 [sensus] *G* sensus *G*² ||
sentit *A C* 132 quas] quasi *D* 133 formis] virtutibus *B D G* || ymaginativis *A D G*
134 [tunc — eterne] *D* || ymaginatarum *B C* 135 si] (*A*²) sic *A* || [iste] *B* 135-136 [essent
eterne sensationes] *C* 137 rationali *C* 138 sensata tunc *A* || aut] ut *C* 139 [intentiones] *A* ||
[existentium] *A* 140 est enim *A* est *C* 141 [eas] *B C D* as *G* eas *G*² || [et] *A C*
142 corruptibiles] co^rrles *B* co^rrles *B*²

ideo necesse est, si iste intentiones que sunt in anima fuerint generabilium et corruptibilium, ut ille etiam sint generabiles et corruptibiles. Et in hoc fuit prolixus sermo in alio loco.

Hoc igitur est unum impossibilem que videntur contradicere huic opinioni, scilicet huic quod posuimus quod intellectus materialis est virtus non facta de novo. Existimatur enim quod impossibile est ymaginari quomodo intellecta erunt facta, et ista non erit facta; quando enim agens fuerit eternum et patiens fuerit eternum, necesse est ut factum sit eternum. Et etiam, si posuerimus factum esse generatum (et est intellectus qui est in habitu), quomodo possumus dicere in eo quod generat et creat intellecta?

Et est secunda questio magis difficilis valde. Et est quod, si intellectus materialis est prima perfectio hominis, ut declaratur de diffinitione anime, et intellectus speculativus est postrema perfectio, homo autem est generabilis et corruptibilis et unus in numero per suam postremam perfectionem ab intellectu, necesse est ut ita sit per suam primam perfectionem, scilicet quod per primam perfectionem de intellectis sim alius a te, et tu alius a me (et si non, tu esses per esse mei, et ego per esse tui, et universaliter homo esset ens antequam esset, et sic homo non esset generabilis et corruptibilis in eo quod homo, sed, si fuerit, erit in eo quod animal). Existimatur enim quod, quemadmodum necesse est quod, si prima perfectio fuerit aliquid hoc et numerabilis per numerationem individuorum,

144 [sunt] *A* sunt *A*¹ 145 fuerunt *A* fuerit *D* || cor^{lium} *B* || [etiam] *D* 146 sunt *C* || generales *B* || co^{rlis} *B* corles *B*² || [Et (2)] *D* || fuit] sint *C* || prolixis *C* prolixus *D* 147 aliquo *A B C* 149 [huic (2)] *B* || [quod (1)] *D* 151 possibile *D* || ymaginari <de eo> *G* estimari *A* opinari *C* || quomodo] quoquo modo *C* 152 intellectum *D* || erunt] sunt *B* e^{rl} *D* || [facta (1)] *A* facta *A*² || illa *B* || ista non erit] non erunt ista *C* || [quando] *G* 153 enim agens] animal *D* || [et — eternum (2)] *D* || [fuerit (2)] *A*² || [eternum (2)] *A* 154 est] etiam *D* 155 <quod> factum esse *C* esset *D* 156 in] etiam *D* || quod] qui *D* 157 creat] facit *A C* cāt *D* 158 secunda] alia *B* 160 declaratur] de. est *A* determinatum est *C* || intelligit *D* 161 [est (1)] *A C D* || [est (2)] *C* || generalis *B* || 162 co^{rlis} *B* corlis *B*² || unum *G* || [in] *A C* 162-163 per — perfectionem] propter postremam suam perfectam *D* 163-164 [ab — perfectionem (1)] *A* ab — perfectionem *A*² 163 ita] ista *C* 164 primam suam *B* suam permam *C* || [quod] *G* || primam (2) <sicut per postremam> *C* postremam *A B D G* 165 <scilicet> sim *C* sine *D G* || alius a te] animalitate *D* 166 si] (*D*) sic *D*² || tu non *G* enim tu *D* || esses] eris sciens *A* || ego per esse] (*D*²) esse per ego *D* || tui <et tu eris per esse mei sciens et ego per esse tui> *C* 167 [<et>] homo *G* || esset (1)] (*G*¹) et *G* || sic] si *D G* 168 generalis *B* || co^{rlis} *B* co^{rlis} *B*² corlis *C* 169 [quod (2)] *D* 171 [aliquid hoc] *A* ad hoc *B* hoc aliquid *C* || [et] *A C* || innumerabilis *B* numeralis *C*

ut postrema perfectio sit huiusmodi, ita etiam necesse est econtrario, scilicet quod, si postrema perfectio est numerata per numerationem individuorum hominum, ut prima perfectio sit huiusmodi.

Et alia multa contingunt impossibilia huic positioni. Quoniam, si prima perfectio esset eadem omnium hominum, et non numerata per numerationem eorum, contingeret quod, cum ego acquirerem aliquod intellectum, et tu etiam acquirereres illud idem, et quando ego obliviscerer aliquod intellectum, ut tu etiam. Et alia multa impossibilia contingunt huic positioni. Existimatur enim quod nulla differentia est inter utranque positionem in hoc quod contingit de impossibili, scilicet ex hoc quod ponimus quod postrema et prima perfectio sunt huiusmodi, scilicet non numerate per numerationem individuorum. Et cum nos fugerimus omnia ista impossibilia, continget nobis ponere quod prima perfectio est hec intentio, scilicet individualis in materia et numerata per numerationem individuorum hominis et generabilis et corruptibilis. Et iam declaratum est ex demonstratione Aristotelis predicta quod non est aliquid hoc, neque corpus neque virtus in corpore. Quomodo igitur possumus evadere ab hoc errore, aut qualis est via dissolutionis istius questionis?

Alexander autem sustentatur super hunc sermonem postremum, et dicit quod magis convenit Naturalibus, scilicet sermonem concludentem quod intellectus materialis

172 ut] quod *A* || postrema] prima *D* || [perfectio] *B* perfectio est numerata *C* || sit] esset *A* || huiusmodi] huius *B* homo *D* 173 [perfectio] *C* 174 est] sit *G* || innumerationem *C* 175 huiusmodi] huius *B D* 176 [Et — positioni] *A* || contingunt impossibilia] *Crawford* impossibilia contingentia *B C* contingentia *D* contingentia impossibilia *G* || positioni] opinioni *C* 177 esset] est *A C* 177-178 omni homini *A* 178 numerationem] (*A*²) numeracio *A* 179 <quod> contingeret *D* || quod] ut *A* || ego] eo *C* || aliquod] *I* aliquem *A B C D G* 180 et] ut *C D G* 181 obliviscerem *A* || aliquem *A B C* eum *D* || ut — Et] ut et tu etiam *B* et tu etiam et *C* 181-182 multa alia *C* multa *B D G* 182 contingunt] *Crawford* contingentia *A B C D G* || [positioni] *B D G* 183 est differentia *A C D* || utranque positum *A C* 184 quod] quia *C* || impossibilibus *B¹ D G* possibilibus *B* || ex] in *A C* 185 posuimus *C* || et] vel *A C* || sunt] si sit *A* sit *C* || huiusmodi] huius *B* 186 non] enim *D* || numerata *A C* 187 cum] tamen *C* || fugimus *A* fingerimus *C* sumimus *D* || illa *B* 188 [nobis] *A C* || intentio hec *B* intentio *C* huius intentio *D* 189 individuos *D* || [in materia] *G* in materia *G*² || et numerata] innumerata *G* 190 generalis *B* || co^{rlis} *B* co^{rlis} *B*² 191 Et iam] etiam *A* || determinatum *C* de. *A* demonstratum *D* 192 hoc aliquid *C* aliquid *A* 193 neque (2)] nisi *D* || Quomodo] quo *D* || igitur] ergo *A C* 194 hoc] isto *B* || aut] et *A C* 195 istius] huius *A C* 196 Alexander] (*A*²) aristoteles *A* || extremum *D* 197 <ut dicans> sermonem *C* 198 <scilicet> quod *B D G*

est virtus generata, ita quod existimamus de eo quod opinatur
et in aliis virtutibus anime, esse preparationes
factas in corpore per se a mixtione et complexione.
Et dicit hoc non esse inopinabile, scilicet ut ex mixtione
elementorum fiat tale esse nobile mirabile, licet sit
remotum a substantia elementorum propter maximam
mixtionem.

Et dat testimonium super hoc esse possibile ex hoc
quod apparet quod compositio que primo cecidit in elementis,
scilicet compositio quatuor qualitatum simplicium, cum
hoc quod est parva illa compositio, est causa maxime diversitatis,
in tantum quod unum est ignis et aliud est aer.

Et cum ita sit, non est remotum ut per multitudinem
compositionis que est in homine et in animalibus fiant
illic virtutes diverse in tantum a substantiis elementorum.

Et hoc aperte et universaliter propalavit in initio
libri sui de Anima, et precepit ut considerans primo de anima
debeat prescire mirabilia compositionis corporis
hominis. Et dixit etiam in tractatu quem fecit de Intellectu
secundum opinionem Aristotelis quod intellectus materialis
est virtus facta a complexione. Et hec sunt verba eius:

*Cum igitur ex hoc corpore, quando fuerit mixtum
aliqua mixtione, generabitur aliquid ex universo mixti
ita quod sit aptum ut sit instrumentum istius intellectus
qui est in hoc mixto, cum existit in omni corpore, et
istud instrumentum est etiam corpus, tunc dicetur esse
intellectus in potentia; et est virtus facta a mixtione
que cecidit in corporibus, preparata ad recipiendum
intellectum qui est in actu.*

199 [de eo] AC adeo BDG de eo J || quod (2) quid D || opinatur <in eo> BG
opinandum in eo est A opinandum est in eo C opinamur in eo D opinatur Crawford
200 [esse] A 201 [per se] G pro se C || a mixtione] ammixtione G || <a> complexione B
202 <impossibile nec> inopinabile A || ex <tali> mixtione B ex commixtione C e
mixtione D || 203 nobile] (D²) mobile D || <et> licet BCD || <illud> sit C
206 dat <mixtio> C || super] ut D || esse] esset D || possibile] (A²) impossibile A
207 apparet] ?apert D || ceciderit G 209 hoc <etiam> AC || [illa] A || est (2) fuit AC
210 alius DG 211 [Et] C || multitudinem] similitudinem B 213 illic iste AC ille D ||
ab G || substantiis] (G¹) subiectis A 214 aparte G || [et (2)] D || [in] B 215 sui libri DG
216 scire A 217 in tractatu etiam A || de intellectu quem fecit A de intellectu quam fecit C
218 [materialis] B 219 est <et est> A || facta virtus DG || coplōe D 220 Cum] est G ||
fuit C 221 amixtione B || [generabitur aliquid] G generabit aliquid D 222 ut sit] quod
sit A quod sic C 223 omni corpore] corpore hoc omni A 224 illud C || dicitur D
224-225 intellectus esse D 226 [in] ABDG || preparatis AC

Et ista opinio in substantia intellectus materialis maxime
distat a verbis Aristotelis et ab eius demonstratione;
230 a verbis autem ubi dicit quod intellectus materialis est
separabilis, et quod non habet instrumentum corporale,
et quod est simplex et non patiens, idest non transmutabilis,
et ubi laudat Anaxagoram in hoc quod dixit quod est non
mixtus cum corpore; a demonstratione vero sicut scitum
235 est in hoc quod scripsimus.

Alexander autem exponit demonstrationem Aristotelis a qua
concluit intellectum materiale esse non passivum, neque
aliquid hoc, neque corpus neque virtutem in corpore, ita
quod intendebat ipsam preparationem, non subiectum preparationis.
240 Et ideo dicit in suo libro de Anima quod intellectus
materialis magis assimilatur preparationi que
est in tabula non scripta quam tabule preparate; et dicit
quod ista preparatio potest dici vere quod non est aliquid
hoc, neque corpus neque virtus in corpore, et quod
245 non est passiva.

Sed hoc quod dixit Alexander nichil est. Hoc enim vere
dicitur de omni preparatione, scilicet quod neque est corpus
neque forma hoc in corpore. Quare igitur appropriavit
Aristoteles hoc preparationi que est in intellectu inter
250 alias preparationes, si non intendebat demonstrare
nobis substantiam preparati sed substantiam preparationis?
Sed impossibile est dicere quod preparatio est
substantia, cum hoc quod dicimus quod subiectum istius
preparationis neque est corpus neque virtus in corpore.
255 Et est illud quod concluit demonstratio Aristotelis alia intentio
ab ea secundum quam dicitur quod preparatio
neque est corpus neque virtus in corpore.

Et hoc manifestum est ex demonstratione Aristotelis.

228 illa B 233 non est G 234 cum] in D || [vero] D || scitum] scitum D 236 [autem] D
237 concludit C || passiu[a]m A 238 aliquid <corpus aliquid> hoc D aliquid A ||
[neque (1)] ABDG neque B² || virtus AB 239 ipsum C || subiectum] substantiam C
241 [materialis] B 244 [neque (1)] A 244-247-248 [et — preparatione — corpore] A
et — preparatione quod non est corpus nec virtus in corpore A² 244-245 quod — passiva]
est non passivum C 246 dicit Alexander] (D²) || Hoc (2)] hec C 246-247 dicitur vere B
248 forma hoc G virtus C forma D || igitur] ergo AC 249 [hoc] AC hec D || prepara-
tam D || [in] BCD 250 si] et A sed C || intendit A 250-251 nobis demonstrare D
251 sed] secundum D || preparationis] (B²) demonstrationis DG 252 Sed [<substantiam pre-
paracionis>] A si BDG || possibile B || est (2)] sit D 253 quod (1) <hoc> D quod hoc
quod G || dicimus] d'mus B 255 illud] in A || concludit C concluditur D || intentio <est> BDG
257 neque (1)] non B nec C || neque (2)] nec C 258 manifestum] demonstratum A

Propositio enim dicens quod omne recipiens aliquid necesse est ut in eo non existat in actu aliquid ex natura recepti manifesta est ex eo quod substantia preparati et natura eius querit habere hoc predicatum secundum quod est preparatum. Preparatio enim non est recipiens, sed esse preparationis a recipiente est sicut accidentis proprii. Et ideo, cum fuerit receptio, non erit preparatio, et remanebit recipiens. Et hoc manifestum est et intellectum ab omnibus expositoribus ex demonstratione Aristotelis.

Aliquid enim esse non corpus neque virtutem in corpore dicitur quatuor modis diversis. Quorum unus est subiectum intellectuum, et est intellectus materialis, cuius esse demonstratum est quid sit. Secundum est ipsa preparatio existens in materiis, et est propinquum modo secundum quem dicitur quod privatio simpliciter neque est corpus neque virtus in corpore. Tertium autem est prima materia, cuius etiam esse demonstratum est. Quartum est forme abstracte, quarum esse est etiam demonstratum. Et omnia ista sunt diversa.

Et induxit Alexandrum ad hanc expositionem remotam manifesti erroris fugere, scilicet a questionibus predictis. Et videmus etiam Alexandrum sustentari in hoc quod prima perfectio intellectus debet esse virtus generata super universales sermones dictos in diffinitione anime, scilicet quia est prima perfectio corporis naturalis organici. Et dicit quod ista diffinitio est vera de omnibus partibus anime eadem intentione. Et dat rationem super hoc: quoniam dicere quod omnes partes anime sunt forme est univocum, aut prope, et quia forma, in eo quod est finis habentis

259 necessario D 260 [in eo] G in eo G¹ || in actu] [sic] A actu C || ex] de AC
261 manifestum B C D G || est <quod est> G || ea C D || <est> substantia G 262 predicatum] p^m C || preparatum] paratum B 263 <eius> esse G natura B eius D || preparationis <eius> B 264 proprii] (A²) proprie A 265 fuerit] fuit B || erit] est D
265-266 recipiens remanebit AC 266 et intellectus D intellectu A in intellectu C
267 expositionibus D 269 [diversis] CG || unum AC 269-270 subiectum est D
270-271 materialis cuius esse] (A²) cuius est A 271 est demonstratum D || quod DG || est (2)] quod G 272 <est> existens G 272-274 [et — corpore] A et — corpore A²
273 quem] quod CD || [quod] C || neque] non C || corpus] virtus D 274 <et> Tertium [est] A || est autem C 274-275 materia prima G 275 [etiam] D || esse] erit B || demonstratum est] est determinatum D 276 esse etiam est A etiam esse est B 277 illa B
279 manifesti] omnia fieri A || erroris] furoris G || fugere scilicet] scilicet evadere et fugere AC
280 alexandrum etiam BG etiam ad exemplum C || [prima] D 281-282 sermones universales AC 282 dictos] (G²) dictas G || [anime] A || quia] quod BD que C 284 illa BC || vera] ut dicatur A || [partibus] A partibus A² 286 [partes] D || [anime] B || sint A 287 proprie A || forma <est> A || quod] qui D

formam, impossibile est ut separetur, necesse est, cum prime perfectiones anime sint forme, quod non separentur.

290 Et per hoc destruit ut in primis perfectionibus anime sit perfectio separata, sicut dicitur de nauta cum nave, aut universaliter erit in ea aliqua pars que dicitur perfectio intentione diversa ab intentione qua dicitur in aliis. Et hoc quod ipse fingit quod manifestum est de sermonibus universalibus in anima, manifeste dixit Aristoteles quod hoc non est manifestum in omnibus partibus anime; dicere enim *formam* et *primam perfectionem* est dicere equivoce de anima rationali et de aliis partibus anime.

Abubacher autem videtur intendere in manifesto sui sermonis quod intellectus materialis est virtus ymaginativa secundum quod est preparata ad hoc quod intentiones que sunt in ea sint intellecte in actu, et quod non est alia virtus subiecta intellectis preter istam virtutem. Abubacher autem videtur intendere istud fugiendo impossibilia contingentia Alexandro, scilicet quod subiectum recipiens formas intellectas est corpus factum ab elementis, aut virtus in corpore; quoniam, si ita fuerit, continget aut ut esse formarum in anima sit esse earum extra animam, et sic anima erit non comprehensiva, aut ut intellectus habeat instrumentum corporale, si subiectum ad intellecta sit virtus in corpore, sicut est de sensibus.

Et magis inopinabile de opinione Alexandri est hoc quod dixit quod prime preparationes ad intellecta et ad alias postremas perfectiones de anima sunt res facte a complexione, non virtutes facte a motore extrinseco ut est famosum ex opinione Aristotelis et omnium Peripateticorum. Ista enim opinio in virtutibus anime

288 [est (1)] D || cum] quod B || prime] proprie D 289 perfectionis C || [anime] A || sunt DG || quod] que B || separantur B 290 desinit A distinguit C || ut] quod G 291 <non> sit G || [cum] D 292 aliqua] illa B || que] de qua AC qua D || perfecta D 293 qua] que B
294 fingit] significat A 295 manifeste] maledixit cum AC || Aristoteles <solutum est per hoc quod> D² || [non] G 296 manifestum est G 297 est] cum D 298 rationabili BDG
rationari C 299 Abubacher autem] Crawford averipheche A abubacher autem
avempeche B aneupheter autem C abubacher a aiesepecho D abubacher autem
avempereche G || videntur G || <vel> intendere <vel oppinari> B || manifesto] medio A
300 <de> intellectus D 301 preparata] [generata] preparativa D 302 sint] sunt A
fuit C 303 substantia intellectus AC sub'a intellectis DG || abubracher C 304 illud C
305 [scilicet] AC || recipi D 306 intellectus D || ab] ex G 307 contingit C || [ut] D
308 forme B || sit in anima D || earum] (A¹) eorum A 309 non erit A erit DG ||
comprehensa B || [ut] C 312 inopinabile] (B¹) oppinabile B || <est> de C 314 al'ias C
315 copl'one D || virtutis D 316-317 [Aristotelis — opinio] D 316 omnium] communi B
317 perypatheticorum AC || illa B

comprehensivis, si est secundum quod nos intelleximus, est falsa.
 A substantia enim elementorum et a natura eorum
 non potest fieri virtus distinguens comprehensiva;
 quoniam, si esset possibile ut a natura eorum et sine extrinseco
 motore fierent tales virtutes, tunc esset possibile
 ut postrema perfectio, que est intellecta, esset aliquod
 factum a substantia eorum elementorum ut color
 et sapor fiunt. Et ista opinio est similis opinioni negantium
 causas agentes et non concedentium nisi causas
 materiales; et sunt illi qui dicunt casum. Sed
 Alexander est maioris nobilitatis quam ut credat hoc; sed
 questiones que opponerantur ei in intellectu materiali
 coegerunt ipsum ad hoc.

Revertamur igitur ad nostrum, et dicamus
 quod forte iste questiones sunt que induxerunt Avempeche
 ad hoc dicendum in intellectu materiali. Sed quod accidit
 ei impossibile manifestum est. Intentiones enim ymagine
 sunt moventes intellectum, non mote. Declaratur
 enim quod sunt illud cuius proportio ad virtutem distinctivam
 rationabilem est sicut proportio sensati ad
 sentiens, non sicut sentientis ad habitum qui est sensus.
 Et si esset recipiens intellecta, tunc res reciperet se, et
 movens esset motum. Et iam declaratum est quod intellectus
 materialis impossibile est ut habeat formam in
 actu, cum substantia et natura eius est ut recipiat formas
 secundum quod sunt forme.

318 comprehensivus A comprehensibilis D || [si est] G sed est C || intellexerimus B
 intelligimus C 319 enim] non D 320 distinguens virtus fieri A nec virtus distinguens C
 321 quoniam] quam C || earum D 321-322 motore extrinseco AB 322 fecerit C ||
 tunc essent D it^m esset A esset tunc C 323 intellectiva C || aliquid CD 324 [eorum] C ||
 calor G 325 [fiunt] C sunt A || illa B 328 Alexander] (A²) aristoteles A ||
 maioris est D || auctoritatis G || credat hoc] (A²) custodiat A credebatur hoc G 329 oppina-
 bantur B apponebantur D || [in] CD || intellectui D || materiali [[<]sed quod accidit ei in
 primo manifestum est intentionem[>]] D 330 coegerunt A coegerunt C continget D ||
 ad <ipsum ad> A 331 revertatur D || igitur] ergo AC || [[<]hoc[>]] nostrum A nostrum
 profo^m B² sermonem nostrum C 332 forte quod AC || ille B || autapeth' A avēphech' C
 avempehe D 333 [in] D quod A in A² || [quod] B quid AC 334 impossibilis BG
 de impossibili A impossibili C || enim] causa D || ymaginatarum A 335 intellectu D
 336 quod] quem C || distinctivam] determinativam A [distinctamur] B distinguendam D
 337 rationalem AC || [est] D et C 338 sentientis] sciens A sentientes D || qui] quod D
 339 esset <intellectus> C est A 340 movens] (A²) moventem A || motum] motus D ||
 demonstratum A || [est] B 341 [impossibile est] A impossibile est A² impossibile D
 impossibile esset G || formam <impossibile est> A formam A² 342 substantia
 <eius> A || et natura] materia C || est eius C eius D || reciperet G || <omnes> formas A

Et cum omnia que possunt dici in natura intellectus
 345 materialis videntur impossibilia, preter hoc quod
 dixit Aristoteles, cui etiam contingunt questiones non pauce;
 quarum una est quod intellecta speculativa sunt eterna; secunda
 autem est fortissima earum, scilicet quod postrema perfectio in
 homine sit numerata per numerationem individuorum
 350 hominis, et prima perfectio sit una in numero omnibus.
 Tertia autem est questio Theofrasti, et est quod
 ponere quod iste intellectus nullam habet formam necessarium
 est, et ponere etiam ipsum esse aliquod ens
 necessarium est; et si non, non esset receptio neque preparatio.
 355 Preparatio enim et receptio est ex hoc quod non
 inveniuntur in subiecto. Et cum est aliquod ens, et non habet
 naturam forme, remanet ut habeat naturam prime
 materie, quod est valde inopinabile; prima enim
 materia neque est comprehensiva neque distinctiva.
 360 Et quomodo dicitur in aliquo cuius esse sit tale quod
 est abstractum?

Et cum omnia ista sint, ideo visum est michi scribere
 quod videtur michi in hoc. Et si hoc quod apparet michi
 non fuerit completum, erit principium complementi.
 365 Et tunc rogo fratres videntes hoc scriptum scribere
 suas dubitationes, et forte per illud inveniatur verum
 in hoc, si nondum inveni. Et si inveni, ut fingo, tunc
 declarabitur per illas questiones. Veritas enim, ut dicit
 Aristoteles, convenit et testatur sibi omni modo.
 370 Questio autem dicens quomodo intellecta speculativa
 erunt generabilia et corruptibilia et agens ea et

344 cum] ideo B || [in natura] A in natura A² a materia D 347-348 secunda autem]
 alia autem A et alia C 348 <et> est G || [scilicet] BD est G 350 prima] propria D ||
 [in] C || numero omnibus] numerationibus D numero cuilibet A numero cuiuslibet C
 351 [est (1)] CD || theoprasti A teofrasti BDG 351-352 quod ponere] qui positione D
 352 ille intellectus B intellectus iste D || habeat C || necessariam D verum B
 353 et est D || etiam ponere D ponere AC || [esse] D || aliquid D 354 [necessarium est] A
 354-356 [necessarium — et (2)] D 354 [non] BG || neque] nisi G 355 [est] AB || [quod] A² ||
 [non] C non nisi A² 356 invenitur B || cum] tamen C || [est] B est B² 357 ut] si B ||
 habeat <formam> G habeant A || prime] propriam D 358 [prima] D 359 nec est
 comprehensa nec distincta A || <est> distinctiva D 360 dicitur <esse> D 361 est] sit A
 362 [ista sint] A ista sint A² illa sint B || michi visum est A 363-364 apparet — principium]
 aperit non fuerit michi complementum p'm D 365 tunc <ego> D ego G || hoc scriptum
 videntes C || scribere] substantie G 366 dubitationes] sententias AC || <id> illud D || inveni-
 tur AC venit D 367 [in] D || <et> si (1) C sed A || inveni ut] invenerint B
 invenerint ut B² 368 istas C 369 convenit] 9ⁱ B contra DG || [sibi] D || [sibi omni modo]
 sermoni meo B 370 Questio] quomodo D 371 generalia et corporalia B || <in> ea G

recipiens erit eternum, et que est indigentia ad imponendum intellectum agentem et recipientem si non est illic aliquod generatum, illa questio non contingeret si non esset hic aliud quod est causa esse intellecta speculativa generata. Modo autem, quia ista intellecta constituuntur per duo, quorum unum est generatum et aliud non generatum, quod dictum fuit in hoc est secundum cursum naturalem. Quoniam, quia formare per intellectum, sicut dicit Aristoteles, est sicut comprehendere per sensum, comprehendere autem per sensum perficitur per duo subiecta, quorum unum est subiectum per quod sensus fit verus (et est sensatum extra animam), aliud autem est subiectum per quod sensus est forma existens (et est prima perfectio sentientis), necesse est etiam ut intellecta in actu habeant duo subiecta, quorum unum est subiectum per quod sunt vera, scilicet forme que sunt ymagines vere, secundum autem est illud per quod intellecta sunt unum entium in mundo, et istud est intellectus materialis. Nulla enim differentia est in hoc inter sensum et intellectum, nisi quia subiectum sensus per quod est verus est extra animam, et subiectum intellectus per quod est verus est intra animam. Et hoc dictum est ab Aristotele in hoc intellectu, ut videbitur post.

Et hoc subiectum intellectus quod est motor illius quoquo modo est illud quod reputavit Avempeche esse recipiens, quia invenit ipsum quandoque intellectum in potentia et quandoque intellectum in actu, et ista est dispositio subiecti recipientis, et existimavit conversionem.

372 [est] G || inpossedum D 373 [illic] A C 374 Ista A || continget[ur] A contingerit D 374-375 [<si non esset aliquod>] si non A nisi B nisi si non G 375 aliud] aliquid D || [est] A D est A² || [esse] A in esse G || intellectiva C intellectivarum D || specula C 376 [generata] D generativa A C || quia] quod B D || [ista] A illa B 377 [et] D 378 est] et D 379 [quia] D || formale C 380 sicut (1) ut D || sicut (1) — sensum] est sicut comprehendere per sensum sicut dicit aristoteles A est sicut comprehendere per sensum ut dicit aristoteles C 381 [per sensum] B G 383-387 [sensus — quod] D 383 aliud] illud G 385 sensus G 386 intellecta <in hoc> G || habeat C || <hec> duo A C || [est] B 387 sunt (1)] sit D || ymaginaciones C in ymaginacione A 388 [vere] A 389 sunt unum] fit unde D || entium] eunem C euem D || illud A C || intellectus est B intellectus D 390 est differentia G || in hoc est A C || [inter] D 391 nisi] I sed A B C G et D 392 [est (1)] A est A² || [est (2)] G || [<istius>] intellectus D 393 <quia> per A || [est (1)] A est A² || [est ab] D 394 videbimus B 395 [hoc] D || subiectu D || intellectu D in intellectu B || quod] quia A || istius C 396 quoquo] quo B || [quod] D || avenpeth' A aut pheth C aiesepeche D 397 ipse D 398 [et (1)] A C D || [intellectum] D || [in] C || ista] hec D

Et ista proportionalitas magis invenitur perfecta inter subiectum visus quod movet ipsum et inter subiectum intellectus quod movet ipsum. Quemadmodum enim subiectum visus movens ipsum, quod est color, non movet ipsum nisi quando per presentiam lucis efficitur color in actu postquam erat in potentia, ita intentiones ymagine non movent intellectum materiale nisi quando efficiuntur intellecte in actu postquam erant in potentia. Et propter hoc fuit necesse Aristoteli imponere intellectum agentem, ut videbitur post; et est extrahens has intentiones de potentia in actum. Quemadmodum igitur color qui est in potentia non est prima perfectio coloris qui est intentio comprehensa, sed subiectum quod perficitur per istum colorem est visus, ita etiam subiectum quod perficitur per rem intellectam non est intentiones ymagine que sunt intellecte in potentia, sed intellectus materialis est qui perficitur per intellecta; et est cuius proportio ad ea est sicut proportio intentionis coloris ad virtutem visibilem.

Et cum omnia ista sint sicut narravimus, non contingit ut ista intellecta que sunt in actu, scilicet speculativa, ut sint generabilia et corruptibilia nisi propter subiectum per quod sunt vera, non propter subiectum per quod sunt unum entium, scilicet intellectum materiale.

Questio autem secunda, dicens quomodo intellectus materialis est unus in numero in omnibus individuis hominum, non generabilis neque corruptibilis, et intellecta existentia in eo in actu (et est intellectus speculativus) numeratus per numerationem individuorum hominum, generabilis

400 illa B || [perfecta inter] D 401 [et] D || [inter] C 401-402 [et — ipsum] A 402 ipsum <et inter subiectum intellectus quod movet ipsum> D || Quemadmodum] (A²) qm A 403 enim — movens] [visum] subiectum moventis D 404 moveat C || [nisi] G nisi G¹ 405 [erat] C erant A erat A² 405-408 [ita — potentia] A ita — potentia A² 408 [Aristoteli imponere] B Ar. ponere D 409 extrahens] extra eas D 410 actu C 411 [color] C || [est (2)] D || coloris] colorum B D sensus colorum G 412 qui] que D 413-414 [per — perficitur] B 413 illum A 414 per <istam> rem intellectam A partem intellectus B per intellectum D rem intellectam G 415 intellecte] intellecta C 416 qui] quod D || cuius] eius A C D 417 [est] A C D 419 cum omnia etiam cum A || illa B || sunt A 420 illa B C || [sint] D 421 generalia et corporalia B || propter] per A 422 sunt] fit D || [non propter subiectum] D non per subiectum A || per (2)] sed D 423 entium] ea tantum D 425 [in (1)] A C || [in (2)] cum B || hominum] et C 426 generalis B generabiliter D || [neque corruptibilis] D neque corrlis B neque corrlis B² et corrlis C 427 [in eo in actu] A in eo actu A² C eo in actu D || [et] D || numeratus] [et] numeratur A 428 numerationem] invencionem A || hominis D || <neque> generabilis D generalis B

et corruptibilis per generationem et corruptionem
individuum, hec quidem questio valde est difficilis,
et maximam habet ambiguitatem.

Si enim posuerimus quod iste intellectus materialis est
numeratus per numerationem individuum hominum,
continget ut sit aliquid hoc, aut corpus aut virtus in corpore.
Et cum fuerit aliquid hoc, erit intentio intellecta in
potentia. Intentio autem intellecta in potentia est subiectum
movens intellectum recipientem, non subiectum
motum. Si igitur subiectum recipiens fuerit positum esse
aliquid hoc, continget ut res recipiat seipsam, ut diximus,
quod est impossibile.

Et etiam, si concesserimus ipsam recipere seipsam, contingeret
ut reciperet se secundum quod diversa. Et sic erit virtus intellectus
eadem cum virtute sensus, aut nulla differentia erit
inter esse forme extra animam et in anima. Hec enim
materia individualis non recipit formas nisi has et
individuales. Et hoc est unum eorum que attestantur
Aristotelem opinari quod iste intellectus non est intentio
individualis.

Et si posuerimus quod non numeratur per numerationem
individuum, continget ut proportio eius ad omnia individua
existentia in sua perfectione postrema in generatione
sit eadem, unde necesse est, si aliquid istorum individuum
acquisierit rem aliquam intellectam, ut illa acquiratur
ab omnibus illorum. Quoniam, si continuatio illorum
individuum est propter continuationem intellectus materialis
cum eis, quemadmodum continuatio hominis cum intentione
sensibili est propter continuationem prime perfectionis

429 et (1)] neque D 430 individuum <hominum> A || <et> hec B G et hoc C D
hec J || hec — est] et est ista questio valde A || quidem] quod D || [questio] D questio D² || est
questio valde G 431 magnam C 432 poneremus B possumus D || ille B 433 hominum]
omnium D 434 contingit C || [hoc] A 435 cum] si G || fuerit] fuerint D || aliquid C ||
[hoc] B D G hec C 436 [autem] D 438 [esse] A C 439 aliquid <esse aliquid> D ||
res recipiat] respiciat C || seipsum C || ut] et A || dicimus A B D 440 possibile C 441 con-
cessimus C || ipsam] ipsum B G ipse D || seipsam] ipsam B D ipsum G || contingeret] (C²)
contingeretur C contingit D 442 se reciperet D || secundum quod divisa B G secundum
diversa quod C ut divisa D || sic] sicut D 443 eadem A || erit] esset C 444 [forme] D
445 indivisibilis C || [et] A etiam B D 446 [est] B || quod attestatur A C D
447 ille B || est <in corpore> C 447-448 intentio indivi^{lia} A individualis intentio C
449 Et] sed D || [si] D si D² || possumus D 450 contingeret D || [omnia] B D G
451 generatione] esse G 453 adquisierunt B D 454 illorum (1)] eorum B istorum C ||
illorum (2)] eorum A B G 455 [individuum] G 455-456-457 [est — quemadmodum —
sensibili] A est — quemadmodum [que] — sensibili A² 455 <materialis> intellectus
materialis <intellectus> D 457 prime] proprie D

sensus cum eo qui est recipiens intentionem sensibilem
(continuatio autem intellectus materialis cum omnibus
460 hominibus existentibus in actu in aliquo tempore in perfectione
eorum postrema debet esse eadem continuatio; nichil
enim facit alietatem proportionis continuationis
inter hec duo continua), si, inquam, hoc ita est, necesse est,
cum tu acquisieris aliquod intellectum, ut ego etiam acquiram
465 illud intellectum; quod est impossibile.

Et indifferenter sive posueris quod postrema perfectio
generata in unoquoque individuo est subiecta isti intellectui,
scilicet per quam copulatur intellectus materialis, et est
ex ea quasi forma separabilis a suo subiecto cum quo
470 continuatur, si aliquid est tale, et sive posueris eam perfectionem
esse virtutem virtutum anime aut virtutum
corporis, idem est in sequendo impossibile.

Et ideo opinandum est quod, si sint aliqua animata quorum
prima perfectio est substantia separata a suis subiectis,
475 ut existimatur de corporibus celestibus, quod impossibile
est ut inveniatur ex una specie eorum plus uno individuo.
Quoniam, si ex eis, scilicet ex eadem specie, inveniretur
plusquam unum individuum, v. g. de corpore moto ab eodem
motore, tunc esse eorum esset ociosum et superfluum,
480 cum motus eorum esset propter eandem intentionem
in numero, v. g. quod esse plus una navi in numero
uni naute in eadem hora est ociosum, et similiter esse
plus uno instrumento in numero uni artifice eiusdem speciei
instrumentorum est ociosum.

485 Et hec est intentio eius quod fuit dictum in primo
de Celo et Mundo, scilicet quod, si esset alius mundus, esset aliud
corpus celeste; et si esset aliud corpus celeste, haberet alium

458 quod est percipiens D 459 [materialis] B 460 in actu existentibus D || [in actu] C || [in
(2)] A C in A² 462 continuitatis B 463 si inquam] quoniam si B D G || hoc] hec C
464 <quoniam> cum A C || acquisieris <etiam> B C G || aliquid] I in aliquo A aliquem B C G
etiam D || ego] ego C 465 illud] I illum A B C D G || est] ego D 466 sive] cum B ||
posueris] posterius C || postrema] extrema A 467 generativa D || [est] A B C D || subiecta] sub'
sub'a G || isti] (A²) ista A istis D || intellectui] (A²) sensui A C 468 quem C D ||
copulatur B || [intellectus] D || <est>] et A 469 quasi] quod D || subiecto suo D G
470 continuat B || aliquid D || tale <est tale> B || sive] cum B || posuerimus A C 471 <ali-
quam> virtutem C || anime] a se D || aut] ut C 472 corporale D 473 sint] sunt B D
474 [est] A est A² || subiectis] (A²) sb'iis A B C sub'is G 475 supraclestibus A
476 ut] quod D || [eorum] D 479 esse] omne D || [eorum] A eorum A² || [esset] D || superfluum
et ociosum A 480 [eorum] D || intentionem eandem C 481 [quod] G || esse] (A) esset A²
omne D || navi] na C 482 uni] (A²) uno A || ora D || ociosum est B || et <hoc> A ||
esse] est C 485 dictum] demum D 486 Celo — quod] .ce. et in. quod scilicet A ||
alius esset B || 487 aliud] aliquid D || corpus celeste (2)] celeste corpus C corpus B D G

motorem in numero a motore istius corporis celestis; et si hoc
esset, tunc motor corporis celestis esset materialis et numeratus
per numerationem corporum celestium, scilicet
quia impossibile est quod unicus motor in numero sit duorum
corporum diversorum in numero. Et ideo artifex
non utitur plus uno instrumento, cum ab eo non proveniat
nisi unica actio. Et universaliter existimatur quod impossibilia
contingentia huic positioni contingunt huic
quod ponimus quod intellectus qui est in habitu est unus
in numero. Et iam enumeravit plura eorum Avempeche in
sua epistola quam appellavit Continuationem Intellectus
cum Homine. Et cum ita sit, qualis igitur est via ad
dissolvendum hanc questionem difficilem?

Dicamus igitur quod manifestum est quod homo non est intelligens
in actu nisi propter continuationem intellecti
cum eo in actu. Et est etiam manifestum quod materia et forma
copulantur adinvicem ita quod congregatum ex eis sit unicum,
et maxime intellectus materialis et intentio intellecta
in actu; quod enim componitur ex eis non est aliquod
tertium aliud ab eis sicut est de aliis compositis ex materia
et forma. Continuatio igitur intellecti cum homine
impossibile est ut sit nisi per continuationem alterius
istarum duarum partium cum eo, scilicet partis que
est de eo quasi materia, et partis que est de ipso (scilicet
intellecto) quasi forma.

Et cum declaratum est ex predictis dubitationibus
quod impossibile est ut intellectum copuletur cum unoquoque
hominum et numeretur per numerationem eorum per
partem que est de eo quasi materia, scilicet intellectum

488 [celestis] B D G 489 numeratus esset materialis et C 490 scilicet] numeratus C
491 quia] quod C D || est impossibile A C || quod] ut A C 493 plus <nisi> uno instrumento C
nisi instrumento unico A || perveniat D 494 unicus actus A una actio B D G || universaliter]
similiter A 496 ponamus A || <scilicet> quod (2) A C || habitu] actu A || unus est D 497 iam
<et iam> D tam C || numeravit B C || avempeche B ancupheth' C 498 [sua] A ||
Intellectus] in intellectu A 500 dissolvendam D || hanc] illam B istam D G 501 [est (1)] B
est B² || intellectus D 502 propter] secundum A 503 etiam est B || [manifestum] A
504 copulatur C || ita] adeo A C || quod <adeo quod> D G || aggregatum D || sit] fit C || <sicut>
unicum D unum A G 505 et (1)] quod C 506 aliquid A C 507 [aliud] A || sicut]
ut D 508 intellecti] (A²) intellectu A intellecta intellectu C 509 [est] G
511 materia [<scilicet intellectum materiale>] D || ipso] eo C 511-512 scilicet — forma]
quasi forma scilicet intellectu C 512 intellecto] Crawford de intellectu A intellectu B D G
513 [Et] C || determinatum C de. A || dubitabilibus A 514 ut] quod D || intellectus A C D ||
copuletur cum] quod D 515 [<eorum>] hominum D || et numeretur] enumeretur D
516 que est] quasi est D que dicitur G

materiam, remanet ut continuatio intellectuum cum nobis
hominibus sit per continuationem intentionis intellecte
cum nobis (et sunt intentiones ymagine), scilicet partis
que est in nobis de eis aliquo modo quasi forma. Et
ideo dicere puerum esse intelligentem in potentia potest
intelligi duobus modis, quorum unus est quia forme
ymagine que sunt in eo sunt intellecte in potentia,
secundus autem est quia intellectus materialis, qui innatus
est recipere intellectum illius forme ymagine, est
recipiens in potentia et continuatus cum nobis in
potentia.

Declaratum est igitur quod prima perfectio intellectus
differt a primis perfectionibus aliarum virtutum
anime, et quod hoc nomen *perfectio* dicitur de eis modo
equivoco, econtrario ei quod existimavit Alexander. Et ideo
dixit Aristoteles in diffinitione anime quod est perfectio prima
corporis naturalis organici, quod nondum est manifestum
utrum per omnes virtutes perficitur corpus eodem
modo, aut est ex eis aliqua per quam corpus non
perficitur, et si perficitur, erit alio modo.

Preparatio autem que est in virtute ymaginativa
intellectuum similis est preparationibus que sunt in
aliis virtutibus anime, scilicet perfectionibus primis aliarum
virtutum anime, secundum hoc quod utraque preparatio generatur
per generationem individui, et corrumpitur per
corruptionem eius, et universaliter numeratur per
numerationem eius.

Et differunt in hoc quod illa est preparatio in motore
ut sit motor, scilicet preparatio que est in intentionibus

517 ut continuatio] in continuatione D 518 sit] sic C 519 sunt] similiter D || ymagine
intenciones A 520 quasi] sicut A C 521 dicere puerum] dicere primum B primum dicere D ||
esse inelgentem D intelligentem A C intelligentem esse B 521-522 [potest intelligi] D
522 quia] (A²) quasi A 523 intellecte in potentia] in potentia intelligere C 524 secundus]
sensus D || [est] A C || quia] quod A 525 intellectum <per intentionem> illius C intellectum
eius A intenciones illius A² || <scilicet> ymagine C 526 continuatur G 526-527 cum —
potentia] est in potentia nobis C 526 cum] est A || cum nobis] nobiscum D 528 Declaratum]
de. A || igitur <nobis> A || intellectus] in intellectu B G 528-529 intellectus differt] differt
intellectu D 529 aliarum] primarum D 530 nomen] unum D || dicitur C 531 equivoco B ||
econtrario] I econtra A B C G contra D || ea que D 531-532 [Et — Aristoteles] D et
ideo dicit aristoteles D² 532 [anime] D || quod] que C D G || prima perfectio A C 533 nun-
dum D 534-536 [eodem — perficitur (1)] C 535 [ex] A ex A¹ || [aliqua] B D G
535-536 non perficitur corpus A 537 autem] enim G 540 unaqueque preparatio D
preparacio utraque A utraque generatio C 541 ingenerationem D 541-542 per corrup-
cionem eius corumpitur C 542 eius] individui B 544 ista C || [est] B || privatio C 545 ut]
et ubi D || scilicet] idest B || [in] A

ymaginatiss; secunda autem est preparatio in recipiente,
et est preparatio que est in primis perfectionibus
aliarum partium anime.

Et propter hanc similitudinem inter has duas preparationes
existimavit Avempeche quod nulla est preparatio
ad rem intellectam fiendam nisi preparatio existens
in intentionibus ymaginatis. Et hee due preparationes
differunt sicut terra a celo; una enim est preparatio
in motore ut sit motor, alia autem est preparatio
in moto ut sit motum et recipiens.

Et ideo opinandum est, quod iam apparuit nobis ex sermone
Aristotelis, quod in anima sunt due partes intellectus,
quarum una est recipiens, cuius esse declaratum est hic,
alia autem agens, et est illud quod facit intentiones
que sunt in virtute ymaginativa esse moventes intellectum
materiale in actu postquam erant moventes in
potentia, ut post apparebit ex sermone Aristotelis; et quod hee
due partes sunt non generabiles neque corruptibiles;
et quod agens est de recipienti quasi forma de materia,
ut post declarabitur.

Et ideo opinatus est Themistius quod nos sumus intellectus
agens, et quod intellectus speculativus nichil est aliud
nisi continuatio intellectus agentis cum intellectu materiali
tantum. Et non est sicut existimavit, sed opinandum est quod in
anima sunt tres partes intellectus, quarum una est intellectus
recipiens, secunda autem est efficiens, tertia autem factum.
Et due istarum trium sunt eterne, scilicet agens et recipiens;
tertia autem est generabilis et corruptibilis uno
modo, eterna alio modo.

Quoniam, quia opinati sumus ex hoc sermone quod
intellectus materialis est unicus omnibus hominibus, et etiam

546 preparatio est B || <que est> in C 547 est (2)] fit B || <in> perfectionibus B
548 [aliarum] A || partium] virtutum B 549 [Et] D 550 aucupeth' A anenpeth' C
551 sciendam D || nisi <nisi> D 553 enim] non D || est preparatio] preparatione D
preparatio C 554 in] cum D || sit] sic D || [autem] A 556 aperuit D 557 intellecte B
intell'es D 558 est declaratum A 559 [autem] D 560 intellectum] virtutem A
562 [Aristotelis] D || quod] quia B || hee] iste D 563 sunt non] (B²) neque sunt A sunt B ||
cor^{1a} B 564 materia de forma B D materia / forma de materia. de forma G 567 agens
[<cum intellectu materiali tantum>] D || [quod] A || est nichil D || aliud est A C 568 <quod>
nisi D || agens D || <continuatio> intellectus G 569 [tantum] C || Et] sed C 570 sint A ||
tres] iiii C || intellectus (2)] intellectum D 571 [autem (1)] B || [est] G || tercii C || <est>
factum A 572 due] duarum D || illarum B || trium] totum D || eterne] essentie D || recipiens]
paciens A 573 [est] A C D G || cor^{1a} B 574 eterna alio modo] alio modo eterna A
575 quia] autem C quod D 576 [materialis] D || unius C || hominibus omnibus C

ex hoc sumus opinati quod species humana est eterna, ut
declaratum est in aliis locis, necesse est ut intellectus
materialis non sit denudatus a principiis naturalibus communibus
580 toti speciei humane, scilicet primis propositionibus
et formationibus singularibus communibus omnibus; hec enim
intellecta sunt unica secundum recipiens, et multa secundum
intentionem receptam.

Secundum igitur modum secundum quem sunt unica, necessario
585 sunt eterna, cum esse non fugiat a subiecto recepto, scilicet motore,
qui est intentio formarum ymaginatarum, et non est illic impediens
ex parte recipientis. Generatio igitur et corruptio non
est eis nisi propter multitudinem contingentem eis, non propter modum
secundum quem sunt unica. Et ideo, cum in respectu alicuius
590 individui fuerit corruptum aliquod intellectum
primorum intellectuum per corruptionem sui subiecti
per quod est copulatum cum nobis et verum, necesse
est ut illud intellectum non sit corruptibile simpliciter,
sed corruptibile in respectu uniuscuiusque individui. Et ex
595 hoc modo possumus dicere quod intellectus speculativus
est unus in omnibus.

Et cum consideratum fuerit de istis intellectis secundum quod
sunt entia simpliciter, non in respectu alicuius individui,
vere dicuntur esse eterna, et quod non intelliguntur quandoque
600 et quandoque non, sed semper. Et quasi istud esse est eis medium
inter esse amissum et esse remanens. Secundum enim multitudinem
et diminutionem contingentem eis a postrema
perfectione sunt generabilia et corruptibilia, et secundum quod
sunt unica in numero sunt eterna.

605 Hoc erit si non fuerit positum quod dispositio in
postrema perfectione in homine est sicut dispositio in

578 declaratum] de. A 579 [a] D || communibus] omnibus A hominibus D 580 humane
speciei A C || propositionibus primis D 581 singularibus] (A²) sit. ***** A ||
communibus] quibus D 582 unica] unitas C 584 [necessario] B 585 esse] esset D ||
a substantia recepta A C ab eo recepto D || scilicet] (A²) Si A || <a> motore A C
586 qui] quod D || ymaginatarum A || illud D || [<precedens>] impediens G 587 <ex
causa> ex D 588 eis (1)] ei A B C D || [nisi] C || propter (2)] secundum B 589 se-
cundum] propter A C || respectu] natura D 590 individue C || fuit B || <aliquid> corruptum D ||
aliquem D || [<individuum>] intellectum A 591 intellectuum] (A²) intellectuum
intellectum A intellectum C 592 [per] B secundum A C || et verum] etiam A et C
et videtur D 593 [intellectum non] A intellectum non A² || [sit] D 594 cor^{1a} B || despectu D ||
[Et] A || [ex] C 595 modo] non D || possemus B D G 596 est] sit C || [in] G 597 [cum] D
598 [non] D || [in] A C 599 vere] recte D || eterna] entia D || quandoque intelliguntur A C
intelliguntur D 600 [sed] D G sed G¹ || quasi] quia C || illud D || medium est eis A est medium
eis C 601 esse (1)] medium A esse et G 603 cor^{1a} B 605-606 [in — dispositio] B
in — dispositio B² 606-607 in intellectis] intellectus A G

intellectis communibus omnibus, scilicet quod esse mundanum non denudatur a tali individuo esse. Hoc enim esse impossibile non est manifestum; immo dicens hoc potest habere rationem sufficientem et facientem animam quiescere. Quoniam, cum sapientiam esse in aliquo modo proprio hominum est, sicut modos artificiorum esse in modis propriis hominum, existimatur quod impossibile est ut tota habitatio fugiat a Philosophia, sicut opinandum est quod impossibile est ut fugiat ab artificiis naturalibus. Si enim aliqua pars eius caruerit eis, scilicet artificiis, v. g. quarta septentrionalis terre, non carebunt eis alie quarte, quia declaratum est quod habitatio est possibilis in parte meridionali sicut in septentrionali.

Forte igitur Philosophia invenitur in maiori parte subiecti in omni tempore, sicut homo invenitur ab homine et equus ab equo. Intellectus igitur speculativus est non generabilis neque corruptibilis secundum hunc modum.

Et universaliter ita est de intellectu agenti creante intellecta sicut de intellectu distinguente recipiente. Quemadmodum enim intellectus agens nunquam quiescit a generando et creando simpliciter, licet ab hac, scilicet generatione, evacuatur aliquod subiectum, ita est de intellectu distinguente.

Et hoc innuit Aristoteles in primo istius libri, cum dixit: *Et formare per intellectum et considerare sunt diversa ita quod intus corrumpatur aliquid aliud, ipsum autem in se nullam habet corruptionem*. Et intendit per *aliquid aliud* formas ymaginatas humanas. Et intendit per *formare per intellectum*

607 communis A || <in> omnibus C || scilicet] secundum BC || mundanum] (G¹) eorum B rerum intellectuum C mendax D mandanum G 608 denudabatur D || [esse (2)] A 609 hec D hic G || rōcionem A causam C 610 sufficientem] recipientem D || quiescentem BD 611 cum] est D || sapientia ABCD || <et> esse BCD est A || [in] G || proprio modo C 612 sicut] scientia D .x. G || modos] modus AB proprius modus C || [esse] C || modis propriis] prius modis D || hominibus C 613 est impossibile AC impossibile D || tot D 614 [est] D 615 ut] [ab] D || Si] Sed B 616 [eius] A || caruit B || quarta] quanta D 617 quarte] quante D || quia] quod enim BG quod non D 618 habitatio est] habitationem D 619 [in] D est in A || septentrionali <parte> AC 620 [Forte] A || [Philosophia] A philosophica C philosophia scilicet G 621 invenitur <in maiori parte subiecti> G 622 equus] (A¹) equo A || igitur] autem B 623 non] neque C || cor^{lis} AB 624 <et> creante A c¹aute D 626 a] et D || a generando] agendo A 627 creando <intellecta> B || [ab] A ab A² || hoc ABD || scilicet genere D generatione scilicet AC 628 evacuetur A evacuuntur C et vacuatur D || aliquod] (A²) aliud A 630 innuit G || primo istius] principio huius AC || [cum dixit] D 632 corrumpitur AC 633-634 [Et — humanas] B et — humanas B² 633 aliquid] aliquod CG 634 [Et intendit] D || [per (2)] D

receptionem que est semper in intellectu materiali, de qua intendebat dubitare in hoc tractatu et in illo, cum dixit: *Et non sumus memores, quia iste est non passivus; intellectus autem passivus est corruptibilis, et absque hoc nichil intelligit*.

Et intendit per *intellectum passivum* virtutem ymaginativam, ut post declarabitur. Et universaliter ista intentio apparuit a remotis, scilicet animam esse immortalem, scilicet intellectum speculativum.

Unde Plato dixit quod universalia sunt neque generabilia neque corruptibilia, et quod sunt existentia extra mentem. Et est sermo verus ex hoc modo, et falsus secundum quod sonant verba eius (et est modus quem Aristoteles laborabat destruere in Metaphysica). Et universaliter ista intentio anime est pars vera in propositionibus probabilibus que dant animam esse utrumque, scilicet mortalem et non mortalem; probabilis enim impossibile est ut sint falsa secundum totum. Et hoc apologizaverunt Antiqui, et in representatione illius conveniunt omnes leges.

Tertia autem questio (et est quomodo intellectus materialis est aliquod ens, et non est aliqua formarum materialium neque etiam prima materia) sic dissolvitur. Opinandum est enim quod iste est quartum genus esse. Quemadmodum enim sensibile esse dividitur in formam et materiam, sic intelligibile esse oportet dividi in consimilia hiis duobus, scilicet in aliquod simile forme et in aliquod simile materie. Et hoc necesse est in omni intelligentia abstracta que intelligit aliud; et si non, non esset multitudo

635 in intellectu] intellectui D 637 non (1)] nos AC || memores] sustinentes A || quia] quod ACD || iste] ille B 638 cor^{lis} B cor^{lis} C || [et] A 639 nichil <hic> D || intelligitur C 640 passivam G 641 isti intencioni AC illa intentio B 642 aperuit D || a] in G || [scilicet (1)] ABCDG scilicet I 643 speculatum AD 644 neque sunt AC 645 cor^{lis} B || [et] ex D 646 verus sermo BG || <et>] secundum B 647 quod] quem ADG || [et] D || est modus <aristotelis> G unus C 647-648 laborat destruere C destruere laborabat D 648 in Metaphysica] imacophysica D 649 illa B || anime] est a se D 650 dant] dicunt AC || utrum scilicet G scilicet /// A scilicet utrum A² utrum sē D 651 et] aut A || non mortalem] immortalem BC || enim] autem C 652 ut sunt C esse D || secundum] hoc D || apologizaverunt CG quod eligizaverunt A apoligizaverunt A² 653 [et] CD || presentatione A reprehensione C || [illius] B || convenerunt AC 654 est et B est A || quomodo <modo> D 655 aliquod] aliquid ACD || ens] est G || [est (2)] B || aliqua] (G¹) aliquod G || formarum] formalium D 656 nec AC || [etiam] ACD 657 ille B illum C istud D || [est (2)] A est A¹ 659 intll'e B || consimile A 660 <in> hiis C || scilicet] sed D || aliquod (1) <esse> C aliquid A aliquo D 660-661 [forme — simile] C 660 aliquod (2)] aliquo D 661 materie. Et] manet D 661-662 intellectu abstracto quod B 662 non esset] (A²) n̄ /// A non esse G || multitudo <est similitudo>] A

in formis abstractis. Et iam declaratum est in Prima
Philosophia quod nulla est forma liberata a potentia
simpliciter, nisi prima forma, que nichil intelligit extra
se, sed essentia eius est quiditas eius; alie autem forme
diversantur in quiditate et essentia quoquo modo. Et
nisi esset hoc genus entium quod scivimus in scientia
anime, non possemus intelligere multitudinem in rebus
abstractis, quemadmodum, nisi sciremus hic naturam intellectus,
non possemus intelligere quod virtutes moventes
abstracte debent esse intellectus.

Et hoc latuit multos Modernos, adeo quod negaverunt
illud quod dicit Aristoteles in tractatu undecimo Prime Philosophie, quod
necesse est
ut forme abstracte moventes corpora celestia sint secundum
numerus corporum celestium. Et ideo scire
de anima necessarium est in sciendo Primam Philosophiam.
Et iste intellectus recipiens necesse est ut intelligat
intellectum qui est in actu. Cum enim intellexerit
formas materiales, dignior est ut intelligat formas non
materiales; et illud quod intelligit ex formis abstractis,
v. g. ex intelligentia agentis, non impedit ipsum intelligere
formas materiales.

Propositio autem dicens quod recipiens nichil debet habere
in actu ex eo quod recipit non dicitur simpliciter, sed cum
conditione, scilicet quod non est necesse ut recipiens non sit
in actu aliquid omnino, sed ut non sit in actu aliquid ex eo quod
illud recipit, sicut prediximus. Immo debes scire quod
respectus intellectus agentis ad istum intellectum est respectus
lucis ad diaffonum, et respectus formarum materialium

663-667-668-670 [Et — quiditate et essentia — scivimus — abstractis] A Et — essentia et
quiditate — scimus — abstractis A² 663 iam] ideo B D G || determinatum C 664 forma
est C 666 eius essentia D 667 quiditate et essentia] I essentia et quidditate C
quiditatis essentia B quiditate extra naturam D quiditate G || quoquo modo] quomodo D
668 nisi] nichil D || hoc esset C 669-671 [multitudinem — intelligere] B 670 scire D
671 possumus A || [moventes] B 672 debnt G || esse] dici A 673 multos Modernos] multis
modis nos D 674 undecimo Prime Philosophie] Crawford sexto prime philosophie A
p^e. s. B quasi prime philosophie C .s.l. D l.s. G || necessarium D 675 ut] quod D ||
supracelestia A C || sunt G 676 supracelestium A C 677 [sciendo] A 678 ille B C ||
ut <videtur quod> G 679 qui] quod D || [in] D || [enim] C D 680 </> formas (1) B ||
[materiales — formas (2)] C D || <etiam> ut A 681 [et] B || <hiis> formis D 682 intel-
lectiva C || agentem D || [non] A 684 [dicens] A 686 scilicet] sed D || non quod A¹ quod A ||
ut] quod A 687 in actu aliquid (1)] aliquid in actu D G || [non] C || aliquid (2)] aliquid C
aliud D 688 [illud] A C G 689 istum <est> D illum A || <sicut> respectus (2) A
690-691 [et — diaffonum] B D

ad ipsum est respectus coloris ad diaffonum. Quemadmodum
enim lux est perfectio diaffoni, sic intellectus
agens est perfectio materialis. Et quemadmodum
diaffonum non movetur a colore neque recipit
eum nisi quando lucet, ita iste intellectus non recipit
intellecta que sunt hic nisi secundum quod perficitur per illum
intellectum et illuminatur per ipsum. Et quemadmodum
lux facit colorem in potentia esse in actu ita quod
possit movere diaffonum, ita intellectus agens facit intentiones
in potentia intellectas in actu ita quod recipit eas
intellectus materialis. Secundum hoc igitur est intelligendum
de intellectu materiali et agentis.

Et cum intellectus materialis fuerit copulatus secundum
quod perficitur per intellectum agentem, tunc
nos sumus copulati cum intellectu agentis; et ista dispositio
dicitur *adeptio* et *intellectus adeptus*, ut post videbitur.
Et iste modus secundum quem posuimus
essentiam intellectus materialis dissolvit omnes questiones
contingentes huic quod ponimus quod intellectus
est unus et multa. Quoniam, si res intellecta
apud me et apud te fuerit una omnibus modis, continget
quod, cum ego scirem aliquod intellectum, ut tu scires
etiam ipsum, et alia multa impossibilia. Et si posuerimus
eum esse multa, continget ut res intellecta apud
me et apud te sit una in specie et due in individuo; et
sic res intellecta habebit rem intellectam, et sic procedit
in infinitum. Et sic erit impossibile ut discipulus addiscat
a magistro, nisi scientia que est in magistro sit virtus
generans et creans scientiam que est in discipulo,
ad modum secundum quem iste ignis generat alium

691 <sicut> respectus A 693 <intellectus> materialis C 695 lucetur B G || ita ille B
ista ita C 696 istum A 697 illuminatur] perficitur D 698 colores B G colores
quem sunt D || [esse] B 699 possint B D G || [facit] C 700 intellectas <esse> C
intellectus A || eas] ens D 701 Secundum] sed D 702 [intellectu] D 703 copulatus
<nobis> B² copulatus nobiscum A C 705 nos sumus copulati] non scimus copulari C ||
illa dispositio A dispositio illa B 706 dicitur adeptio] [vocatur] vocatur deptio D ||
[et] D sive A C 707 ille B 708 solvit A C 710 una A || multa G 711 con-
tingeret A B 712 ego] (C²) egro C || aliquem A C D || intellectum] in intellectu G || <et>
tu A C 712-713 etiam scires A C 713 <et> ipsum D || impossibilia multa D || posuimus D
714 eam A C || contingeret A contingit C 715 [sit] D || unum B D G || duo C || [in (2)] D
716 sic (1)] si C D || procedet A 717 [sic] A C D 718 scientiam B D || magistro <disci-
pulo> D || <et> sit B² sic C fit D 719 creans] cañs D 720 ad modum] quemad-
modum A ad'm D || quem] quod A D || ille B

ignem sibi similem in specie; quod est impossibile. Et hoc quod scitum est idem in magistro et discipulo ex hoc modo fecit Platonem credere quod disciplina esset rememoratio. Cum igitur posuerimus rem intelligibilem que est apud me et apud te multam in subiecto secundum quod est vera, scilicet formas ymaginationis, et unam in subiecto per quod est intellectus ens (et est materialis), dissolvuntur iste questiones perfecte.

Modus autem per quem existimavit Avempeche dissolvere questiones advenientes super hoc quod intellectus est unus aut multus, scilicet modus quem dedit in sua epistola intitulata Continuatio Intellectus cum Homine, non est modus conveniens ad dissolvendum istam questionem. Intellectus enim quem demonstravit in illa epistola esse unum, quando laboravit in dissolvendo istam questionem, alius est ab intellectu quem demonstrat etiam illic esse multa, cum intellectus quem demonstravit esse unum est intellectus agens inquantum est forma necessario intellectus speculativi; intellectus vero quem demonstravit esse multum est ipse intellectus speculativus. Hoc autem nomen, scilicet *intellectus*, equivoce dicitur de speculativo et agenti.

Et ideo, si illud quod intelligitur de hoc nomine *intellectus* in duobus sermonibus oppositis, scilicet concludente intellectum esse multum et concludente intellectum esse unum, est intentio non equivoca, tunc illud quod post dedit in hoc, scilicet quod intellectus agens est unus et speculativus multi, non dissolvit hanc questionem. Et si

721 sibi similem] igitur simile D || [in specie] G 722 scitum] sicut D || <esse> idem <hoc modo> A 722-723 ex hoc modo facit C fecit A hoc modo sentit D et ex modo D² 723 <non> credere C || quod] et C || esset] est AC || remoratum D 724 possumus D 725 multam] esse multa C 726 scilicet] si D || forma AC formam A² || [et] BD 727 <secundum quod est vera> per C secundum D 728 ille questiones B questiones ille G 729 [per] ABD secundum C || avenphec' C 730 advenientes] ad inveniendas A || <iste> intellectus C 731 multi G 731-732 epistola intitulata] intellecta epistola A 733 illam B 734 intellectum D || demonstrat A 735 quando] qnd' D || dissolvendo [<in dissolvendo>] A || istam] illam B illa B² 736 demonstravit AG 736-737 etiam illic <illum> esse C Scilicet A etiam illis esse D 738 [necessario] G necessario est A necessaria B || intellectus (2)] forma D 739 vero] etiam D 740 ipse] in specie BCD || speculativus intellectus D 741 dicitur equivoce AC 743 [si illud] D || intelligitur] intelligi D || nomine] necesse D 744 concludente] (A¹) concludentem A concludendi DG 745 intellectum (1) — concludente] unum C || <non unum sed> multum A || concludendi D 746-750 [est — intellectus] A 746 [non] D 747 hoc <aristoteles> C || quod scilicet C || unus] minus C 748 multi] et multus C || [non] D || solvit C

illud quod intelligitur in illis duobus sermonibus oppositis de hoc nomine *intellectus* sit intentio equivoca, tunc dubitatio erit sophistica, non disputativa. Et ideo credendum est quod questiones quas dedit ille vir in illa epistola non dissolvuntur nisi ex hoc modo, si ille dubitationes non sunt sophistice, sed disputative. Et per istum modum dissolvetur questio in qua dubitabat in intellectu materiali utrum sit extrinsecus aut copulatus. Et cum hoc sit declaratum, revertamur ad exponendum sermonem Aristotelis.

6. Et ideo necesse est ut non sit mixtus cum corpore. Quoniam, si esset mixtus cum corpore, tunc esset in aliqua dispositione, aut calidus aut frigidus, aut haberet aliquod instrumentum sicut habet sentiens. Modo autem non est ita. Recte igitur dixerunt dicentes quod anima est locus formarum; sed non universa, sed intelligens; neque forme in endelechia, sed in potentia.

10 Hec est alia demonstratio quod intellectus materialis non est aliquid hoc, neque corpus neque virtus in corpore. Et dixit: Et ideo fuit necesse, etc. Idest, et quia natura eius est ista quam narravimus, recte et necesse fuit ut non admisceretur cum corpore, idest quod non est virtus in eo secundum quod admiscetur cum corpore, ut declaratum est. Deinde dedit

749 intelligi D || [in] C || oppositis sermonibus B 751 dubitatio] dispositio C || <et> non AC || disputativa] (A²) disputiva A disputandi in illa epistola non dissolvuntur in illis duobus oppositis sermonibus de hoc nomine intellectus sit intentio equivoca tunc dubitatio erit sophistica non disputandi D || [Et] AC 752 credendum] dicendum A || quod — vir] nisi D || dedit ille vir] ille dedit AC 752-753 epistola illa B 753 [ex] AC || [modo] D 754 sint BDG || [sed] C || [Et] C || istum] hunc AC 755 dissolvitur A dissolvuntur D || qua] quo D || dubitatur AC || in intellectu] de intellectu AC intellectum D 756 materiali] et isti D || aut] an D 757 [hoc] B || sit] sic C || [exponendum] D

6. 1 [sit] A || mixtum BDG 2 Quoniam] ?quantum A || [cum corpore] A 3 calidum AC 4 frigidum AC 5 habet sentiens] habens sciens D 6 locus] virtus A substantia D subiectum G 8 forme <est> G || endelechia A endelechia B endelechia C endelechia D perfectione dilecta G 10 Hic D et ideo necesse est ut non sit mixtus etc. hic A 11 aliquid hoc neque] hic neque aliquid ut A 12 [fuit necesse etc.] AC || [Idest] B || [et (3)] A 13 illa B || [et] AC || fuit] est AC 14 admisceatur A admisceretur D 14-15 [idest — corpore] D 15 determinatum C || <di. et> dedit A dicit etiam C

Dissolutio igitur istius questionis est quoniam intentio per quam intellectus materialis fit intellectus in actu est quia est intellectum in actu; intentio vero per quam res que sunt extra animam sunt entia est quia sunt intellecte in potentia, et si essent in actu, tunc essent intelligentes.

iii. 5

430a10 17. *Et quia, quemadmodum in Natura, est aliquid in unoquoque genere quod est materia (et est illud quod est illa omnia in potentia), et aliud quod est causa et agens (et hoc est illud propter quod agit quidlibet, sicut dispositio artificii apud materiam), necesse est ut in anima*
430a14 *existant hee differentie.*

Cum declaravit naturam intellectus qui est in potentia, et qui est in actu, et dedit differentiam inter ipsum et virtutem ymaginationis, incepit declarare quod necesse est tertium genus intellectus esse, et est intelligentia agens, que facit intellectum qui est in potentia esse intellectum in actu. Et dixit quod ita est in ponendo intelligentiam agentem in hoc genere entium sicut est dispositio in omnibus rebus naturalibus. Quemadmodum enim necesse est in unoquoque genere rerum naturalium generabilium et corruptibilium esse tria ex natura illius generis et ei attributa, agens scilicet et patiens et factum, ita debet esse in intellectu. Et dixit: *Et quia, quemadmodum in Natura*, etc. Idest, et quia ita est hoc sicut in rebus naturalibus; idest, et quia consideratio de anima est consideratio naturalis, quia anima est unum entium naturalium, rebus autem naturalibus commune est ut habeant

36 illius BCG 37 fit] sit BCDG 37-38 [est — actu] A 38 actu <et non procedit indigentia intellectus in essendo intellectum in infinitum nec semper intelligit> C 38-39 que sunt] existit B 39 [est] G et B || [sunt (3)] D 40 esset — esset D
17. 1 Et] Set C || quemadmodum quia A . quemadmodum D || in Natura] non D natura ACG natura non D² 3 illa omnia] (B²) omnia illa B omnia ista C 4 <est> aliud A || hoc est] est hoc id A 5 agit] (A¹) agens A || quodlibet C quilibet G || [sicut] D 6 [in] C 8 [Cum] D et quemadmodum quia natura. cum A || naturam] materiam CG . . D 9 [et (2)] A 10 necessarium A 12 qui] que A quod C || [esse] A 13 quod] et A 15 [rebus] C || materialibus A 16 generabilium] generalium B 17 corporalium B || istius C || [generis] D 18 [et (1)] C || factivum A || ita debet esse factum D 19 intellectum C || Et quia (1) <hoc> CD hoc quia A || [etc.] ABCDG etc. Crawford 20 [ita] ACD || hic G || materialibus D || idest et] scilicet C 20-21 [consideratio — est (1)] B ista est B² 21 quia] et A 22 naturalibus] materialibus A

in unoquoque genere materiam (et est illud quod est in potentia omnia que sunt in illo genere), et aliud quod est causa et
25 agens (et est illud propter quod generatur omne quod est illius generis, sicut est artificium apud materiam), necesse est ut hee tres differentie sint in anima.

18. *Oportet igitur ut in ea sit intellectus qui est intellectus secundum quod efficitur omne, et intellectus qui est intellectus secundum quod facit ipsum intelligere omne, et intellectus secundum quod intelligit omne,*
5 *quasi habitus, qui est quasi lux. Lux enim quoquo modo etiam facit colores qui sunt in potentia colores in actu.*

430a14

430a15

430a17

Et cum necesse est inveniri in parte anime que dicitur intellectus istas tres differentias, necesse est ut in ea sit
10 pars que dicitur intellectus secundum quod efficitur omne modo similitudinis et receptionis, et quod in ea sit etiam secunda pars que dicitur intellectus secundum quod facit istum intellectum qui est in potentia intelligere omne in actu (causa enim propter quam facit intellectum qui est in potentia intelligere omnia
15 in actu nichil aliud est nisi quia sit in actu; hoc enim, quia est in actu, est causa ut intelligat in actu omnia), et quod in ea etiam sit tertia pars que dicitur intellectus secundum quod facit omne intellectum in potentia esse intellectum in actu. Et dixit: *Oportet igitur*, etc. Et intendit per istum intellectum
20 materialem; hec igitur est sua descriptio predicta. Deinde dixit: *et intellectus secundum quod facit ipsum intelligere omne.* Et intendit

23 materiam] naturam AD || illud] id D 24 aliud] (A²) ad A 24-25 causa et agens est A² causa et agens A est causa agens B est agens causa et agens D 25 est illud] (A²) ens illud A illud est C || [omne] D 27 est <enim> A || in anima sint D

18. 1-2 [qui est intellectus] B quibus intellectus C 2 [et] D et est C 3 [ipsum] D 4 [omne (1)] C 5 <est> quasi habitus BCDG est habitus quasi A quasi habitus Crawford || qui] quod D || quasi (2)] sicut B || [lux] C 6 facit etiam AC facit B 7 colores <qui sunt> A 8 <oportet igitur ut in ea etc. dicit> Et A Dicit et G || [cum] D etiam A || dicitur] sunt D 9 intelligere C || illas B has D 10-11 [pars — sit] D 10 omni C 11 fit etiam C etiam sit A 12 intellectum istum A 13 omne] esse B omnino C 13-15 [causa — actu (1)] A causa autem propter quam facit intellectum qui est in potentia intelligere in actu A² || [causa — actu (2)] D 14 facit intellectum] intellectus G || intelligere] intelligit G 15 nisi quia] ut que C 16 omnia in actu B || et] idest C 16-17 sit etiam CD 17 intellectum A || quod] quam D || fecit C || omnem D 18 <esse> in (1) D || esse] omne A 19 <idest> Et BD 20 hoc A hic B || [igitur est] D || predicta descriptio B 21 quod] quem ACD || [ipsum] A

per istum illud quod fit, quod est in habitu. Et hoc
 pronomen *ipsum* potest referri ad intellectum materiale,
 sicut diximus; et potest referri ad hominem intelligentem.
 Et oportet addere in sermone: secundum quod facit ipsum intelligere 25
 omne ex se et quando voluerit. Hec enim est diffinitio
 habitus, scilicet ut habens habitum intelligat per ipsum
 illud quod est sibi proprium ex se et quando voluerit,
 absque eo quod indigeat in hoc aliquo extrinseco. Deinde dixit:
Et intellectus secundum quod intelligit, etc. Et intendit per istum 30
 intelligentiam agentem. Et per hoc quod dixit: *intelligit*
omne quasi aliquis habitus, intendit quod facit omnem rem intellectam
 in potentia intellectam in actu postquam erat in potentia, quasi
 habitus et forma. Deinde dixit: *quasi lux*, etc. Modo dat modum
 ex quo oportuit ponere in anima intelligentiam agentem. 35
 Non enim possumus dicere quod proportio intellectus
 agentis in anima ad intellectum generatum est sicut proportio
 artificii ad artificiatum omnibus modis. Ars enim
 imponit formam in tota materia absque eo quod in materia
 sit aliquid existens de intentione forme antequam 40
 artificium fecerit eam. Et non est ita in intellectu; quoniam, si
 ita esset in intellectu, tunc homo non indigeret, in comprehendendo
 intelligibilia, sensu neque ymaginatione;
 immo intellecta pervenirent in intellectum materiale
 ab intellectu agenti, absque eo quod intellectus materialis 45
 indigeret aspicere formas sensibiles. Neque etiam possumus
 dicere quod intentiones ymagnate sunt sole moventes
 intellectum materiale et extrahentes eum de potentia
 in actum; quoniam, si ita esset, tunc nulla differentia
 esset inter universale et individuum, et tunc intellectus 50
 esset de genere virtutis ymagnative. Unde necesse
 est, cum hoc quod posuimus quod proportio intentionum

22 per ipsum illud *A* id per istum *D* || fit] sit *AG* facit *CG*² || [hoc] *G* hoc *G*¹
 23-24 [intellectum — ad] *A* 25 [Et] *B* || [quod] *B* quod *B*² quem *D* || [ipsum] *B*
 26 [omne] *C* 26-28 [Hec — voluerit] *D* 26 dispositio *C* 28 proximum *C* || qndō *G*
 29 [in] *D* 30 quod] qnd' *C* || <in> intelligit *B* || etc. Et intendit] et cum intelligit *G* || istam *D*
 illum *A* ipsum *C* 32 quasi] quod *C* || [aliquis] *D* || habitus <alius> *C* || [quod] *AD*
 33 erit *D* 34 <est> quasi *BDG* 35 <secundum quem et> ex *A* || oportet *D* ||
 <cum> intelligentiam *D* 37 est generatum *D* 38 artificii] artificis *C* || [enim] *CD*
 39 materia] natura *D* || [<in>] eo *A* 40 aliquod *BG* || de intentione] in detencione *A* in
 detecione *A*² || antequam] (*C*²) autem quam *C* 41 eam] ipsam *D* 42 intellectus] actu *B* ||
 apprehendendo *A* 43 intelligibilia] sensibilia *A* 44 intellecta] multa *D* || provenirent *AD*
 46 nec *A* 47 ymagnative *D* || sint *C* 48 contrahentes *C* || [eum] *D* 49 actu *C*
 50 esset inter] est in *D* || [et (2)] *B* 51 virtuti *D* 52 posuerimus *C* possumus *D*

ymagnatarum ad intellectum materiale est
 sicut proportio sensibilibus ad sensus (ut Aristoteles post
 55 dicet), imponere alium motorem esse, qui facit eas movere
 in actu intellectum materiale (et hoc nichil est aliud quam
 facere eas intellectas in actu, abstrahendo eas a materia).

Et quia hec intentio cogens ad ponendum intellectum
 agentem alium a materiali et a formis rerum quas
 60 intellectus materialis comprehendit est similis intentioni
 propter quam visus indiget luce, cum hoc quod agens
 et recipiens alia sunt a luce, contentus fuit in notificando
 hunc modum per hoc exemplum. Et quasi dicit: et modus
 qui coegit nos ad imponendum intellectum agentem
 65 idem est cum modo propter quem indiget visus luce.
 Quemadmodum enim visus non movetur a coloribus
 nisi quando fuerint in actu, quod non completur nisi luce presente,
 cum ipsa sit extrahens eos de potentia in actum, ita etiam
 intentiones ymagnate non movent intellectum materiale
 70 nisi quando fuerint intellecte in actu, quod non perficitur
 eis nisi aliquo presente quod sit intellectus in actu. Et
 fuit necesse attribuere has duas actiones anime in nobis, scilicet
 recipere intellectum et facere eum, quamvis agens et recipiens
 sint substantie eterne, propter hoc quia hee due actiones
 75 reducte sunt ad nostram voluntatem, scilicet abstrahere intellecta
 et intelligere ea. Abstrahere enim nichil est aliud quam facere
 intentiones ymagnatas intellectas in actu postquam erant in potentia;
 intelligere autem nichil aliud est quam recipere has intentiones.
 Cum enim invenimus idem transferri in suo esse
 80 de ordine in ordinem, scilicet intentiones ymagnatas, diximus
 quod necesse est ut hoc sit a causa agenti et recipienti.
 Recipiens igitur est materialis, et agens est efficiens.

Et cum invenimus nos agere per has duas virtutes intellectus

53 ymagnati]v]arum *G* 54 ut] et *A* 54-55 dicet post *G* 55 imponere] in
 positione *A* 56 [in] *B* || aliud est *ACD* || quam] nisi *A* 58 <est> cogens *A*² || intellectam *C*
 60 [materialis] *A* || intentione *D* 61 propter] per *BC* 62 alia sunt] iudicantur esse alia *B*
 63 exemplum hoc *A* 65 propter] per *C* || visus indiget *A* || <a> luce *D* 66 [enim] *B*
 67 fuerit *ABD* 68 ipsum *A* ipse *DG* || de] a *A* || actu *D* || etiam] et *AC* 69 ymagna-
 tive *D* || moverunt *CD* 70 intelligere *C* 71 <in> eis *C* et *D* || aliquo presente] (*C*²)
 aliquid presente *C* presente aliquo *A* 72 fuit] sint *D* || in nobis anime *DG* || scilicet <anime
 scilicet> *G* 73 recipiens et agens *B* 74 substantie </> *B* || quia] quod *ACD* || [hee] *C* ||
 actiones] rationes *D* 75 reducte] (*D*¹) introducte *D* || nostram] (*A*²) ***** *A*
 76 [enim] *B* || aliud est *ACD* 77 [intellectas] *BDG* || postquam] plus *C* prius *C*² 78 est
 aliud *G* || has <duas> *D* 79 idem] illud *A* || esse] ordine *D* 80 scilicet] idest *A* 81 [hoc] *D*
 82 igitur] enim non *C* 83 <nos> invenimus *A* || [intellectus] *BDG* intellectas *A*

cum voluerimus, et nichil agit nisi per suam formam,
ideo fuit necesse attribuere nobis has duas virtutes intellectus.
Et intellectus qui est abstrahere intellectum
et creare eum necesse est ut precedat in nobis intellectum
qui est recipere eum. Et Alexander dicit quod rectius
est describere intellectum qui est in nobis per suam
virtutem agentem, non per patientem, cum passio et
receptio communes sint intellectui et sensibus et virtutibus
distinctivis, actio autem est propria ei; et est melius
quod res describatur per suam actionem. Dico: et hoc
non esset necesse omni modo, nisi si hoc nomen *passio* diceretur
in eis modo univoco; non enim dicitur nisi modo equivoco.

Et omnia dicta ab Aristotele in hoc sunt ita quod universalialia
nullum habent esse extra animam, quod intendit Plato. Quoniam,
si ita esset, non indigeret ponere intellectum agentem.

- 430a17 **19.** *Et iste intellectus etiam est abstractus, non
mixtus neque passibilis, et est in sua substantia
actio. Agens enim semper est nobilius patiente,
et principium nobilius materia. Et scientia
in actu eadem est cum re.*

Cum declaravit secundum genus esse intellectus, et
est agens, incepit facere comparationem inter eum et
materiale. Et dixit: *Et iste intellectus etiam*, etc. Idest, et
iste etiam intellectus est abstractus, sicut materialis, et
est etiam non passibilis neque mixtus, sicut ille. Et cum
narravit ea in quibus communicat intellectui materiali, dedit
dispositionem propriam intellectui agenti. Et dixit:
et est in sua substantia actio, idest quod non est in eo potentia

84 nichil <aliud quod> D 85 necesse fuit D || has] istas D 88 eum recipere D
89 [est (1)] D || describere D 90 [et] C 91 sunt DG 92 distractivis D || autem] Crawford
enim ABCDG 93 suas actiones D || et dico C || <quod> hoc C 94 [nisi] A || [si] C
95 univoco] equivoco AC || diceretur C 96 universalialia (A²) nulla A 97 habeant A
habet D 98 indigeret] (A² C²) indiget A indigere C || ponere] compone G
19. 1 etiam intellectus A intellectus C 2 passibilis neque mixtus A 3 [actio] A ||
enim agens D || nobilius est A 4 principiorum D 5 re] virtute B 6 <et iste etiam>
Cum A || declaravit] de. A || secundum genus] (A²) genus secundum A || intelligit A 8 <intel-
lectum> materiale C || [iste] D ille B || etiam] est AD 8-9 [etiam — intellectus] C
9 ille B || [etiam] AD || est intellectus D || sicut] non BG scilicet C est D || materialis] agens AC
10 [est] C || [etiam] A || non passibilis] impassibilis G 11 [ea] G || intellectui] cum intellectu C
12 dispositionem] J expositionem ABDG exponere C 13 idest] enim D

- ad aliquid, sicut in intellectu recipienti est potentia ad
15 recipiendum formas. Intelligentia enim agens nichil intelligit
ex eis que sunt hic. Et fuit necesse ut intelligentia
agens sit abstracta, et non mixta neque passibilis, secundum
quod est agens omnes formas intellectas. Si igitur esset
mixta, non esset agens omnes formas, sicut fuit necesse
20 ut intellectus materialis, secundum quod est recipiens omnes formas,
ut sit etiam abstractus et non mixtus (quoniam, si non
esset abstractus, haberet formam hanc singularem, et
tunc necesse esset alterum duorum, scilicet aut ut reciperet
se, et tunc motor in eo esset motum, aut ut non reciperet
25 omnes species formarum). Et similiter, si intelligentia
agens esset mixta cum materia, tunc necesse esset
aut ut intelligeret et crearet se aut ut non crearet omnes
formas. Que igitur est differentia inter has duas
demonstrationes in considerando per eas? Sunt enim
30 valde consimiles. Et mirum est quomodo omnes concedunt
hanc demonstrationem esse veram, scilicet de intellectu
agenti, et non conveniunt in demonstratione de
intellectu materiali; et licet etiam sint valde consimiles,
ita quod oportet concedentem alteram concedere
35 aliam. Et possumus scire quod intellectus materialis debet
esse non mixtus ex iudicio, et eius comprehensione.
Quia enim iudicamus per ipsum res infinitas in numero
in propositione universali, et est manifestum quod virtutes
anime iudicantes, scilicet individuales mixte,
40 non iudicant nisi intentiones finitas, contingit secundum
conversionem oppositi quod illud quod non iudicat intentiones
finitas necesse est ut non sit virtus anime mixta.
Et cum huic coniunxerimus quod intellectus materialis
iudicat res infinitas et non acquisitas a sensu, et quod non
45 iudicat intentiones finitas, continget ut sit virtus non

14 sicut <est> A || est in intellectu recipiente B || [in] CD || [intellectu] G 17 nec A
19 </> omnes D 20 recipiens] patiens D 21 [sit] B sit B² 23 [tunc] AC || est BG ||
[scilicet aut] D || recipiet C 24 [et — reciperet] D || respiciet C 25 formas D || Et similiter]
quod D 25-28 intelligentia — duas] intelligitur D 26 agens esset] (A²) esset agens A
27 [ut (2)] B 29 demonstrationes] intentiones B || considerando] causas sidendo D dicendo G
30 mirum] (G²) mitum C incium G 31 diffinitionem D || [scilicet] A 32 et] ut AD cum C ||
convenerit A 32-33 de intellectu materiali in demonstratione A 32 de] et in D 34 alteram]
unam D 36 <ex> eius A 37 per ipsum] propter eas D 38 proportionem B || <quia>
est C 39 <scilicet> iudicantes C || </> mixte B 40 indicant D 41 conversionem]
comprehensionem A 42 finitas] (A) infinitas A² 42-45 [necesse — finitas] A 43 hoc
coniunximus D 44 indicat C 45 indicat C || [finitas] B infinitas G finitas G¹ || contingit ACD

mixta. Avempeche autem videtur concedere hanc propositionem
 esse veram in epistola Expeditionis, scilicet quod virtus
 per quam iudicamus iudicio universali est infinita;
 sed existimavit hanc virtutem esse intellectum agentem,
 secundum manifestum sui sermonis illic. Et non est ita;
 iudicium enim et distinctio non attribuuntur in nobis nisi
 intellectui materiali. Et Avicenna certe utebatur hac propositione;
 et est vera in se. Et cum notificavit quod intellectus
 agens differt a materiali in eo quod agens semper est
 pura actio, materialis autem est utrunque propter res que
 sunt hic, dedit causam finalem in hoc. Et dixit: *Agens enim semper*
est nobilius patiente. Idest, et iste semper est in sua substantia
 actio, et ille invenitur in utraque dispositione, et iam
 declaratum est quod proportio intellectus agentis ad intellectum
 patientem est sicut proportio principii moventis
 quoquo modo ad materiam motam; agens autem semper est nobilius
 patiente, et principium nobilius materia. Et
 ideo opinandum est secundum Aristotelem quod ultimus intellectus
 abstractorum in ordine est iste intellectus materialis.
 Actio enim eius est diminuta ab actione illorum, cum actio
 eius magis videtur esse passio quam actio, non quia est
 aliud per quod differat iste intellectus ab intellectu agentis
 nisi per hanc intentionem tantum. Quoniam, quemadmodum
 non scimus multitudinem intellectuum abstractorum nisi
 per diversitatem actionum eorum, ita etiam non scimus
 diversitatem istius intellectus materialis ab intellectu
 agentis nisi per diversitatem suarum actionum. Et
 quemadmodum intellectui agentis accidit ut quandoque
 agat in res existentes hic et quandoque non, ita isti accidit
 ut quandoque iudicet res existentes hic et quandoque

46 [mixta] D || avent[e]pech' A 47 expeditionis D 48 per quam] (D²) postquam D
 49 estimant C || [*<hanc>*] hanc A 51 distractio D || attribuitur B G 52 intellectu A D ||
 aventhep. A avincene B D G Avicenna non C || certe] recte C || utebatur certe A 53 <aristoteles>
 notificavit C 54 [differt — agens (2)] D || est semper C 55 pura] patiens D || autem
 materialis D 57 nobilius est A || ille B || sua [*<potentia>*] substantia D substantia sua B
 58 illa C || et (2)] Crawford quia A B C D G 60 principium D 61 motum D || [autem] B C
 et D || est nobilius] (B¹) nobilius est A D est nobilior B 62 patiente] potentia D || nobilius
 <est> D 63 intellectuum A D intellectuum C 65 eius est] enim D || diminutiva D ||
 <eorum> illorum B eorum G 66 actio quam passio C || non quia] et quia A et quia non A²
 67 aliud] illud D || ille intellectus B intellectus iste D 68 nisi <nichil> C 69 simus D ||
 intellectuum] ab intellectu D || abstractarum G 70 actionum earum A illorum actionum G ||
 simus D 71-72 ad intellectum agentem A 72-73 [nisi — agentis] D 73 <isti>
 intellectui A intellectu G || quandoque] (A²) quando A 74 rebus existentibus D ||
 ita] (G²) ista G 74-76 [ita — non] A ita — non A² 74 accidet C 75 ut] aut D || inducent D

non; sed differunt tantum in hoc quod iudicium est aliquid
 in capitulo perfectionis iudicis, actio autem non est secundum
 illum modum in capitulo perfectionis agentis. Considera
 igitur hoc, quoniam est differentia inter hos duos
 intellectus, et nisi hoc esset, nulla esset alietas inter eos.
 O Alexander, si hoc nomen *intellectus materialis* non significasset
 apud Aristotelem nisi preparationem tantum, quomodo
 faceret hanc comparisonem inter ipsum et intellectum
 agentem, scilicet in dando ea in quibus conveniunt et ea in
 quibus differunt? Deinde dixit: *Et scientia in actu idem est cum*
re. Et innuit, ut reputo, aliquod proprium intellectui agenti,
 in quo differt a materiali, scilicet quod in intelligentia agentis
 scientia in actu eadem est cum scito, et non est sic in intellectu
 materiali, cum suum intellectum est res que non sunt in
 se intellectus. Et cum notificavit quod sua substantia est sua
 actio, dedit causam super hoc. Et dixit:

20. *Et quod est in potentia prius est tempore in*
individuo; universaliter autem non est neque in
tempore. Neque quandoque intelligit et quandoque
non intelligit. Et cum fuerit abstractus, est illud
quod est tantum, et iste tantum est immortalis semper. Et non
rememoratur, quia iste est non passibilis, et intellectus
passibilis est corruptibilis, et sine hoc
nichil intelligitur.

Istud capitulum potest intelligi tribus modis, quorum
 10 unus est secundum opinionem Alexandri, et secundus secundum
 10 opinionem

76 differunt tamen A tantum differunt C || iudicium] videndum C || aliquid A D 77 iudicis
 <actio> D hanc actionem A || actio] (G²) intellectus G 77-78 secundum illum] || per
 istum G 78 in] ita A 79 [hoc] B hic A || <hec> est D 80 et] (A²) ut A ||
 alienitas D || eos] hos C 81 [O] C O*** A || significet C D 82 nisi] non D 83 ipsum
 <et inter ipsum> G 84 [et] C 85 [in] D 86 reputatio aliquem D || intellectum D
 87 differunt B D || [in] C D || intellectiva C 88 scientia] substantia A || idem B || scito] sito D ||
 intellectui G 89 materiali] naturali C || sunt] est B sit C 89-90 intellectus in se A
 90 [sua (2)] A 91 super hoc causam A
 20. 1 Et quod est] Quot D || <in> tempore A D || [in (2)] A B C D 2 [in] C 3 [Ne-
 que] D 4 cum] tamen A || [fuerit] D est A B C || illud] id D 5 ille B || [est (2)] A ||
 [semper] G 6 rememoratur A D || quia] quod D || ille B || non est C 6-7 [et intellectus
 passibilis] D 7 corporalis A C 8 intelligit D intelligimus G 9 potest intelligi tribus
 pluribus potest intelligi B || duobus modis A D² multis modis C modo D 10 opinionem (1)
 [<quam>] D || [Alexandri — opinionem (2)] C || secundus] alius A

Themistii et aliorum expositorum, et tertius
 secundum opinionem quam nos narravimus (et est magis manifestum
 secundum verba). Potest enim intelligi secundum Alexandrum quod
 intendebat per *intellectum in potentia* preparationem existentem
 in complexione humana, scilicet quod potentia et preparatio
 que est in homine ad recipiendum intellectum in respectu
 uniuscuiusque individui est prior tempore intellectu agenti;
 simpliciter autem intellectus agens est prior. Et cum dixit:
Neque est quandoque intelligens et quandoque non, intendit
 intellectum agentem. Et cum dixit: *Et cum fuerit separatum*,
est quod est tantum, non mortale, intendit quod iste intellectus,
 cum fuerit copulatus in nobis et intellexerimus
 per illum alia entia secundum quod est forma nobis, ipse solus
 tunc inter partes intellectus est non mortalis. Deinde dixit: *Et*
non rememoramur, etc. Et hec est questio circa intellectum
 agentem secundum quod copulatur nobis et intelligimus
 per illum. Potest enim quis dicere quod, cum intellexerimus
 per aliquod eternum, necesse est ut intelligamus per illud
 post mortem sicut ante. Et dixit respondendo quod
 iste intellectus non copulatur nobis nisi mediante esse
 intellectus materialis generabilis et corruptibilis in nobis;
 et cum iste intellectus fuerit corruptus in nobis,
 neque rememorabimur. Forte igitur Alexander ita exposuit
 hoc capitulum, licet non vidimus expositionem suam
 in hoc loco. Themistius autem intelligit per *intellectum*
qui est in potentia intellectum materiale abstractum,
 cuius esse demonstratum est. Et intendit per intellectum

11 Themistii B² theofrasti C teofasti G 11-12 [Themistii — opinionem] A D
 11 tertius] finis B 12 [nos] C || [magis] A 15 complexione] comprehensione C || quod
 <scilicet quod> D || et] est C || preparatio] complexio D 16 [in (2)] D 18 intellectus
 <autem intellectus> G || [Et] D 19 quandoque (1)] quoniam D || intelligens] intellectus ens C ||
 intendit] intelligit A 20 intellectus agentes D || dixit <neque est quandoque>] C
 21 [est (1)] A et C || [est (2)] D || ille B 22 copulatus] speculatus D || in] cum A G ||
 intelleximus A C intelligamus D 23 [per illum] B per ipsum D || enentia D || ipse solus est
 forma nobis A 24 non est C 25 rememoramus A || [Et] C D G idest B || hoc A || [est] D ||
 circa] contra D 26 comparatur A D || intellexerimus C 27 illum] ipsum A || aliquis A B C ||
 cum] eum D || intelleximus A 28 per <illud post mortem>] C || aliquem D illud G
 28-29 per illud post mortem] J per illum post mortem A C G post mortem per illum B per
 eum post mortem D 29 ante] aristoteles A autem C 30 ille B C || copulabitur A D ||
 nobiscum G || [mediante esse] B mediante A cum mediante esse D 31 <et> generabilis D
 generalis B || corruptibilia D cor^{lis} B || nobis <sit> B 32 ille B || corruptus] copulatus A
 33 nec A || [ita] D 34 videmus C || exponere suam D suam expositionem A 35 loco] libro B D G ||
 temistius B Amistius C || [autem] A 36 abstractarum D 37 intellectum <qui est in potentia
 intellectum materiale abstractum cuius esse demonstratum est et intelligit per intellectum> G.

cuius fecit comparisonem cum hoc intellectum agentem secundum
 quod continuatur cum intellectu qui est in potentia, et hoc
 40 quidem est intellectus speculativus apud ipsum. Et cum dixit:
Et non quandoque intelligit et quandoque non, intelligit
 42 intellectum agentem secundum quod non tangit intellectum materiale.
 42 Et
 cum dixit: *Et cum fuerit abstractus, est quod est tantum, non mortalis*,
 intendit intellectum agentem secundum quod est forma intellectui
 45 materiali, et hoc est intellectus speculativus apud
 ipsum. Et erit illa questio circa intellectum agentem secundum quod
 47 tangit intellectum materiale (et est speculativus),
 49 scilicet cum dixit: *Et non rememoramur*. Dicit enim
 50 quod remotum est ut ista dubitatio ab Aristotele sit circa intellectum
 nisi secundum quod intellectus agens est forma nobis.
 Dicit enim quod ponenti intellectum agentem esse eternum
 et intellectum speculativum esse non eternum non contingit
 hec questio, scilicet quare non rememoramur post mortem
 55 quod intelligimus in vita. Et est sicut dixit; ponere
 enim istam questionem circa intellectum agentem secundum
 quod est adeptus, ut Alexander dicit, remotum est. Scientia enim
 existens in nobis in dispositione adeptionis equivoce
 dicitur cum scientia existente per Naturam et disciplinam.
 60 Ista igitur questio, ut apparet, non est nisi in scientia existente
 per Naturam. Impossibile enim est ut ista questio sit nisi circa
 cognitionem eternam existentem in nobis, aut per Naturam,
 ut dicit Themistius, aut per intellectum adeptum
 in postremo. Quia igitur hec questio apud Themistium est
 65 circa intellectum speculativum, et initium sermonis Aristotelis
 est de intellectu agenti, ideo opinatus fuit quod intellectus
 67 speculativus est agens apud Aristotelem secundum quod tangit
 67 intellectum

38 [cum hoc] A C cum licet D 39 intellecto D || hic A C 40 quidem] A qui D
 41 [non (1)] B 42 intellectum (1)] intellectus D 43 [est (1)] B est est A 44 agentem] A
 agentem si intellectu agente D 44-45 [secundum — speculativus] A C 46 circa] contra D ||
 agentem <esse eternum>] D 47 est <etiam> A || speculativus <scilicet secundum quod est
 forma intellectui materiali et hoc est intellectus speculativus> A C 49 [scilicet] G sed C
 49-54 [Dicit — rememoramus] D 50 illa B || dubitatio] distinctio A || circa] contra B
 52 eternum esse agentem G 53 [non (2)] G 54 [scilicet] A B idest G || quare] quia C ||
 rememoratur C 55 Et] sic B 56 enim] non D || illam B || circa] contra B D 57-59 [enim —
 scientia] C 58 adoptionis D 59 cum] est D || existens A D 60 illa B || igitur] ergo A ||
 non] ratio D || [nisi] C 61 possibile D || illa B || [nisi] A || circa] contra B D 63 temistius B ||
 [aut] C || adeptum] abstractum A 64 igitur] ergo A || temistum B 65 circa] contra B D ||
 initium] multum A initum B ?uti cuum C 66 agentis D 67 <intellectus> agens C

materialem. Et testatur super omnia ista ex hoc quod dixit in primo tractatu de intellectu speculativo. Fecit enim illic eandem questionem quam hic, et dissolvit eam per hanc eandem dissolutionem. Dixit enim in primo istius libri: *Intellectus autem videtur esse aliqua substantia existens in re, et non corrumpi. Quoniam, si corrumpetur, tunc magis esset hoc apud fatigationem senectutis.* Et postea dedit modum ex quo possibile est ut intellectus sit non corruptibilis et intelligere per ipsum erit corruptibile, et dixit: *Et formare per intellectum et considerare sunt diversa ita quod intus corrumpetur aliquod aliud; ipsum autem in se nullam habet occasionem. Distinctio autem et amor non sunt esse illius, sed istius cuius est hoc, secundum quod est eius. Et ideo etiam, cum iste corrumpetur, non rememorabimur, neque diligemus.* Themistius igitur dicit quod sermo eius in illo tractatu in quo dixit: *Intellectus autem videtur esse substantia aliqua existens in re, et non corrumpi*, idem est cum illo in quo dixit hic: *Et cum fuerit abstractus, est quod est tantum, non mortalis, eternus.* Et quod dixit hic: *Et non rememoramur, quia iste est non passibilis, intellectus autem passibilis est corruptibilis, et sine hoc nichil intelligitur*, idem est cum eo quod illic dixit, scilicet: *Et formare per intellectum et considerare diversantur*, etc. Et dicit propter hoc quod intendebat hic per *intellectum passibilem* partem concupiscibilem anime; ista enim pars videtur habere aliquam rationem; auscultat enim ad illud quod respicit anima rationalis. Nos autem, cum vidimus opiniones Alexandri et Themistii esse impossibiles, et invenimus verba Aristotelis manifesta secundum nostram

68 ex] quod A 71 solutionem A || primo] (G) principio B G² 72 [autem] D || [esse] D || [existens] A || re] (A²) te A || non] ratio D || corrumpitur C 73 [si] D || <hic> hoc A || [apud] C oportet D apud circa G || significationem D 74 possibilis A 77 <si> considerare C || intus] unus sensus C 77-78 corrumpetur aliquid C 78 in se autem ADG || occasionem habet AC habet in se actionem B actionem habet D 79 Distinctio] (B) dilectio B² || [autem] D || esse] anime B cause G 80 [est (1)] C || hoc] hic A || Et ideo] (C²) omnino C || ille B 81 rememorabimur] J rememoramur A B C² D G rememoratur C || diligimus A || temistius B 82 Intellectus] in illo D 83 [aliqua] A alia D || in re existens C 84 corrumpitur C 85 non mortalis] immortalis A 86 quia] quod AD || iste] ille B 86-87 non est B 87 <non> passibilis (2) C 88 sine] sive C || [nichil] C || intelligit AD 89 [scilicet] B || [Et (1)] A 90 <idest> Et B || dicit <hoc> B || [hic per] D 91 partem] (A¹) per A || anime concupiscibilem A || illa B 92 aliam D || asscultat A asscultat CG asscultavit D 93 illud] aliquod C id D || recipit B || rationalis G || Nos] non D 94 viderimus C || temistii B || impossibiles] (A² C²) impassibiles A inopinabiles B impossibilem CD 95 invenimus] in omnibus D || verba] in anima G in anima verba G²

expositionem, credimus quod ista est opinio Aristotelis quam nos diximus, et est vera in se. Quoniam autem verba eius apparentia sunt in hoc capitulo declarabitur sic. Cum enim dixit: *Et iste intellectus etiam est abstractus, non mixtus neque passibilis*, loquitur de intellectu agenti; et non possumus aliud dicere. Et hec particula *etiam* ostendit alium intellectum esse non passibilem neque mixtum. Et similiter, comparatio inter eos manifestum est quod est inter intellectum agentem et intellectum materialem, secundum quod intellectus materialis communicat agenti in multis istarum dispositionum. Et in hoc convenit nobiscum Themistius, et differt Alexander. Et cum dixit: *Et quod est in potentia est prius tempore individuo*, potest intelligi per tres opiniones eodem modo. Secundum enim nostram opinionem, et Themistii, intellectus qui est in potentia prius continuatur cum nobis quam intellectus agens; et secundum Alexandrum intellectus qui est in potentia erit prior in nobis secundum esse aut generationem, non secundum continuationem. Et cum dixit: *universaliter autem non est neque in tempore*, loquitur de intellectu qui est in potentia; quoniam, cum fuerit acceptus simpliciter, non respectu individui, tunc non erit prior intellectu agenti aliquo modo prioritatis, sed posterior ab eo omnibus modis. Et iste sermo convenit utrique opinioni, scilicet dicenti quod intellectus qui est in potentia est generabilis, aut non generabilis. Et cum dixit: *Neque est quandoque intelligens et quandoque non intelligens*, impossibile est ut iste sermo intelligatur secundum suum manifestum neque secundum Themistium neque secundum Alexandrum. Quoniam hoc verbum *est*, cum

96 expositionem] opinionem C || credimus G || illa B || opinio est B 97 dicimus C dixit D || vera] natura C 98 [sunt] D 99 [dixit] D || [Et iste intellectus] B || etiam] est et C || abstractus <per¹ia> B 100 nec A || passibile C || loquitur] loco D || agenti] et genere D 101 dicere] habere B || pericula C 103 <est ut> manifestum B || [est (2)] B 104 [intellectum] A inter intellectum D 105 communicat materialis C || illarum B || disputationum D 106 nobis CD || temistius B || differt D 107 [cum] D || [Et (2)] BG || in] etiam D || prius est D || tempore] tantum C 108 <in> individuo G 109 [enim] D || temistii B 110 qui est intellectus D 111 cum nobis] nobis cum A 112 prius C || [in nobis] A nobis in nobis D 113 aut] at D autem G || <aut> non A 114 [autem non] D 117 intellectui D || alio C 118 postior ab eo D posterior eo B ab eo posterior C 119 [Et iste] D et ille B || convenit <semper> B 120 [est (2)] C || generalis B || aut] et C 121 generalis B || Et cum] etc. D || est <est> D || quandoque est C || [intelligens] G 122 intelligens <intelligens> G 122-126 [impossibile — intelligens] C 122 ille B 123 [<temistium .n>] suum D

dixit: *Neque quandoque est intelligens et quandoque non intelligens*, refertur secundum eos ad intellectum agentem. Sed Themistius, sicut diximus, opinatur quod intellectus agens est speculativus, secundum quod tangit intellectum materiale. Alexander autem opinatur quod intellectus qui est in habitu (et est speculativus) est alius ab intellectu agentis. Et hoc oportet credere; artificium enim aliud est ab artificiatio, et agens aliud ab acto. Secundum autem quod nobis apparuit, sermo est iste secundum suum manifestum, et erit illud verbum *est* relatum ad propinquissime dictum, et est intellectus materialis cum fuerit acceptus simpliciter, non in respectu individui. Intellectus enim qui dicitur materialis, secundum quod diximus, non accidit ei ut quandoque intelligat et quandoque non nisi in respectu formarum ymaginationis existentium in unoquoque individuo, non in respectu speciei; v. g. quod non accidit ei ut quandoque intelligat intellectum equi et quandoque non nisi in respectu Socratis et Platonis; simpliciter autem et respectu speciei semper intelligit hoc universale, nisi species humana deficiat omnino, quod est impossibile. Et secundum hoc sermo erit secundum suum manifestum. Et cum dixit: *universaliter autem non est neque in tempore*, etc., intendit quod intellectus qui est in potentia, cum non fuerit acceptus in respectu alicuius individui, sed fuerit acceptus simpliciter et in respectu cuiuslibet individui, tunc non invenietur aliquando intelligens et aliquando non, sed semper invenietur intelligens; quemadmodum intellectus agens, cum non fuerit acceptus in respectu alicuius individui, tunc non invenietur quandoque intelligens et quandoque non intelligens, sed semper invenietur intelligere, cum acceptus fuerit simpliciter; idem enim est modus in

125 [et] A 127 sicut] secundum quod A 130 [et (1)] A et A¹ || speculativus | <secundum quod tangit>] D || <et> est (2) A 132 [et] C et C² et ad D || aliud] illud est C || autem] (A²) artem A 133 aperuit D || iste est B 134 erit — est] illud verbum est erit verbum A || relativum A rambellatum D 135 acceptum A actu B G² actum D G 136 [in] A || intelligit A 138–141 [formarum — respectu] A 139 [in (2)] B C D G in I 141 intellectus equi D universale C || Socratis] J [subiectis] sois A s'ois B sortis C sermo D sō G 142 Platonis] plois B || [et (2)] D 145 Et cum] etc. et D 146 etc.] et C et cum G || quod] cum D 147 [in] A 147–148 [sed — individui] B 148 [fuerit acceptus] C || [et in] C et non in G 149 invenitur D || aliquando (1)] quandoque A C || intellectus A B || et aliquando] et quandoque A quandoque C D 150 non <intelligens> D || intelligens invenietur G invenietur intellectus B invenietur intelligere D || quemadmodum] tamquam C 150–153 [quemadmodum — intelligere] D 151 [non] C || receptus A 152 [non] C || invenitur B G inveniretur C || intellectus B 153 [et] G || intelligens] intellectus B 154 est enim modus G enim modus D

155 actione duorum intellectuum. Et secundum hoc, cum dixit: *Et cum fuerit abstractus, est quod est tantum, non mortalis*, intendit: et cum fuerit abstractus secundum hunc modum, ex hoc modo est tantum non mortalis, non secundum quod accipitur in respectu individui. Et erit sermo eius in quo dixit: 160 *Et non rememoramur*, etc., secundum suum manifestum. Contra enim hanc opinionem surgit questio perfecte. Dicit enim querens: Cum intellecta communia sint non generabilia neque corruptibilia secundum hunc modum, quare non rememoramur post mortem cognitionum habitatum in hac vita? Et dicitur 165 dissolvendo: quia rememoratio fit per virtutes comprehensivas passibiles, scilicet materiales. Et sunt tres virtutes, quarum esse declaratum est in Sensu et Sensato, scilicet ymaginativa et cogitativa et rememorativa; iste enim tres virtutes sunt in homine ad presentandam formam rei 170 ymagine quando fuerit sensus absens, et ideo dictum fuit illic quod, cum iste tres virtutes adiuverint se adinvicem, forte representabunt individuum rei secundum quod est in suo esse, licet autem non sentiamus ipsum. Et intendebat hic per *intellectum passibilem* formas ymaginationis secundum quod 175 in eas agit virtus cogitativa propria homini. Ista enim virtus est aliqua ratio, et actio eius nichil est aliud quam ponere intentionem forme ymaginationis cum suo individuo apud rememorationem, aut distinguere eam ab eo apud formationem et ymaginationem. Et manifestum est quod intellectus qui 180 dicitur materialis recipit intentiones ymaginatas post hanc distinctionem. Iste igitur intellectus passibilis necessarius est in formatione. Recte igitur dixit: *Et non rememoramur, quia iste est non passibilis, et intellectus passibilis est corruptibilis, et sine hoc nichil intelligit*. Idest, et

155 intellectivum D intellectorum G || cum] quod A C 156 Et] quod A 156–157 [est (1) — abstractus] A 157 et] etiam G 158 [ex hoc modo] G 159 [in (1)] A || [eius] A 160 manifestum <est> D 161 hanc enim D || <manifeste et> perfecte A || dicit A d¹ C 162 sunt A C D || generalia B || neque] non A 163 co¹rlia B || quare] (C²) quia C || memoramur C 164 cogitationum C D || hac] mente in A || dicit A 165 fit] sit C || comprehensibiles A 166 passibiles A passivas C 168 cogitā D || ille B 169 representandum B C presentandum D 170 ymaginative A B D G || absens] ab sensato D || et ideo] non C 171 iste [<fuit>] A ille B || adjuventur B adjuvant B² ad A adununt C adimerunt D || invicem A 172 representabitur B non presentabunt C || re D 173 licet] hoc C || non autem D ante non G || intendit A 174 passibilem formas] formam A 175 cogitā A D || proprii hominis C proprii humani D || illa B 176 ratio] res D || aliud est A 177 [intentionem] A intetionem B 178 <apud> ab D || apud (2)] secundum A 179 [et ymaginationem] G et formam ymaginationum A idest ymaginationem B G¹ 181 ille B 182 formatione] forma commune D || rememoramus G 183 ille B C 184 co¹rlis B co¹rlis B² || [et (2)] C

sine virtute ymaginativa et cogitativa nichil intelligit
intellectus qui dicitur materialis; hee enim virtutes sunt quasi
res que preparant materiam artificii ad recipiendum actionem
artificii. Hec igitur est una expositio. Et potest
exponi alio modo, et est quod, cum dixit: *Et non est quandoque*
iste intelligens et quandoque non intelligens, intendit:
cum non fuerit acceptus secundum quod intelligit et informatur a
formis materialibus generabilibus et corruptibilibus,
sed fuerit acceptus simpliciter et secundum quod intelligit formas
abstractas liberatas a materia, tunc non invenietur quandoque
intelligens et quandoque non intelligens, sed invenietur
in eadem forma; v. g. in modo per quem intelligit intellectum
agentem, cuius proportio est ad ipsum, sicut diximus,
sicut lucis ad diaffonum. Opinandum est enim quod
iste intellectus qui est in potentia, cum declaratum est
quod est eternus et quod innatus est perfici per formas materiales,
dignior est ut sit innatus perfici per formas non
materiales, que sunt in se intellecte. Sed non in primo
copulatur nobiscum ex hoc modo, sed in postremo, quando
perficitur generatio intellectus qui est in habitu, ut declarabimus
post. Et secundum hanc expositionem, cum dixit: *Et*
cum fuerit abstractus, est quod est tantum, non mortalis, innuit
intellectum materiale secundum quod perficitur per intellectum
agentem, quando fuerit copulatus nobiscum ex hoc modo, deinde
abstrahetur. Et forte innuit intellectum materiale
in sua prima continuatione nobiscum, scilicet continuatione
que est per Naturam. Et appropriavit ipsum per hanc
particulam *tantum*, innuendo ad corruptionem intellectus qui est
in habitu, ex modo per quem est corruptibilis. Et universaliter, quando
quis intuebitur intellectum materiale cum intellectu

185 [et cogitativa] B C vel cogitā D 185-186 intellectus intelligit A intellectus D est G
rememoratur G² 186 <intellectus> materialis G || virtutes enim B 187 materiam
naturam D 188 artificis C || una est D 189 [quod] B 189-190 quando iste D ille
quandoque B 190 intelligens (1) intellectus B D || intelligens (2) intellectus B 191 cum
non] quod cum A C secundum quod D || fuit D || acceptus] I acceptum A B C D G || [et] D
192 genera^{bue} et coalirbus B 193 sed] si C G 194 invenitur C D 195 [intelligens (2)] A C ||
invenitur D 196 intellexit C 196-197 intellectus agens G 197 cuius] eius D 198 enim
est B D G 199 ille B 200 [est (1)] D || formas materiales] (B²) forma ?imateriales B
201-202 [dignior — materiales] A B 201 est <enim> C || [non] D 202 in se intelligere C
intellecte in se A 203 quando] quoniam D 204 quod D 205 cum] et G 207-209 [se-
cundum — materiale] D 210 prima] potentia B propria D || [nobiscum scilicet continua-
tione] D 211 naturam] materiam A B || ipsam A 212 adnuendo B que est in medio A
213 [est] D || cor^{lis} C

215 agenti, apparebunt esse duo uno modo et unum alio modo.
Sunt enim duo per diversitatem actionis eorum; actio enim
intellectus agentis est generare, istius autem informari.
Sunt autem unum quia intellectus materialis perficitur per
agentem et intelligit ipsum. Et ex hoc modo dicimus quod
220 intellectus continuatus nobiscum, apparent in eo due virtutes,
quarum una est activa et alia de genere virtutum
passivarum. Et quam bene assimilatur illum Alexander igni! Ignis
enim innatus est alterare omne corpus per virtutem existentem
in eo, sed tamen cum hoc patitur quoquo modo ab eo
225 quod alterat, et assimilatur cum eo aliquo modo similitudinis,
idest acquirit ab eo formam igneam minorem forma
ignea alteranti. Hec enim dispositio valde est similis dispositioni
intellectus agentis cum passibili et cum intellectis que
generat; est enim agens ea uno modo et recipiens ea alio
230 modo. Et secundum hoc erit sermo in quo dixit: *Et non rememoratur*,
etc., dissolutio questionis que fecit antiquos expositores
credere intellectum qui est in habitu esse eternum,
et fecit Alexandrum opinari intellectum materiale esse
generabilem et corruptibilem, in qua dicebatur: Quomodo intellecta
235 a nobis sunt non eterna, cum hoc quod intellectus est eternus
et recipiens est eternum? Et quasi dicit respondendo quod causa in
hoc est quia intellectus materialis nichil intelligit sine intellectu
passibili, licet agens sit et recipiens sit, sicut comprehendere
colorem non est, licet lux sit et visus sit,
240 nisi coloratum sit. Et tunc, secundum quamcunque istarum expositionum
240 dicatur,
litera erit conveniens verbis Aristotelis et suis demonstrationibus
sine aliqua contradictione aut exitu a manifesto sui
sermonis. Et ideo non est recte uti in doctrina de verbis equivocis

215 esse duo apparebunt G 216 Sunt] secundum D || enim (2)] vero A 217 genera-
tio C || illius A 218 quia] quod C 219 [Et (2)] C 220 apparent] (A¹) appareat A
221 [et] D || genere [<continuatus>] D 222 illum] eum B ipsum D || Ignis] igni A
224 eo (1)] ipso A || tamen] tantum D || cum] per A || patimur D || ab eo quoquo modo B || [ab] C
224-225 eo quod] equi D 225 cum eo] ei D in eo G 226 idest] et A || minore D 227 est
valde A 228-231 [intellectus — questionis] A 228 [cum (2)] D 230 erit] esset D ||
[non] B || rememoratur B D G 231 etc.] et hec est G || <apud> antiquos B || expositores] (C²)
positores C 232 <an> intellectum D 234 generalem B || [corruptibilem in] D cor^{lem}
in B || Quomodo] quoquo modo D || [intellecta] B 235 a] (B) in B² || sunt] sint G || eterna]
encia A || intellectus <agens> G 236 diceret A 237 quia] quod A C D 238 [sicut] A
239 licet] nisi A C D || <nisi> visus C 240 <et> nisi C et A || [coloratum] C coloratus B ||
quamcunque] Crawford quam A B D G copulatum C 241 [<in>] conveniens A
243 uti] ita D || <sermone vel> doctrina A || [de] B C

nisi eis que, licet sint diversa, tamen conveniunt omnibus
intentionibus de quibus possunt dici. Et demonstrat quod
intendebat hic per *intellectum passibilem* virtutem ymaginativam
humanam hoc quod cecidit in alia translatione loco
eius quod dixit: *quia est non passibilis, et intellectus passibilis
est corruptibilis*. Dicit enim in illa translatione: *et quod
induxit nos ad dicendum quod iste intellectus non alteratur
neque patitur est quod existimatio est intellectus
passibilis, et quod corrumpitur, et non comprehendit intellectum
et nichil intelligit sine ymaginatione*. Hoc nomen igitur
intellectus secundum hoc dicitur in hoc libro quatuor modis.
Dicitur enim de intellectu materiali, et de intellectu qui est
in habitu, et de intellectu agentis, et de virtute ymaginativa.
Et debes scire quod nulla differentia est secundum expositionem
Themistii et antiquorum expositorum, et opinionem
Platonis in hoc quod intellecta existentia in nobis sunt
eterna, et quod addiscere est rememorari. Sed Plato dicit quod
ista intellecta sunt in nobis quandoque et quandoque non propter
hoc quod subiectum preparatur quandoque ad recipiendum ea
et quandoque non; et ipsa in se ita sunt antequam
recipiamus sicut post; et ita sunt extra animam sicut in anima.
Themistius autem dicit quod hoc, scilicet quod quandoque sunt copulata
et quandoque non, accidit eis propter naturam recipientis. Opinatur
enim quod intellectus agens non est innatus continuari nobiscum
in primo nisi secundum quod tangit intellectum materiale.
Et ideo accidit ei ex hoc modo diminutio ista, cum continuatio
cum intentionibus ymaginationis est uno modo quasi
receptio et alio modo quasi actio; et ideo intellecta sunt in eo
in dispositione diversa a suo esse in intellectu agentis. Et fiducia

244 <in> eis C || diverse ABD 245 intentionibus] (G²) intencionis G || possint D
246 intendit A 247 hoc] id D || credit D 247-249 [loco — translatione] A 248 quod]
quia B || quia] quod B || non est BC est D 249 cor^{11a} C || illa] alia CD 250 indiget D ||
ille B || non] quod D 251 paciatur C || est quod] estimatur quia A || existimatio <ymaginacio> A
estimo B estimatio vel ymaginatio C extimatio imago D 251-252 passibilis intellectus A
252 [corrumpitur et] A || intellectum <et quod corrumpitur> A 254 hoc (1)] (A) quod A²
255 de intellectu enim dicitur A dicitur de intellectu enim dicitur A² 256 [et (1)] G
et G¹ || [de (1)] BCDG || [et (2)] C || de virtute] intellectu A 257 nulla] in illa G || [est] ADG
258 opinionum D 259 intellectiva C || sint C 260 addicere C ad dissolutionem D ||
Sed] et B 261 illa B 261-263 [propter — non] D 262 ea <quandoque> A 263 in
se <ipsa> ita C ita in se A 264 [sicut in anima] A 265 [hoc] D hec G || [quod (2)] D
267 inactus continuati D || nobiscum] (G²) nobis sicut G 268 nisi secundum] .. D
269 eis A || cum] quod A 270 <quasi> uno D || quasi <quando> D 271 quasi actio]
quod accidit D 272 a] in G || [in (2)] D

in intelligendo hanc opinionem est quod causa movens Aristotelem
ad imponendum intellectum materiale esse non est quia
275 est hic intellectum factum, sed causa in hoc est aut quia, cum
fuerint inventa intellecta que sunt in nobis secundum dispositiones
non convenientes intellectibus simplicibus, tunc fuit
dictum quod iste intellectus qui est in nobis est compositus
ex eo quod est in actu, scilicet intellectu agentis, et ex eo quod
280 est in potentia; aut quia continuatio eius secundum hanc opinionem
est similis generationi, et quasi assimilatur agentis et patienti, scilicet
in sua continuatione cum intentionibus ymaginationis.
Secundum igitur hanc opinionem agens et patiens et factum
erunt idem, et est dictum ab istis tribus dispositionibus
285 per diversitatem que accidit ei. Nos autem opinamur
quod non movit ipsum ad imponendum intellectum agentem nisi
hoc quod intellecta speculativa sunt generata secundum modum quem
diximus. Considera ergo hoc, quoniam est differentia inter
tres opiniones, scilicet Platonis et Themistii et opinionem
290 nostram. Et secundum expositionem Themistii non indiget in
istis intellectis nisi ad ponendum intellectum materiale
tantum, aut intellectum materiale et agentem secundum modum
similitudinis; ubi enim non est vera generatio, non est agens.
Et nos convenimus cum Alexandro in modo ponendi intellectum
295 agentem, et differimus ab eo in natura intellectus materialis.
Et differimus a Themistio in natura intellectus qui
est in habitu, et in modo ponendi intellectum agentem. Et
nos etiam quoquo modo convenimus cum Alexandro in natura
intellectus qui est in habitu, et alio modo differimus.
300 Hee igitur sunt differentie quibus dividuntur opiniones attribute
Aristoteli. Et debes scire quod usus et exercitium sunt cause eius
quod apparet de potentia intellectus agentis qui est in

273 [in] ACD || causa] cum D || commovens D || [Aristotelem] B 275 [est hic] C hoc D ||
[factum] A || <quia> causa B || [quia] B quia est sic quod A 276 dispositionem D
277-278 fuit dictum] sicut dictum est A 278 ille BC 281 generationis BDG || quasi]
quod A 282 [sua] D || ymaginationis] (A²) ymaginacionibus A intentionibus D 283 hanc
igitur A 284 ab] de AC || [tribus] BC || distinctionibus D 285 [ei] B 286 moverit C
moverit quod D 287 hoc quod] quod hec A || sunt generativa C generata sunt B || quem]
quod D 288 [hoc] C 289 tres] (A²) quatuor AC 289-290 nostram opinionem C
opinationem nostram B 290 [in] C 291 intellectis] intellectus A || imponendum G ||
materiale intellectum C 292 aut] ut C || [et] DG 293 ubi — vera] ubinam D || vera]
natura sed C || [est (2)] C || [agens] G agens G² 294 [Et] ABCDG Et I || <non>
convenimus C 295 materialis intellectus D 296 in] a D 299 differimus <ab eo> G
300 <in> quibus A 301 usus] visus D || exercitium G || sit D || cause] esse C omne D
302 oportet D

nobis ad abstrahendum, et intellectus materialis ad recipiendum;
sunt, dico, cause propter habitum existentem per usum
et exercitium in intellectu passibili et corruptibili, quem
Aristoteles vocavit *passibilem*, et dixit aperte ipsum corrumpi.
Et si non, contingeret ut virtus que est in nobis agens
intellecta esset materialis et similiter virtus passibilis. Et
ideo nullus potest ratiocinari per hoc super hoc quod intellectus
materialis admisceatur corpori. Illud enim quod dicit opinans
ipsum esse admixtum in responsione istius sermonis in intellectu
agenti dicimus nos in responsione eius in intellectu materiali.
Et per istum intellectum quem vocavit Aristoteles *passibilem*
diversantur homines in quatuor virtutibus dictis in
Topicis, quas Alfarabius numeravit in Elenchis. Et per
istum intellectum differt homo ab aliis animalibus; et si non,
tunc necesse esset ut continuatio intellectus agentis et
recipientis cum animalibus esset, eodem modo. Intellectus quidem
operativus differt a speculativo per diversitatem preparationis
existentis in hoc intellectu. His igitur declaratis
revertamur ad nostrum, et dicamus:

III. 6

430a26 **21.** *Formare autem res indivisibiles erit in istis rebus,
scilicet in quibus non est falsitas. Res autem in quibus
est falsum et verum, illud est aliqua compositio
tunc ad res intellectas secundum quod sunt entia; sicut
dixit Empedocles quod multa capita et colla
disponuntur . . . in postremo per compositionem
amicitie; ita etiam sunt separata per compositionem,
v. g. dicere assimetrum
et dicere diametrum.*

303 [ad (1)] G ab A || abstrahendum] (C²) distrahendum C /trahendum D
trahendum G 304 sunt dico cause] dico igitur hoc esse B sunt dico A sunt dico
esse D || <tunc> existentem A 305 exercitum C exercitium G || [in] D || cor¹¹ B C
307 [nobis] D 308 esse D || [et (1)] C 309 nullus] intellectus C || rōnari A G || [per hoc] B C G
310 dicitur B 310-311 opinans ipsum] ipse opinans A 311 istius] illius A huius B ||
[in (2)] C D 312 [eius] C 313 intellectum istum C illum in intellectum A 314 adver-
santur A || homines <enim> C 315 Topicis] top. A || Alfarabius] abstrahimus G || in elenchis A
elenchis D fēhelenchis G || [Et] C 316 illum A || [homo] D 317 [tunc] D || est A
318 quidem] A 319 differt] differt differt D || [<ab operativo>] a A || preparacionis diversi-
tatem A 320 existentibus A 321 nostrum <propositum> B litteram A C nostram D
21. 1 Formare <intelligere> D Formare in intelligere G || autem] enim B D G || erit]
et C enim D 2 [non] A 3 veram D || est illud G 4 [tunc] C || intellectivas A C
5 cola D 6 disponentur B 7 <et> sunt A G || [per compositionem] B 9 dyametrum C
simetrum B

10 Cum complevit notificare substantiam trium intellectuum,
scilicet materialis et eius qui est in habitu et agentis,
incepit considerare de actionibus et proprietatibus intellectus.
Et hoc est quod remansit de cognitione istius
virtutis. Et quia famosior differentiarum per quas dividitur
15 actio intellectus sunt due actiones, quarum una dicitur *formatio*
et alia *fides*, incepit hic notificare differentiam inter has
duas actiones. Et dixit: *Formare autem res indivisibiles*,
etc. Idest, comprehendere autem res simplices non compositas
erit per intellecta que non falsantur neque veridicantur,
20 que dicitur *informatio*; comprehendere autem ab eo
res compositas erit per intellecta in quibus est falsitas
et veritas. Et contentus fuit prima divisione sine secunda,
cum oppositum intelligatur per suum oppositum. Deinde dixit:
Res autem in quibus invenitur falsum et verum, etc. Idest, intellecta
25 autem in quibus invenitur veritas et falsitas, est in eis aliqua
compositio ab intellectu materiali et intellectu qui primo
intelligit singularia. Si igitur hec compositio fuerit conveniens
enti, erit vera; sin autem, erit falsa. Et ista actio intellectus
in intellecta similis est ei quod Empedocles dicit de
30 actione amicitie in entia. Quemadmodum enim dicit
Empedocles quod multa capita erant separata a collis, deinde
amicitia congregavit ea et composuit simile cum simili,
ita intellecta existunt primo divisa in intellectu materiali,
v. g. dicere *diametrum quadrati* et dicere *assimetrum*
35 *laterum*; intellectus enim intelligit ista primo singularia,
deinde componit ea, scilicet simetrum aut assimetrum;
si igitur composuerit secundum ens, erit verum, si non, falsum.

10 <formare autem et intelligere res etc.> Cum A || trium] (A²) 11 qui est] quisque C
15 forma A 16 et alia] alia vero B || [hic] A || notificarem D 19 erunt D || intellecta
<in quibus non est falsitas et veritas> B || verificantur A C iudicantur D 20 dicun-
tur A B G || formatio C || apprehendere C || [ab eo] A ab ea G 21 intellectum D || [est] A
21-22 veritas et falsitas A D 22 contemptus B 24-25 [falsum — invenitur] B 24 verum
et falsum A || Idest] etiam D 25 et] vel C || <et> est G 26 materialis G || et intellectus A
in intellectis B intellectis D intellectus G || que D 27 singula B || igitur <enim> B ||
fuit C 28 sin autem erit] si non B || Et] quia D || illa B 29 [in] A D G || simul D 30 entia]
essentia D 31 capita erunt A G capita D erant capita D² || seperata G semper acta D ||
colis D 32 congregant A 33 [in] D 34 dyametrum C || quadrā. D || assimetrum A
simetrum C 35 [enim] B || illa primo B primo ista A ista post C || singula B 36 com-
ponit] (D¹) composita D || scilicet] si A 37 componit G || [erit] A B D || [verum] D || si]
sed D G

hoc quod dixit: *in bono et malo*, ut sit expositio eius
quod dixit: *et sunt in eodem genere*. Et quasi dicit: et
sunt in eodem genere, idest in bono et malo. Et cum
declaravit quod ambo collocantur sub bono et malo,
declaravit illud per quod dividuntur. Et dixit: *sed differt*,
etc. Idest, sed tamen dividuntur, quia veritas est in intellectu
speculativo bonum absolute et falsitas est in
eo malum simpliciter, in operativo autem veritas est
bonum in respectu et secundum conditionem (et hoc intendebat
cum dixit: *et per terminum*), falsitas vero est malum
in respectu illius finis qui est inveniendus. Et potest
intelligi per hoc quod dixit: *et per terminum*, idest per
finem; scilicet et dividuntur quia hoc est bonum simpliciter,
et hoc bonum in respectu finis positi. Et intentio
propinqua est in istis duobus.

- 431b12 **35.** *Et scit etiam res que dicuntur negative,*
secundum quod simus in eo quod est simus non dividitur,
in eo autem quod est concavum, si intellectus
intellexerit, tunc intelliget intentionem
431b15 *concavitate denudatam a carne. Sed intentiones*
mathematice non sunt singularia
431b16 *hoc modo.*

Intendit per *res que dicuntur negative* res mathematicas.
Et intendit per negationem abstractionem a
materia. Et intendit quod, quando intellectus intelligit
res secundum abstractionem a materia, non facit hoc

25 <et> in G || bono et <in> malo A malo et in bono C 26 Et quasi dicit] etc. a.d. D
26-27 [Et (2) — genere] A B C et — genere B² 27 [idest] C et A D || [in (2)] D ||
<in> malo A C 28 sub bono et malo collocantur C 29 per illud C || dixit <etc.> G ||
sed] et D || differunt C D 30 [est] D 31 bonum] beatum C 32 simpliciter malum A C
33 in] et D 33-35 [et (1) — respectu] D 33 conditionem] divisionem A 34 [et] B
36 [per (1)] A C || [et] C || per (3) <terminum idest per> A 37 [et] D || quia] per D ||
[est] D 38 <est> bonum A || finis <illius> A fieri D || compositi D 39 [in] B D ||
duabus B C D

35. 1 scit] sciuntur B scitur D G || etiam] est D 2 simus (1)] sumus D || [in —
simus (2)] A || est simus] scimus C 3 [autem] D || concavum] contrarium C || si] sic A 4 intel-
lexerit <te> D intellexit B 5 denudate D || carne] materia D 6 singularia] (C)
intelligibilia C² super gloria D 9 <et scit etiam res> Intendit A || per] (A²) quod A ||
[res (2)] D 10-11 a materia] aliam D 11 quandoque C autem D 12 secundum]
per A sed D || [a materia] G a materia G² || facit] sunt D

quia sunt in se non in materia, sicut quidam existimaverunt,
sed hoc quod facit, scilicet quia intelligit ea
15 non in materia licet sint in materia, est ac si intelligeret
simum, in eo quod est simum, divisum a materia; sed
simus in eo quod est simus impossibile est ut dividatur
a materia; genus autem eius, quod est concavitas,
possibile est ut dividatur a materia. Et innuit per hoc
20 quod ista possibilitas in abstractione istorum ab intellectu
est consequens naturas et quiditates eorum, non
quia accidit eis quia sunt non in materia. Deinde dixit:
Et intentiones mathematice, etc. Idest, et modus essendi
intentionum mathematicarum extra animam
25 non est sicut modus secundum quem sunt in anima.
Et iste sermo potest legi sic: et intellectus etiam potest
scire res mathematicas per aliquem modum diffinitionis;
intelligere enim diversatur secundum diversitatem
nature intellecti, v. g. quod simus in eo
30 quod est simus non dividitur quando intelligitur, in
eo autem quod est concavitas, tunc, si intellectus intellexerit
eum singularem per se, non intelliget intentionem
concavitate nisi denudatam a carne. Et exemplum
quod induxit supplet illud quod diminuitur a
35 sermone.

- 1 **36.** *Et sicut res abstracta intelligitur cum intelligit istas res (illud* 431b16
1 *enim quod est in actu universaliter est intellectus*
qui est in actu), et cogitatio nostra in postremo
erit utrum possit intelligere aliquam rerum abstractarum,
cum hoc quod ipse est abstractus a
5 *magnitudine, aut non.*

14 hoc] (A²) homo A || quod] quia A quid B 15 [non] D || [est] A D || intelligeret B G
16-17 [simum (2) — est (1)] D 16 diversum A² B divisibilem A 17 [simus (2)] A ||
ut dividatur] dividi C 18 [est] G 19 ut] quod C 20 illa B D || [possibilitas] pot^{na} B ||
<est> in D || illorum B || ad intellectum C 21 earum A B C D 22 <hoc> accidit G ||
in non G 23 [et (2)] A 26 ille B || legi] intelligi B || etiam] non G 28 enim] autem C
ac D || diversatur] (A¹) diversitatem A diversantur D 29 nature intellecti] vero intellectu D
30 [est] A B D || quando] in eo quod C 32 [per se] D || intelligeret B intelligit G
33 nisi] ubi C || denudata D 34 supplet C G est sic plet D || id quod dividitur D
36. 1 res abstracta] (D²) subtracto D abstracta A || [intelligitur] G || [cum] A B C D G
cum Crawford || intelligit istas res] intelliget res istas D intelligit istas C || enim] omni D || [est
in] D 2 qui] quod D 3 aliquam] a materia D 4 quod] et D || ipsum C || <non>
est A C D

Et quemadmodum res quam intellectus abstrahit fit intellectus quando abstrahit et intelligit ipsam, cum necesse est universaliter in intellectu ut illud quod est intellectum in actu sit intellectus in actu, oportet nos perscrutari et cogitare in postremo utrum iste intellectus qui est in nobis possit intelligere aliquid quod est in se intellectus, et abstractus a materia, sicut intelligit illud quod facit ipsum intellectum in actu postquam erat intellectus in potentia. Et dixit: *cum hoc quod est abstractus a magnitudine*. Ita cecidit in hac scriptura. Et si est vera, sic debet intelligi: idest, debemus in postremo cogitare utrum sit possibile quod intellectus qui est in nobis intelligat res abstractas a materia secundum quod sunt abstracte a magnitudine, non secundum comparisonem ad alterum. Et cecidit in alia scriptura loco istius sermonis sic: *et in postremo perscrutabimur utrum intellectus, essendo in corpore, non separatus ab eo, possit comprehendere aliquod eorum que separantur a corporibus, aut non*. Et ista questio est alia a predicta. Ista enim questio est concedentis quod intellectus qui est in potentia intelligit formas abstractas a materia simpliciter, non secundum quod est copulatus nobiscum; et secundum hanc intentionem erit perscrutatio utrum potest intelligere formas secundum quod est copulatus nobiscum, non utrum possit intelligere formas simpliciter. Et illa intentio est dicta a Themistio in suo libro de Anima; et prima questio, quam intendebat in postremo, est dimissa.

Oportet igitur prius perscrutari utrum sit possibile quod intellectus materialis intelligat res abstractas aut non;

6 <et sicut abstracta etc. dicit> Et A *ic. et D Siñ. et D² Dicit et G || quas C 7 fit] sit A C D sic G || <quod est intellectum> abstrahit B quod est intellectus abstrahit B₂ || [et] G et [et] A || [et intelligit] C || ipsum D eam A 8 [cum] D || [est (1)] D || intellectum C || ut] (A²) in A || [illud] D istud C 8-9 [quod est intellectum] B quod est intellectum B² quod est intellectu D 9 actu (1)] (C²) actum C 10 postremo] (G²) extremo G || ille B D 11 [in se] A 12 sicut] si D || intelligit <ipsum> A intelligi¹ D || illud] id D 15 cecidit] (G²) cedit G || [Et] A 16 [si est vera] D si est ita A sic est vera C || sic] sed C || idest] et C || <sic> debemus G 17 quod] ut B 18 intelligit A 19 [sunt] D 20 accidit D || loco <sic> A 21 [et] B || perscrutabitur A || utrum] it^m D 23 aliquod eorum comprehendere C || aliquid D 25 illa B 26 in] cum A || intellexit C 28 perscrutatio erit A 29 possit D G 30 nobiscum] (C) nobis ei C² || potest B posset D 32 questio || <est>] D || [<primo>] postremo D 33 divisa A 34-56 [Oportet — Nichomachia] C 34 primo D

et si intelligit eas, utrum est possibile ut intelligat eas secundum quod est copulatus nobiscum, aut non. Et ideo possibile est quod in exemplari a quo transtulimus hunc sermonem ceciderit hec particula *non*, ita quod sic debeat

40 legi: *et cogitatio nostra erit in postremo utrum possit intelligere aliquam rerum abstractarum, cum hoc quod est non abstractus a magnitudine*, idest secundum quod est tangens magnitudinem et copulatus nobiscum, ita quod nos intelligamus illum intellectum quem ipse 45 intelligit. Et ista perscrutatio quam intendit valde est difficilis et ambigua, et oportet nos perscrutari de hoc secundum nostrum posse.

Dicamus igitur: qui autem ponit intellectum materiale esse generabilem et corruptibilem nullum modum, ut michi 50 videtur, potest invenire naturalem quo possumus continuari cum intellectibus abstractis. Intellectus enim debet esse intellectum omnibus modis, et maxime in rebus liberatis a materia. Si igitur possibile esset quod substantia generabilis et corruptibilis intelligeret formas abstractas et reverteretur idem 55 cum eis, tunc possibile esset ut natura possibilis fieret necessaria, ut Alfarabius dixit in Nichomachia; et hoc necessarium est secundum fundamenta sapientum.

Nisi aliquis dixerit quod illa intentio quam intendit Alexander, scilicet de existentia intellectus adepti, non est 60 informatio facta de novo in intellectu materiali, que ante non erat, sed ipse copulatur nobiscum copulatione adeo quod sit forma nobis per quam intelligimus alia entia, sicut apparet ex sermone Alexandri. Licet non appareat ex eo modus ex quo ista continuatio sit possibilis; quoniam, si posuerimus

36 [eas (2)] B 37 Et] etiam A || impossibile A 38 [est] A || transtulimus] (A²) tantum tullimus D 39 hec] huius D || ita quod] itaque A || debet A 40 postremo] (A²) postrema A 41 [quod] D 42 abstractum D || <materia vel a> magnitudine A 43 [est] D || copulatur B G 44 nos] non D || intelligimus A B || intellectum] tellm D || quem] quod G 45 intellexit A || illa B D 45-46 difficilis est A 46 ambigua <est> A 47 posse nostrum D 48 autem] ante B 49 esse — corruptibilem] generabilem et co^mlem esse B 49-50 [ut michi videtur] B 50 [naturalem] B 51 intellectis abstractis A sit intellectus abstractus D || intellectum] intellectus D 52 [modis] B D modis B² 53 generalis et corporalis B 54 intelligit A || abstractas [<a materia>] G 55 ut] in A 56 [ut — Nichomachia] A || dixit <scilicet in libro de vitiis et virtutibus> D || nichomachio D 57 sapienter G 58 Nisi] J₁ si igitur A B C D G J || dixit A || quod] ut C utrum C² || ista C || intentio] ratio A C 59 Alexander] aristoteles C || [scilicet] A 60 formatio D || [in] A cum C || [materiali] A || qui C || ante] autem A 61 copulatur] copulatus est D 62 firma A || per quam] postquam A B C || alia] illa D 63 ex eo] in eo B ei D 64 continuatio A || sit] sic C 64-65 [sit — continuatio] D 64 quoniam] quam G

quod ista continuatio est facta postquam non erat, sicut est necessarium, continget ut, in illa hora in qua ponitur esse, sit transmutatio in recipiente aut in recepto aut in utroque. Et cum impossibile est ut sit in recepto, remanet ut sit in recipiente; et cum in recipiente fuerit transmutatio existens postquam non erat, necessario erit illic receptio facta ex novo, et substantia recipiens facta ex novo postquam non erat. Cum igitur posuerimus receptionem factam ex novo, continget predicta questio. Et si non posuerimus receptionem propriam nobis, non erit differentia inter continuationem eius nobiscum et continuationem eius cum omnibus entibus, et inter continuationem eius nobiscum in hac hora et in alia hora, nisi ponamus continuationem eius nobiscum esse secundum modum alium a modo receptionis. Quis igitur est iste modus?

Et propter latentiam istius modi secundum Alexandrum videmus ipsum ambigere in hoc. Quandoque igitur dicit quod illud quod intelligit intellectum abstractum non est intellectus materialis neque intellectus qui est in habitu; et hec sunt verba eius in libro de Anima. Intellectus igitur qui intelligit hoc est ille qui non corrumpitur, non intellectus subiectus materialis; intellectus enim materialis corrumpitur per corruptionem anime, quia est una virtus illius, et cum iste intellectus fuerit corruptus, corrumpetur sua virtus et sua perfectio. Deinde, postquam declaravit quod necesse est ut intellectus qui est in nobis qui intelligit formas abstractas sit non generabilis neque corruptibilis, narravit quod iste intellectus est intellectus adeptus secundum opinionem Aristotelis, et dixit: *Intellectus igitur qui non corrumpitur est iste intellectus qui est in nobis abstractus,*

65 illa B || [ista continuatio] A 66 contingeret A || in illa] nulla C 68 [Et] C Ut D || [in] C in C² 69 fuerit] fuit G 70-72 [necessario erit illic — erat] A necessario erit — erat A² 70 illic erit C 72 igitur] ergo A 73 ex] quod D || continget] (C²) contingere C 75 [non] D 76-77 [et — nobiscum] A 77 [inter] D || [eius] C 77-78 [et in alia hora] A 78 posuerimus A || nobis D 79 [esse] A esse et continuationem eius in omnibus entibus et inter continuationem eius nobiscum C || modum <a> alium C alium modum D 80 igitur est iste] est igitur ille B 81 placenciam A 82 ambigere C || Quandoque] quoniam A C 86 hic A || est] (C²) esse C || non (2)] neque A 86-87 [non (2) — corrumpitur] D 87 [subiectus] C substantia A subiecti B G subiectus J 88 quia] Crawford qui A C D G que B || illius] ipsius D 89 ille B 90 perfectio et sua virtus A 91 ut] quod A C 92 generalis neque corporalis B 93 ille B G || [<non>] est G 95 ille intellectus C intellectus iste D || <et> abstractus D

quem vocat Aristoteles adeptum quia est in nobis ab extrinseco, non virtus que est in anima neque habitus per quem intelligimus alias res et intelligimus etiam istum intellectum.

Si igitur intendebat per *intellectum adeptum*, per quem intelligimus intelligentias abstractas, intelligentiam agentem, tunc sermo in modo continuationis istius intellectus nobiscum adhuc remanet. Et si intendebat intellectum abstractum alium ab agenti, ut apparet ex opinione Alfarabii in sua epistola de Intellectu, et secundum etiam quod possumus intelligere ex manifesto istius sermonis, tunc questio etiam in modo continuationis istius intellectus nobiscum eadem est cum questione in modo continuationis intellectus agentis apud opinantem quod agens est idem cum adepto. Et hoc est manifestius de sermone Alexandri. Hoc igitur dixit in modo continuationis intellectus qui est in actu nobiscum in suo libro de Anima.

Quod autem dixit in quodam tractatu quem fecit de Intellectu Secundum Opinionem Aristotelis videtur contradicere ei quod dixit in libro de Anima. Et hec sunt verba eius: *Et intellectus qui est in potentia, cum fuerit completus et augmentatus, tunc intelliget agentem; quoniam, quemadmodum potentia ambulandi quam homo habet in nativitate venit ad actum post tempus quando perficitur illud per quod fit ambulatio, ita intellectus, cum fuerit perfectus, intelliget ea que sunt per suam naturam intellecta, et faciet sensata esse intellecta, quia est agens.* Et manifestum istius sermonis

96 vocat] notat C || Aristoteles] [adeptum] alexander A || quia] Crawford qui A B C D G 97 qui C || nec D 98 quem] Crawford quem aut per quam A B G quam C quam aut per quem D || intelligimus (1)] intelligamus A 100 [Si — intellectum] C || <istum> intellectum A || quam C 101 intelligentias] intellectivas C 102 intellectus] Crawford intellecti A B C D G 103 si] sic D || intendebat intellectum] (A²) intellectum intendebat A intendebat alium intellectum G 105 <ut apparet> in D || intellectiva C || [et] C 106 quod possumus etiam B || illius A sui B 107 etiam questio C 107-108 in — in] in continuatione vel in hoc A in hoc modo continuationis istius intellectus eadem est cum questione in A² 108 [intellectus] G 109 agentis] (A²) opinantis A 110 [idem] A idem A² 111 de] ex B || igitur] ergo C 112 nobiscum est in actu B est in actu universaliter A C 113 libello D 116 qui D || Et] ?cum D || [hec] A || [sunt] D 117 [Et] D 118 completus] copulatus A 119 [quoniam] D || <in> potentia D 120 habet homo D || ad] in D 121 quando] quam C 122 ita] inta D 123-124 intellecta esse D 124 quia] quod B

contradicit sermoni eius in libro de Anima, et est quod intellectus qui est in potentia non intelligit illum qui est in actu.

Sed cum aliquis intuebitur omnes sermones istius viri et congregabit eos, videbit ipsum opinari quod, quando intellectus qui est in potentia fuerit perfectus, tunc intelligentia agens copulabitur nobiscum, per quam intelligemus res abstractas, et per quam faciemus res sensibiles esse intellectas in actu, secundum quod ipse efficitur forma in nobis. Et quasi intendit per hunc sermonem quod, intellectus qui est in potentia quando fuerit perfectus et completus, tunc copulabitur cum eo iste intellectus et fiet forma in eo, et tunc intelligemus per ipsum alias res; non ita quod intellectus materialis intelligat ipsum et propter illud intelligere fiat continuatio cum hoc intellectu, sed continuatio istius intellectus nobiscum est causa eius quod intelligit ipsum et intelligimus per ipsum alias res abstractas.

Et potes scire quod ista est opinio istius hominis per hoc quod dixit in illo tractatu: *Illud igitur intellectum per suam naturam, quod est intellectus in actu, cum fuerit causa intellectus materialis in abstrahendo et in formando unamquamque formarum materialium ascendendo apud illam formam, tunc dicitur quod est adeptus agens; et non est pars anime neque virtus anime, sed fit in nobis ab extrinseco quando nos intellexerimus per ipsum.* Manifestum est igitur quod intelligit per hunc sermonem quod, quando intellectus qui est in actu fuerit causa secundum formam intellectus materialis in actione eius propria (et hoc erit per ascensionem intellectus materialis

125 sermoni] (C₂) sermonem C 125-126 quod est D 126 [non] A B C D G non Crawford || intelligitur G || istum C 128 Sed cum] sicut si A scilicet cum D || quis B || intueatur A || illius A 129 eas G || ipsum] eum D 131 copulatur G 132 intelligimus A || [et] D 133 perficitur A D 134 forme D 136 [iste] D ille B 137 [forma] A || intelligimus D 138 [non] A || intelligat <per> ipsum B comprehendat ipsam et intelligat A comprehendat ipsum et intelligat A² 139 propter] per A || continuatio cum] continuatum A continuatio in G 140 intellectu] (A²) intellectum A || illius A 141 [est] D || eiusque D est C || intelligit] intelligimus G 141-142 [et — abstractas] D 141 intelligimus] intelligit A C || [per] G per G² 143 potest D || illa B || [est] D || hominis istius C istius habitus D 144 [hoc] C || <ipse> dixit A || Illud] illum A istud G 145 naturam] materiam A 146 informando A 147 formam A || materialium] naturalium D || abstrahendo B 148 illam] ipsam A ipsum C istam G || adeptus [<tunc dicitur quod est adeptus>] A 149 [est] B D G || [in] C 153-154 [in — materialis] D 154 hoc] tunc A || ascensionem A ascensionem B asctionem C assencionem G || [materialis] A

apud illam formam), tunc dicitur intellectus adeptus, quoniam in illa dispositione erimus intelligentes per ipsum quoniam est forma nobis; quoniam tunc erit ultima forma nobis.

Sustentatio igitur istius opinionis est quod intellectus agens est primo causa agens intellectum materiale et intellectum qui est in habitu, et ideo non copulatur nobiscum primo et intelligimus per ipsum res abstractas. Cum igitur intellectus materialis fuerit perfectus, tunc agens fiet forma materialis, et copulabitur nobiscum, et intelligemus per ipsum alias res abstractas; non ita quod intellectus qui est in habitu intelligat hunc intellectum, cum intellectus qui est in habitu est generabilis et corruptibilis, iste autem non est generabilis neque corruptibilis.

Sed huic contingit questio predicta, et est quod hoc quod modo est forma intellectui qui est in habitu, postquam non erat, provenit ab aliqua dispositione facta de novo in intellectu qui est in habitu que est causa quare ille intellectus est forma intellectui qui est in habitu postquam non erat. Et si ista dispositio non est receptio in intellectu qui est in habitu ad intellectum agentem, quid ergo est ista dispositio? Quoniam, si fuerit receptio, continget ut generatum recipiat eternum et assimiletur ei, et sic generatum fiet eternum; quod est impossibile.

Et ideo videmus Alfarabium in postremo, cum credidit opinionem Alexandri esse veram in generatione intellectus materialis, quod fuit necesse apud ipsum secundum hanc opinionem opinari quod intelligentia agens non est nisi causa agens nos tantum; et hoc manifeste dixit in Nichomachia.

156 quoniam] quando fuerit A 157-158 [quoniam (2) — nobis] A 160 prima A C || intellectam A 161-162 [intellectum — et] D 161 copulabitur A 162 intelligemus A 164 forma materiali G materialis forma C 165 intelligimus A || ipsum] illum D G 166 intelligit A 167 <.m.> intellectum D || qui] (C²) que C 168 generalis et corporalis ille B || 169 generalis neque corporalis B 170 huic] (A²) hic D || est quod] hec est C 171 [quod] D || [postquam] A et A² 172 pervenit D || dispositione] (C²) [specie] dispositione B diffinitione C 173-176 [que — habitu] A 174 intellectus ille D || intellectui] in intellectu B 174-176 [intellectui — intellectu] D 176 intellectum] intelligendum B || agentem] (A²) gentem A || quid] que G 177 ergo est] I igitur est A C est ergo B G ergo D || illa B || Quoniam] quia A C 178 suscipiet C || assimilatur C 179 fiet] erit A C || impossibile est C 180 alfarabium C || cum] non C 181 intellectus <Intellectus> D 182 [quod] A B C D G quod J || necesse fuit A C || opinionem hanc C 183-184 causa agens tantum nos G contra nos tantum A causa tantum A² circa nos tantum agens D 184 ri- thomathia C

Et est contra suam opinionem in epistola de Intellectu;
illic enim dixit esse possibile ut intellectus materialis
intelligat res abstractas; et est opinio Avempeche.
Iste igitur sunt questiones ponentibus intellectum materiale
esse generatum, et quod finis est continuari
cum abstractis.

Et videmus etiam quod sequuntur ponentibus ipsum
virtutem abstractam questiones non minores istis.
Quoniam, si in natura istius intellectus materialis est quod intelligat
res abstractas, necesse est ut semper, in futuro et in preterito,
sit intelligens eas. Existimatur igitur quod consequitur hanc
positionem quod statim cum intellectus materialis nobiscum
continuatur statim continuatur nobiscum intellectus agens;
quod est inopinabile, et contrarium ei quod homines ponunt.

Sed ista questio potest dissolvi per illud quod ante
posuimus, scilicet quod intellectus materialis non copulatur
nobiscum per se et primo, sed non copulatur nobiscum nisi
per suam copulationem cum formis ymaginalibus. Et
cum ita sit, possibile est dicere quod modus secundum quem
copulatur nobiscum intellectus materialis est alius a modo
secundum quem copulatur ipse cum intellectu agentis. Et
si est alius, tunc nulla continuatio est omnino;
et si idem, sed primo est in aliqua dispositione et post
in alia, quid igitur est illa dispositio? Si autem posuerimus
quod intellectus materialis abstractus non habet
naturam intelligendi res abstractas, tunc ambiguitas
erit maior. Iste igitur sunt omnes questiones contingentes

185 opinionem suam *AC* || epistola] opinione *D* 186 <de> esse *G* || impossibile *C* speciale *D*
187 intelligit *G* colligat *AC* || anephec' *C* 188 [igitur] *D* || questiones] opiniones *AC* ||
ponentes *A* 189 quid *G* || continuans *D* 191 [etiam] *B* || sequuntur] *J* sequitur *ABDG*
sequitur *C* sequuntur *C*² || ipsum] *Crawford* ipsam *ABDG* istam *C* 193 materialis
intellectus *D* || intelligit *AC* 194 [semper] *G* || et <esse> *A* 195 estimetur *C* || consequitur]
cum sequitur *BD* 195-196 hanc positionem] ex hac positione *AC* 196 quod] quoniam *AC*
quam *D* || [statim] *G* || cum] non *C* a natura *D* 196-197 nobiscum continuatur] *Crawford*
nobis continuatur *AD* est nobis continuatur *C* continuatur nobis *BG* continuatur
nobiscum *I* 197 [continuatur (2)] *C* || nobis *A* 198 impossibile *ACD* 200 posuerimus *A*
posuimus *D* || scilicet] idest *AC* 200-202-204 [non — ymaginalibus — materialis] *G* non
copulatur nobiscum per se primo sed non copulatur nobiscum nisi per suam cognitionem cum
formis ymag' — materialis *G*¹ 201 [per — nobiscum (2)] *B* 202 copulationem suam *A* ||
ymaginalibus] *J* ymagina^{bua} *A* ymagi^{bua} *B* ymaginibus *C* imaginabilibus *D* 203 cum
ita] *C*² ita cum *C* 204 [est] *C* || modo] materia *G* 205 copulantur *C* || [ipse] *B* || [Et] *A*
206 continuatio erit *C* est *A* est continuatio *A*² *D* || [omnino] *D* 207 sed primo] si in prin-
cipio *D* || alia *D* 207-208 [et (2) — dispositio] *D* 208 autem] igitur aut *C* 211 ille *B* || igitur]
enim *C* || sunt omnes questiones] sunt questiones *A* questiones sunt *C* || contingentes] cogentes *C*

ponentibus quod perfectio humana est intelligere
res abstractas.

Et oportet nos etiam narrare sermones ex quibus existimatur
215 consequi quod habemus naturam intelligendi
in ultimo res abstractas; isti enim sermones sunt valde oppositi
illis; et forte per hoc poterimus videre veritatem.
Causa autem istius ambiguitatis et laboris est quia nullum
sermonem ab Aristotele invenimus in hac intentione,
220 sed tamen Aristoteles promisit hoc declarare.

Dicamus igitur quod Avempeche multum perscrutabatur in
hac questione et laboravit in declarando hanc continuationem
esse possibilem, in sua epistola quam vocavit Continuationis
Intellectus cum Homine; et in libro de Anima et
225 in aliis multis libris videbitur quod ista questio non
recessit ab eius cogitatione, neque per tempus nutus unius
oculi. Et nos iam exposuimus illam epistolam secundum
nostrum posse. Hoc enim quesitum valde est difficile,
et cum talis fuit dispositio Avempeche in hac questione,
230 quanto magis alterius hominis! Et verbum Avempeche
in hoc est firmitus aliorum, sed tamen occurrunt
ei questiones quas narravimus. Et oportet nos
narrare hic vias istius hominis, sed primo quod expositores
dixerunt in hoc.

235 Dicamus igitur quod Themistius sustentatus est in hoc per
locum a maiori. Dicit enim quod, cum intellectus materialis
habet potentiam ad abstrahendum formas a materiis
et intelligendi eas, quanto magis habet innatum intelligendi
ea que sunt primo denudata a materia. Et iste sermo
240 aut fiet ita quod intellectus materialis est corruptibile,

214 etiam nos *CD* || [sermones] *B* || [ex quibus] *D* 215 habemus] heus *C* || natura *C*
216 isti enim] iste igitur *C* 218 [autem] *D* || ambiguitatis istius *A* 218-222 [et — questione] *A*
et laboris est .. nullum sermonem .. venimus ab aristotele .. hac itencione .. aristoteles promisit
hoc de .. rare. Dica .. quod avenpeche .. perscrutabatur .. hac questione *A*² 218 quia]
quod *BC* 219 invenimus ab aristotele *C* 220 permisit *C* promissit *D* 221 igitur]
et enim *C* || [quod] *D* || anephe' *C* 222 laboravit] (*B*²) laborit *B* 224 et (2)] etiam *G*
225 aliis multis] multis salus *D* || videbatur quod *DG* et *AC* || illa *B* 226 recessisset *D* ||
cognitione *AC* || nutus] ictus *C* mutus *G* 228 nostrum] (*C*²) unum *C* 229 fuerit *A* ||
expositio *D* opinio *B* || Avempeche] *J* alfarabii *ABDG* alfarabii *C* 230 [Et] *C* ||
verbum] ut bene *D* || avenphec' *C* aven tamen *A* 231 firmitus] (*G*²) firmi *D* firmus *G* ||
sed tamen] et sicut *C* 232 [Et] *C* 233 [hic] *D* || [quod] *G* quid *C* 234 [in hoc] *A*
in hoc per locum a maiori *B* 235 quod] quia *BD* || [est] *D* 236 [cum] *AC* 237 habeat *DG* ||
ad extrahendum *A* abstrahendi *D* || materia *B* 238 intelligendi (1)] intelligendum *B* ||
innatum] in actum *D* 239 primo] post *C* || a] (*A*²) ea *A* 240 aut fiet] auferetur *G* ||
corporale *AB* cor^{le} *G*

aut non corruptibile, scilicet separabile aut non separabile. Secundum autem opinionem dicentium quod intellectus materialis est virtus in corpore, et generatus, iste sermo erit sufficiens quoquo modo, non probabilis. Non enim sequitur ut illud quod est visibile in se sit magis visibile apud nos, v. g. color et lumen solis; color enim minus habet de intentione visibilitatis quam sol, cum color non est visibilis nisi per solem, sed non possumus ita aspicere solem sicut colorem; et hoc accidit visui propter mixtionem materie.

Si vero posuerimus quod intellectus non est admixtus materie, tunc certe ille sermo erit verus, scilicet quod illud quod est magis intelligibile magis comprehenditur; quoniam quod comprehendit minus perfectum (ex eis comprehendentibus que sunt non admixta materie) necesse est ut comprehendat perfectius, et non econtrario. Sed si hoc est necessarium de natura eius et substantia, continget questio predicta, que est: quomodo non continuatur nobiscum in principio, scilicet statim quando intellectus materialis continuatur nobiscum? Si igitur posuerimus quod in postremo continuatur nobiscum, non in primo, debemus reddere causam.

Alexander autem sustentatur in hoc quesito super hoc quod dico, et est quia omne ens generatum, quando pervenerit ad finem in generatione et ad ultimam perfectionem, tunc perveniet ad complementum et finem in sua actione, si fuerit ex entibus agentibus, aut in sua passione, si fuerit ex entibus passibilibus, aut in utroque, si fuerit utriusque; v. g., non venit ad finem in actione eius que est ambulare nisi quando venerit

241 non corporale *B G* non cor^o *A C* incorruptibile *D* || separabile (1) separabilia *C* || non separabile] inseparabile *D* 243 virtutis *D* || ille *B G* et ille *D* 244 erit] est *A* || [non (1)] *C* || probabilis] (*B*²) probalis *B* 245 ut illud] quod istud *C* 247 visibili *B* || <quia> cum *C* quia tamen *A* 248 possumus *C* 249 <et> colorem *A C* 250 materie mixtionem *D* 251-252 [Si — materie] *A* || est non *B*² est *B* 252 amixtus *D* 253 istud *C* ideo *D* || magis est *D* 254 perfectionem *C* 255 comprehensionibus *C* || non sunt *C* sunt *A* || admixte *C* amixta *D* 257 necessarium est *B* necessarium *D G* 258 substantia] subiecti *C* || contingit *D* || predicta questio *A* || quomodo] (*A*²) quoquo modo *A* 259-261 non — continuatur] non est continuatum *A* si igitur posuerimus quod postremo continuatur *A*² 259-260 [in — nobiscum] *D* 263 alle^x *D* 266 pervenit *B* veniet *D* || finem et complementum *A* finem et ad complementum *C* 267 <perfectione vel in sua> actione *A* || fuerit] non fuerint *A* || entibus] (*C*²) euntibus *C* 267-268 [agentibus — entibus] *D* 268 fuerint *A C* || entibus] (*C*²) euntibus *C* 269 fuerint *A C* || utriusque <utriusque> *A* 270 que] quod *A C* || quando] (*C*²) quoniam *C*

ad finem in generatione. Et quia intellectus qui est in habitu est unum entium generabilium, necesse est ut, quando venerit ad finem in generatione, veniat ad finem in sua actione; et quia actio eius est creare intellecta et intelligere ea, necesse est, cum fuerit in ultima perfectione, ut habeat has duas actiones perfecte. Et perfectio in creando intellecta est facere omnia intellecta in potentia esse intellecta in actu; et complementum in intelligendo est intelligere omnia abstracta et non abstracta. Necesse est igitur, quando intellectus qui est in habitu venerit ad complementum in sua generatione, ut habeat has duas actiones.

Et in hoc sunt questiones non parve. Non enim est manifestum per se quod complementum actionis eius que est intelligere est intelligere res abstractas, nisi hoc nomen quod est *ymaginari* diceretur de eis et rebus materialibus univoce, sicut dicitur hoc nomen *ambulare* de imperfectiori et perfectiori.

Et etiam, quomodo attribuitur actio propria intellectui agentis, que est facere intellecta, intellectui generabili et corruptibili, scilicet qui est in habitu? Nisi ponat quod intellectus qui est in habitu sit intellectus agens compositus cum intellectu materiali, ut dicit Themistius, aut ponat quod forma postrema nobis qua abstrahimus intellecta et intelligimus est composita ex intellectu qui est in habitu et intellectu agentis, ut Alexander et Avempeche ponunt, et sicut nos reputamus etiam esse apparens ex sermone Aristotelis.

Et si etiam hoc posuissemus esse ita, non contingeret ex complemento actionis eius que est creare intellecta

272 [in habitu est] *A* || generalium *B* 273-274 veniat — et] veniet *A* 274 [et] *C* 275 <intellecta> intelligere *C* || fuerint *A* 277 [intellecta (2)] *D* 278 [in (1)] *C* || [in (2)] *C* || [et] *D* 280 quando] quod cum *D* 281 veniet *C* 282 [duas] *A* 283 [in] *A* in *A*¹ 284 eius actionis *D* actionis est *G* 285 quod est intelligere *A*² *C* que *A* 286 <unum> nomen *C* unum *A* nomen nature *G* || ymaginare *G* || dicatur *A C* 287 univoce] in voce *D* || nomen] unum *A* verbum *C* 288 imperfectiori et perfectiori] (*G*²) perfectiori et imperfectiori *A C* imperfectiori *D G* 289 [etiam] *C D* [quo] *A* etiam queritur *B* || [attribuitur] *G* si attribuitur *A* si attribuit *C* 290 qui *D* || <attribuitur> intellectui *B C D G* attribuitur *A* intellectui *I* 291 corporali *B* 291-292 [Nisi — habitu] *C* 295-296 intellecta — intellectu (1)] intellectum *D* 295 intelligimus] intellectus *A C* || compositus *C* 296 intellectum agentem *D* 297 [et (1)] *D* 297-298 etiam reputamus *C* 299 [hoc] *A D* || posuerimus *A C* || ita esse *B* etiam ita esse *A* || <quod> non *D* || continget *A D* contingit *C*

nisi complementum actionis in intelligendo
ea, non in intelligendo res abstractas, cum intelligere
eas impossibile est ut attribuatur generationi, aut fieri
ab aliquo ente generato (v. g. ab intellectu qui
est in habitu) nisi per accidens; et si non, tunc generabile
efficietur eternum, sicut diximus.

Et contingit etiam sermoni dicenti quod forma qua extrahimus
intellecta est intellectus qui est in habitu compositus
cum intellectu agenti magna questio. Eternum
enim non indiget in sua actione generabili et corruptibili.
Quomodo igitur componitur eternum cum corruptibili
ita quod ex eis fiat una actio? Sed post loquemur de
hoc. Videtur enim quod ista positio est quasi principium
et fundamentum eius quod volumus dicere de possibilitate
continuationis cum rebus abstractis secundum Aristotelem, scilicet
positio quod forma postrema nobis qua extrahimus intellecta
et facimus ea per voluntatem nostram est composita
ex intellectu agenti et intellectu qui est in habitu.
Hoc igitur videmus de sermone expositorum Peripateticorum
in hunc finem esse possibilem, scilicet intelligere
in postremo res abstractas.

Avempeche autem multum loquebatur in hoc, et maxime
in epistola quam appellavit Continuationis Intellectus
cum Homine. Et illud super quod sustentatus
est in hac questione est hoc: primo enim posuit quod intellecta
speculativa sunt facta; deinde posuit quod omne
factum habet quiditatem; deinde posuit quod omne
habens quiditatem, intellectus innatus est extrahere illam
quiditatem; ex quibus concluditur quod intellectus
innatus est extrahere formas intellectuum et quiditates
eorum. Et in hoc convenit cum ipso Alfarabius in libro

301 [in] D 302 [ea — intelligendo] C || [in] A D 303 ea B C G || est impossibile C impos-
sibile D 303-304 [aut — generato] D 305 [$\langle$ actu $\rangle$] habitu D || generale B 306 effi-
ceretur B fiet A C D 307 continget A 310 corporali B cor^{li} B² C 311 igitur
ergo A C || corporali B C cor^{li} B 312 fiet C || post] primo A prius D 313 hoc] isto B ||
videbitur C || illa B D 316 $\langle$ quod $\rangle$ positio A potentia C 317 voluntatem B
318 $\langle$ cum $\rangle$ intellectu (2) A 319 igitur] ergo A || vidimus G || compositorum A || perypate-
ticorum A C perypatheticorum D peripatum G 320 [in hunc finem] A in hac fine D ||
possibile A B D G || $\langle$ quia $\rangle$ intelligere D 321 abstracta C 322 avenpeth' A avenph'e C ||
[autem] A D G 323 [appellavit] A vocavit C D 324 Homine $\langle$ vocavit $\rangle$ A || super]
per C 325 hac] illa G || possuit enim primo D 326 sint B || facta] falsa C 327 factum]
falsum C || [factum — omne] A 327-328 [deinde — quiditatem] D 327 posuit] po^t B
328-330 [illam — extrahere] A 331 earum A C || ipso] eo A

de Intellectu et Intellecto, et inde extraxit hoc Avempeche,
et cum hoc conclusit quod intellectus innatus est extrahere
formas intellectuum et quiditates eorum.

335 Et ivit in hoc per duas vias, quarum una est in epistola,
secunda autem in libro de Anima, et sunt vicinantes
se. In libro autem de Anima coniunxit huic quod intellectus
rerum non contingit multitudo nisi per multiplicationem
formarum spiritualium cum quibus sustinebuntur
340 in unoquoque individuo, et per hoc fuerit intellectum
equi apud me aliud quam intellectum eius apud
te. Ex quo consequitur secundum conversionem oppositi
quod omne intellectum non habens formam spiritualem
a qua sustentatur, illud intellectum est unum
345 apud me et apud te. Deinde coniungit huic quod quiditas
intellecti et forma eius non habet formam spiritualem
individualem cui sustentatur, cum quiditas
intellecti non est quiditas individui singularis, neque
spiritualis neque corporalis; intellectum enim declaratum
350 est quod non est individuum. Ex quo consequitur ut intellectus
sit innatus intelligere quiditatem intellecti cuius
intellectus est unus omnibus hominibus; et quod
est tale est substantia abstracta.

In libro vero de Anima posuit primo quod quiditas
355 intellecti secundum quod est intellectum si non fuerit
concessum nobis quod non habet quiditatem, et quod
non est simplex, sed composita (sicut est dispositio in omnibus
quiditatibus factis), et fuerit dictum quod quiditas
istius intellecti secundum quod est intellectum habet
360 etiam quiditatem, scilicet intellectum istius quiditatis,

332 $\langle$ de $\rangle$ Intellecto B intellectus C || inde] non A || extrahit A B C || evenph'et C
333 [hoc] D || concluxit D || est $\langle$ scilicet quod intellectus innatus est $\rangle$ C scilicet quod intellectus
innatus est D 334 earum B C 335 innuit A C D || [in (1)] A per C D 336 secunda
autem] et secunda B secunda C [secundum intellectus rerum] secundum autem D
336-337 [et — se] C et sunt vaticinantes se A 337 intellectus A B C D 339 cum]
in A C a G || sustinebantur A C 340-341 intellectus equi A D intellectus qui et C
341 [intellectum] A B D G intellectus C intellectum I 342 oppositioni C 343 quod
 $\langle$ illud quod $\rangle$ B D illud quod G || [non] B || [spiritualem] A C 344 quo A C D || sustentetur B
345 coniungit] I contingit A B C D G || hoc D 346 intellectum et forma eius C et
forma intellecti A || [eius] B 347 qui C 348 intellecti [$\langle$ et forma eius non habet
formam $\rangle$] D intellectum C || singulis D 350 consequatur D 352 intellectum est unum G
353 est tale] talem D || [est (2)] A C 354 vero] autem D || primo possuit D 355 intellecti]
intellectum C || fuerit] fuit C 356 [et] C 357 [non] A C D G || composita] cum
potentia C 358 fuerint C || [dictum] A C 359 intellecti] intellectum D 359-360 etiam
intellectum habet A

tunc iste intellectus etiam erit innatus reverti et extrahere illam quiditatem.

Et si non fuerit concessum nobis quod ista quiditas est simplex et quod ens ex ea est idem cum intellectu, continget in ea quod contingit in prima, et est quod etiam habeat quiditatem factam. Et necesse est tunc aut ut hoc procedat in infinitum, aut ut intellectus secetur ibi. Sed quia impossibile est hoc procedere in infinitum (quia faceret quiditates et intellectus infinitos diversos in specie esse, scilicet secundum quod quidam eorum sunt magis liberati a materia quam quidam), necesse est ut intellectus secetur. Et cum secabitur, tunc aut perveniet ad quiditatem que non habet quiditatem, aut ad aliquid habens quiditatem sed intellectus non habet naturam extrahendi illam, aut ad aliquid non habens quiditatem neque est quiditas. Sed impossibile est invenire quiditatem quam intellectus non est innatus extrahere a quiditate, quoniam ille intellectus tunc non diceretur intellectus nisi equivoce (cum sit positum quod intellectus innatus est abstrahere quiditatem in eo quod est quiditas). Et impossibile est etiam ut intellectus perveniat ad aliquid non habens quiditatem neque est quiditas; hoc enim quod neque est quiditas neque habet quiditatem est privatio simpliciter. Remanet igitur tertia divisio, et est quod intellectus perveniat ad quiditatem non habentem quiditatem; et quod est tale est forma abstracta. Et confirmavit hoc per illud quod consuetus est Aristoteles dicere in talibus demonstrationibus, scilicet quoniam, quando necesse est abscindere infinitum, melius est abscindere eum in principio.

361 tunc] cum A || [etiam] D || innatus erit D || [et] C 362 abstrahere A 363 illa B
364 <quod> cum B || contingeret C contingit D 365 eo A || primo A || etiam habet C
habet etiam D 366 [Et] A B C D G Et J || aut ut hoc] aut ut A aut C ut aut in hoc D
367 secetur] (A) cecetur A² cescetur C securetur D || [quia] B quia hoc D || hoc est C
est B 368 facere G || [et] D 369 <multos et> infinitos A || in specie esse diversos A ||
esse] esset C || [secundum] D G || quedam A C G 370 liberata A G || quedam A C G
371 secetur] (A) cecetur A² seccetur D || secabitur] (A) cecabitur A² seccabitur D
372 [ad] D 373 [quiditatem] A C || naturam] materiam C || exercendi B extrahendam C
exhendi D 374 [illam] C || aut] aliquid B [ad] A || aliquod B D G 375 reperire A
inveniri B D G || quam <quiditatem> A C 375-376 innatus non est A 376 iste G
secundum A || tunc] (A²) sunt A 376-377 tunc non diceretur] non dicitur tunc G
377 sit positum quod cum C 378 extrahere A 379 [Et] C || etiam est D est A est enim C
380-381 neque — quiditatem] Crawford neque est quiditas quia quod neque est quiditas neque
habet quiditatem A et quod non habet quiditatem hoc enim B G et quiditatem non habet
quiditatem hec enim D hoc enim est quod neque est quidditas et neque habet quidditatem C
381 simplex B G 382 igitur tertia] ergo secunda C 383 pervenit B D G 384 [est (1)] A C ||
<sub> forma A C || consumavit D 385 [est] B 386 [quoniam] A C 387 eam G

Erit igitur conclusio istius demonstrationis eadem cum conclusione predictae demonstrationis. Quoniam, si non addiderit hoc, poterit aliquis dicere multos intellectus esse medios inter intellectum qui est in habitu et inter intellectum agentem: aut unum, ut intendit Alfarabius in suo tractatu de Intellectu et Intellecto, quem vocavit illic *adeptum*, aut plures uno. Et existimatur quod Alfarabius concedit hoc in suo libro de Generatione et Corruptione, ubi dicit: *Quomodo consumuntur isti intellectus medii?*, idest quorum esse posuimus inter intellectum speculativum et inter intellectum agentem. Iste igitur sunt vie magis firme per quas ivit iste homo in hac intentione. Nos autem dicamus: si autem hoc nomen *quiditas* dicatur de quiditatibus rerum materialium et de quiditatibus intellectuum abstractorum modo univoco, tunc propositio dicens quod intellectus innatus est abstrahere quiditates in eo quod sunt quiditates erit vera; et similiter si dicere intellecta esse composita et individua composita fuerit univocum; si autem equivocum, tunc demonstratio non erit vera. Quomodo autem est valde difficile; manifestum est enim per se quod hoc nomen *quiditas* non dicitur de eis pura univocatione neque pura equivocatione. Utrum autem dicatur multipliciter quod est medium indiget consideratione.

Sed si concesserimus hoc dici univoce, continget predicta questio; et est quomodo corruptibile intelligit quod non est corruptibile, secundum opinionem dicentium quod intellectus materialis est corruptibilis

388 erit ergo A ergo est C || conclusio] conl'o C || istius] huius A C || declarationis C
389 [cum] B || determinationis D questionis B 390 [hoc] G || potest D G || [intellectus] A
intellectos C 391-392 [qui — intellectum] D 392 ut] et A G || alfarabius C 393 intel-
lecto et intellectu G 394 illis D || estimavit C 394-395 quod — hoc] concedere hoc
alfarabius B 394 alfarabius G 396 ubi] ut A D || Quomodo] quoquo modo C || conficiuntur A
continuantur C 397 [idest] A C G idest G² || ponimus C || ?speculativum G 398 [inter] B D G ||
Ille B 398-399 [Iste — intentione] C 398 vie sunt A² sermo A 399 firme] (A²) fime A ||
innuit D || ille B D 400 dicamus] dicimus C || si autem] sicut G si C || dicatur] dicitur B D G
402 abstractarum G || modo unico D unico modo C 403 dicentis D || [est] A B D G
404 [sunt A C || quiditates (2)] quidditas C 405 <quod> intellecta A B C D G intellecta Crawford ||
essent D 405-406 esse — composita] composita communi et individua composita esse A compo-
sita esse C 406 fuit G sicut A || univocum] (D¹) unicum D 407 demonstratio] (A²) de
materia A || Quomodo] quoquo modo B 407-408 autem est <est> A est autem C 408 enim
est A C D 409-410 pure univoce neque pure equivoce D pure equivoce C 410 nec A ||
multipliciter] ml'r C 411 medium] mdiu D || <demonstratione vel> consideratione A conside-
rare C 412 dici univoce hoc A C 412-413 continget questio predicta A predicta questio con-
tinget B contingit predicta questio C 413 corporale A B cor^{le} C 414 quod non est
corporale B icor^{le} A 415 corporalis B

(et est opinio Avempeche), aut quomodo intelligit intellectione nova quod innatum est semper intelligere ea in futuro et in preterito, secundum opinionem dicentium quod intellectus materialis non est generabilis neque corruptibilis. Et etiam, si posuerimus quod intelligere res abstractas est in substantia et in natura intellectus materialis, quare igitur ista intellectio non currit cursu intellectionum materialium nobis, ita quod hoc intelligere sit pars partium scientiarum speculativarum, et erit unum quesitorum in scientia speculativa?

Et Avempeche videtur ambigere in hoc loco. Dixit enim in epistola quam vocavit Expeditionis quod possibilitas est duobus modis: naturalis, et divina; idest quod intellectio istius intellectus est de possibilitate divina, non de possibilitate nature. In epistola autem Continuationis dixit: *Et cum Philosophus ascenderit alia ascensione, considerando in intellectu inquantum intellectum, tunc intelliget substantiam abstractam.* Et manifestum est ex hoc quod intelligere intellectum secundum illum est pars scientiarum speculativarum, scilicet Scientia Naturalis; et hoc apparuit etiam in illa perscrutatione ab eo.

Et cum ita sit, nos omnes homines, quod accidit nobis de ignorantie istius scientie aut erit quia adhuc non scimus propositiones que inducunt nos ad hanc scientiam (ut dicitur de multis artificiis que videntur esseabilia sed sunt causarum ignoratarum, v. g. Alkimie), aut hoc intelligere hoc acquiritur per exercitium et usum in rebus naturalibus, sed nondum habemus de exercitio et usu tantum per quod possumus

416 avenphē C 417 [est] G 417-418 ea in] eam D 418 [in (2)] DG 419 non] neque AC || generalis B 420 corlis B corlis B² corlis C 421 [est] A || <et> in (1) B in sua A || <est> in (2) C 422 igitur] ergo C || illa B || intencio A || currit D cur D² 423 materialium] naturalium CG || <in> nobis C nobiscum A || <si> hoc B hec G 424 speculativarum scientiarum A speculatarum scientiarum C 426 aventē. A avenphet' C || [enim] C 427 notavit C || exciditionis D 428 [modis] G modis G² || divina] d'icia D 429 divina] d'icia D 430 autem] enim A 431 [cum] D || abscinderit A ascendit B || alia] illa D || abscisione A ascentione C 432 inquantum] in quam A || [intellectum tunc] AC 433 intelligit AC intelligeret B || substantiam] suam C 434 [ex hoc] D || illud G 436 in illa] nulla C 437 nos omnes homines] non habes D 438-439 non simus D vestimus A nescimus C 439 proportionem D 441 sed sunt causarum] sed scientiarum C scilicet sunt earum D || ignoratarum] (A²) ignoranciarum A ignotarum C 442 alkyne A alkimie C alchimie D || autem C || [hoc (2)] CG 443 usum] visum C || in] de AC || nundum D non dicimus dum C 444 tantum] tamen D || [per quod] D propter quod C

445 acquirere hanc intellectionem, aut erit hoc propter diminutionem nostre nature naturaliter.

Si igitur hoc accidit propter diminutionem in natura, tunc nos et omnes qui innati sunt acquirere hanc scientiam dicimur homines equivoce. Et si hoc accidit propter ignorantiam propositionum inducentium in hanc scientiam, tunc scientia speculativa nondum perfecta est; et forte Avempeche dicit hoc esse inopinabile, sed non impossibile. Et si hoc accidit propter consuetudinem, tunc sermo erit propinquus sermoni dicenti quod causa in hoc est ignorantia propositionum inducentium in hanc scientiam. Et omne hoc dicitur cum hoc quod videtur esse remotum, licet non impossibile. Quomodo ergo potest evadere ab illis questionibus predictis?

460 Iste igitur sunt omnes questiones contingentes huic quesito, et sunt ita difficiles sicut tu vides. Et oportet nos dicere quod apparuit nobis in hoc. Dicamus igitur: quoniam autem intellectus existens in nobis habet duas actiones secundum quod attribuitur nobis, quarum una est de genere passionis (et est intelligere), et alia de genere actionis (et est extrahere formas et denudare eas a materiis, quod nichil est aliud nisi facere eas intellectas in actu postquam erant in potentia), manifestum est quoniam in voluntate nostra est, cum habuerimus intellectum qui est in habitu, intelligere quodcunque intellectum voluerimus et extrahere quancunque formam voluerimus.

Et ista actio, scilicet creare intellecta et facere ea, est prior in nobis quam actio que est intelligere, sicut dicit Alexander. Et ideo dicit quod dignius est describere intellectum per hanc actionem, non per passionem, cum in

447 hoc] istud D || accidat A 448 omnes] J homines ABCDG || <tunc> acquirere C 449 dicuntur AC 451 [in] BCDG ad A in I || <et> tunc G || nundum D 452 est perfecta D perfecta ACG || avenphet' C || [esse] D 453-457 [sed — impossibile] A 453 <est> impossibile B 455 in hoc causa C 456 inducentium] individuum C || [in] BCDG in I || omne] esse C 456-457 [dicitur cum hoc] D 457 [non] B non B¹ || inopinabile B 458 ergo] igitur BD 460 ille B || igitur] ergo AC || questiones omnes D || [huic] G huic G² 463 quoniam] quod G 465 et (1) <et> A || alia] est B alia est B² 466 [est] C 467 est aliud nisi] aliud est quam A || eas [<abstractas>] intellectas D intellectas esse C 468 [erant] D || [quoniam] C 469 nostra] mea C || [est] D || habuimus AC 470 quemcunque AC 470-471 [quodcunque — extrahere] D 471 quemcunque A 472 illa B 473 que] qui A || intelligere] (G¹) in nobis G 473-474 alexander dicit G 474 [quod] B 475 actionem] intentionem C || <et> cum D

passione communicet ei aliud ex virtutibus animalibus
(sed hoc est de opinione dicentium quod passio in
eis non dicitur equivoce).

Et propter istam actionem, scilicet extrahere quodcunque
intellectum voluerimus et facere ipsum in actu
postquam fuit in potentia, opinatus est Themistius quod
intellectus qui est in habitu est compositus ex intellectu
materiali et agenti. Et hoc idem fecit Alexandrum credere
quod intellectus qui est in nobis est compositus
aut quasi compositus ex intellectu agenti et ex eo
qui est in habitu, cum opinatur quod substantia eius qui est
in habitu debet esse alia a substantia intellectus agentis.

Et cum hec duo fundamenta sunt posita, scilicet quod intellectus
qui est in nobis habet has duas actiones, scilicet comprehendere
intellecta et facere ea, intellecta autem duobus modis fiunt in
nobis: aut naturaliter (et sunt prime propositiones, quas nescimus
quando extiterunt et unde et quomodo) aut voluntarie (et sunt
intellecta acquisita ex primis propositionibus); et fuit declaratum quod
necesse est ut intellecta habita a nobis naturaliter sint ab aliquo
quod est in se intellectus liberatus a materia (et est intellectus
agens); et cum hoc declaratum est, necesse est quod intellecta
habita a nobis a primis propositionibus sint aliquod factum
congregatum ex propositionibus notis et intellectu agenti. Non
enim possumus dicere quod propositiones non habent introitum in esse
intellectorum acquisite, neque etiam possumus dicere quod ipse
sole sint agentes ea (iam enim declaratum est agens esse
unum et eternum), ut intendebant quidam Antiquorum,
et opinati sunt quod eas intendebat Aristoteles per *intellectum*
agentem.

Et cum ita sit, necesse est ut intellectum speculativum

476 aliquid C 479 propter] per D || illam A || quemcunque A C D 480 [et] A B C D
481 fuit] erat A C 482 expositus A || [intellectu] A 483 [et (1)] C et C² || facit A G
485 aut] vel A 486 opinatur] opinatus est A || qui (2)] que B C 487 agentis intellectus A
488 sint C 489 nobis] habitu B || habet has duas] duas habeat A 490-491 in nobis fiunt
duobus modis B 490 fiunt] sunt A 491 actualiter D || prime] proprie D 492 quando]
quomodo B || extiterint et unde G ex necessitate aut unum A ex necessitate aut Unde A²
extiterunt aut unde A³ ex necessitate et unum C || [et (2)] G aut A C || quomodo] quando B ||
voluntate C 493 ex] in C 493-494-497 et — habita a nobis naturaliter sint — sint] sicut A
et — [a nobis] habita a nobis naturaliter sunt — fuit A² 494 [a nobis] D || sint] fiunt B
fuit C || alio C 495 liberant D || intellectus (2)] intelligens C 496 [hoc] B D || <quod>
necesse G 497 [a (2)] C || primis <a primis> G || sint] fuit C D 498 notis] veris B || et] in D ||
intellecti A intellectui A² 499 dicere possumus A C || introitum] intellectum G 500 nec A C
501 eas A B C D 502 ut] et A D quod C

sit aliquod generatum ab intellectu agenti et a primis
propositionibus. Et contingit quod iste modus intellectorum
sit voluntarie, econtrario intellectis primis naturalibus.

Et omnis actio facta ex congregato duorum

510 diversorum, necesse est ut alterum duorum illorum sit
quasi materia et instrumentum, et aliud sit quasi forma
aut agens. Intellectus igitur qui est in nobis componitur
ex intellectu qui est in habitu et intellectu agenti,
aut ita quod propositiones sunt quasi materia et
515 intellectus agens est quasi forma, aut ita quod propositiones
sunt quasi instrumentum et intellectus agens
est quasi efficiens; dispositio enim in hoc est consimilis.

Sed si posuerimus quod propositiones sunt quasi instrumentum,
continget ut actio eterna proveniat a duobus

520 quorum unum est eternum et aliud non eternum
(aut ponatur quod instrumentum sit eternum; et sic intellecta
speculativa erunt eterna). Et hoc etiam magis
continget si posuerimus eas propositiones quasi materiam;
impossibile est enim ut aliquod generabile et corruptibile
525 sit materia eterni. Quomodo igitur poterimus
evadere ab hac questione?

Dicamus igitur quod, si hoc quod diximus, quod necesse est quod
propositiones sint de intellectu agenti aut quasi materia
aut quasi instrumentum (si habent ingressum in esse intellectorum

530 speculativorum), non fuit sermo necessarie consequentie secundum quod
530 materia
531 est materia et instrumentum est instrumentum, sed secundum quod
531 necesse est hic
532 esse proportionem et dispositionem inter intellectum agentem et
532 propositiones,

506 sit <similiter> B || aliquid A B 506-507 [generatum — modus] D 506 ab] ex A ||
primis] propriis C 507 [Et] B G || ille B 508 sit] sic D || voluntati C || intellectis] (A²) intel-
lectus A 509 facta ex congregato] ex congregato facto A 510 duorum illorum] duorum
[diversorum] A duorum C illorum duorum diversorum D 511 alterum C 511-512 forma
aut agens] agens et forma B 513 [et] C 514 <est> ita A² || sint A C 514-516 [quasi —
sunt] B G D 515 [est] A 516 sint A 517 [est (1)] A C sunt D sit G || efficiens
<aut ita quod propositiones sunt quasi materia et intellectus agens quasi forma> B 518 possu-
mus C 519 contingit A C || pueniat C 520 unum — aliud] alterum — reliquum A C
521 sit instrumentum C || eternum et sic] aut C 522 erunt] sunt C D || [Et] A C || [etiam] B D G
523 continget] Crawford contingit A B C D G || materia D 524 possibile A C D || enim est A ||
[aliquid] D || corle B corle B² 525 igitur] ergo A C 525-526 possumus dividere C
526 [hac] C 527 [quod (2)] C || dicimus B D G 528 [agenti] A 529 si] non C 530 spe-
culatorum A C || fuerit B D || necesse C D || consequentie] commune C 531 [est (2)] B D || [sed] G ||
[secundum] A || hoc C 532 propositionem et depositionem C

que assimilantur materie et instrumento aliquo modo, non quia est
 materia
 vera aut instrumentum verum, tunc videtur nobis quod possumus scire
 modum secundum quem est intellectus qui est in habitu quasi materia
 et subiectum agentis. Et cum iste modus fuerit positus
 nobis, forte facile poterimus scire modum secundum
 quem continuatur cum intellectis separabilibus.

Dicamus igitur: sermo autem dicentis quod, si conclusiones
 acquiruntur a nobis ab intellectu agenti et propositionibus,
 necesse est ut propositiones sint de intellectu
 agenti quasi vera materia et verum instrumentum, ille
 inquam sermo non est necessarius; sed tantum necesse est illic
 esse respectum secundum quem intellectus qui est in habitu
 assimiletur materie et intellectus agens assimiletur
 forme. Quid igitur est iste respectus, et ex quo accidit
 intellectui agenti habere hunc respectum cum intellectu qui
 est in habitu, et unus est eternus et alius generabilis
 et corruptibilis? Omnes enim horum concedunt hunc
 respectum esse; et quasi coget eos hoc quod intellecta
 speculativa sunt existentia in nobis ex his duobus intellectibus,
 scilicet qui est in habitu, et intellectu agenti.

Sed Alexander et omnes opinantes intellectum materiale
 esse generabilem et corruptibilem non possunt
 reddere causam huius respectus. Ponentes autem quod
 intellectus operans est intellectus qui est in habitu, continget
 eis ut intellecta speculativa sint eterna, et alia multa
 impossibilia consequentia hanc positionem.

533 instrumento aliquo modo] G^2 instrumentum aliquod ABD instrumentum C instru-
 mento aliquo G 533-534 [non — instrumentum] C 534 aut instrumentum] et instrumen-
 tum [est instrumentum secundum quod est] G || videtur <similiter> B videbitur C
 535 [est (1)] C 537 <in> nobis B || poterimus scire facile A || modum] manifestum C
 538 quod C || continuatur] (A^2) continui a^m A continuatur G || intellectis] (A^1) intel-
 lectus A || separabilibus] (C) ? C^2 539 [igitur] C ergo A || autem sermo C || conclusiones]
 sermones A 540 acquirantur C 540-542 [et — agentis] D 541 [est] G est G^1
 542 <et> quasi G quod D || verum] Unde G || iste C 543 [inquam] G igitur ABD
 ergo C inquam J || tantum] tamen AC || est (2)] esse G 544 aspectum $B DG$ || [respectum —
 intellectus] C 544-545 [qui — intellectus] A 544 <in> in habitu D habitus G
 545 assimiletur (1)] assimilatur G || assimilatur (2)] assimilatur CG 546 est igitur A est C ||
 [et] AC 547 intellectui] in intellectu B || <scilicet> respectum A 548 et (1)] cuius A
 || generalis B 549 co^rlis B co^rlis B^2 550 esse respectum C || intellecta <scilicet
 adquisita et abstracta a rebus materialibus intellectum agentem intellecta> C 552 quod D
 553 <hunc> intellectum A 554 generalem et co^rlis B 555 reddere] (A^2) credere A
 556 contingit G 557 [eis] $ABC DG$ eis $Crawford$ 558 contingentia C || proposi-
 tionem $B DG$ opinionem C

Nos autem cum posuerimus intellectum materiale esse eternum
 et intellecta speculativa esse generabilia et corruptibilia eo modo
 quo diximus, et quod intellectus materialis intelligit
 utrunque, scilicet formas materiales et formas abstractas, manifestum
 est quod subiectum intellectorum speculativorum et intellectus
 agentis secundum hunc modum est idem et unum, scilicet materialis.
 Et simile huic est diaffonum, quod recipit colorem
 et lucem insimul; et lux est efficiens colorem.

Et cum fuerit verificata nobis hec continuatio que
 est inter intellectum agentem et intellectum materiale,
 poterimus reperire modum secundum quem dicimus quod
 intellectus agens similis est forme et quod intellectus qui est in
 habitu similis est materie. Omnia enim duo quorum subiectum
 est unum, et quorum alterum est perfectius alio, necesse
 est ut respectus perfectioris ad imperfectius sit sicut
 respectus forme ad materiam. Et secundum hanc intentionem
 dicimus quod proportio prime perfectionis virtutis ymaginative
 ad primam perfectionem communis sensus
 est sicut proportio forme ad materiam.

Iam igitur invenimus modum secundum quem possibile est
 ut iste intellectus continetur nobiscum in postremo,
 et causam quare non copulatur nobiscum in principio.
 Quoniam hoc posito, continget necessario ut intellectus
 qui est in nobis in actu sit compositus ex intellectis
 speculativis et intellectu agenti ita quod intellectus agens sit
 quasi forma intellectorum speculativorum et intellecta
 speculativa sint quasi materia. Et per hunc modum
 poterimus generare intellecta cum voluerimus. Quoniam,
 quia illud per quod agit aliquid suam propriam actionem
 est forma, nos autem agimus per intellectum

559 posuimus DG 560 intellectiva A || generalia et co^rlis B 562 utrasque A || formas
 materiales] materialis. et formas. D || [formas (2)] C 563 subiectum] substantia D || [intel-
 lectorum] C 564 unum et idem G idem et idem A idem et vivum D 565 <est>
 simile D || est] esse D || dyaphonum C || quod] et C qd G 566 insimul] visibilis C 567 veri-
 ficata] infuscata D 568 [inter] D || <inter> intellectum (2) DG || [materiale] DG qui
 est in habitu B 569 recipere ACD 570 [quod] BC 571 materie] (B^2)
 forme $ABDG$ || duo] dico C 573 [est] B || perfectioris B perfectionis C || imperfectius]
 perfectius AC || sit] fit C 575 dicamus B 576 prima D || communis] conclusionis C
 578 igitur] enim C || secundum quem] quod B 579 ille BC || continetur C 580 causam
 quare] causa propter quam C 581 contingit C 582 [in actu] A 584 [quasi] $ABCDG$
 quasi I || speculatorum C || et] etiam D 585 sunt A || [Et] D et D^2 586 possumus A ||
 generare] creare C || cum] quando B || Quoniam] quandoque G 587 [quia] D || [per] G ||
 [aliquid] $B DG$ ad C

agentem nostram actionem propriam, necesse est ut intellectus agens sit forma in nobis.

Et nullus modus est secundum quem generetur forma in nobis nisi iste. Quoniam, cum intellecta speculativa copulantur nobiscum per formas ymaginabiles, et intellectus agens copulatur cum intellectis speculativis (illud enim quod comprehendit ea est idem, scilicet intellectus materialis), necesse est ut intellectus agens copuletur nobiscum per continuationem intellectorum speculativorum.

Et manifestum est quod, cum omnia intellecta speculativa fuerint existentia in nobis in potentia, quod ipse erit copulatus nobiscum in potentia. Et cum omnia intellecta speculativa fuerint existentia in nobis in actu, erit ipse tunc copulatus nobis in actu. Et cum quedam fuerint potentia et quedam actu, tunc erit ipse copulatus secundum partem et secundum partem non; et tunc dicimur moveri ad continuationem.

Et manifestum est quod, cum iste motus complebitur, quod statim iste intellectus copulabitur nobiscum omnibus modis. Et tunc manifestum est quod proportio eius ad nos in illa dispositione est sicut proportio intellectus qui est in habitu ad nos. Et cum ita sit, necesse est ut homo intelligat per intellectum sibi proprium omnia entia, et ut agat actionem sibi propriam in omnibus entibus, sicut intelligit per intellectum qui est in habitu, quando fuerit continuatus cum formis ymaginabilibus, omnia entia intellectione propria.

589 propriam actionem *AC* 590 sit] sic *C* 591 [Et] *B* || est modus *G* modus *A* || generatur *AC* || forma] modus *B* 592 ille *BD* || [cum] *A* cum *A*² 593 ymaginativas *A* || [et] *D* 594 copuletur *ABG* copuletur nobiscum *C* 595 illud — idem] idem est quod comprehendit eas *C* || ea] *Crawford* eas *ABDG* || [est] *A* 596 materialis] agens *AC* 597 copuletur] continuatur *A* 599 [est] *D* || [cum] *C* quando *DG* || intellecta omnia *C* 600 fuerint] fiunt *D* || [existentia] *A* 600–602 in (1) — nobis] nobiscum *C* 602 actum *C* || tunc erit ipse *B* erunt ipse tunc erit *D* 603 <in> nobis *G* 604 [et] *CD* || ipse erit *A* erit *BD* || [copulatus] *C* 605 dicuntur *AC* 608 ille intellectus *B* intellectus ille *D* || compulabitur *D* 609 eius <intellectus agentis quia erit sicut forma acquisita intellectus materialis mediantibus intellectis speculativis que facta et acquisita de formis materialibus intellectu materiali per operationem agentis faciunt intellectum qui hic dicitur intellectus in habitu cuius tanquam forma propria sit intellectus agens cum ipse qui est in habitu perfectus est, et tunc intellectus materialis per ipsum intellectum agentem tanquam per formam propriam intelligit omnia entia et ideo formas penitus liberatas a materia> *C* 610 sicut est *C* sit sicut *A* || proportio] dispositio *AC* s dispositio proportionis *D* || [intellectus] *A* 611 [ad nos] *G* 612 [homo] *ABCDG* homo *I* || [intelligat per] *G* intelligat per *G*² 615 ymaginabiles *A*

Homo igitur secundum hunc modum, ut dicit Themistius, assimilatur Deo in hoc quod est omnia entia quoquo modo, et sciens ea quoquo modo; entia enim nichil aliud sunt nisi scientia eius, neque causa entium est aliud nisi scientia eius. Et quam mirabilis est iste ordo, et quam extraneus est iste modus essendi!

Et secundum hunc modum verificabitur opinio Alexandri in hoc quod dicit quod intelligere res abstractas fiet per continuationem istius intellectus nobiscum; non quod intelligere invenitur in nobis postquam non erat, quod est causa in continuatione intellectus agentis nobiscum, ut intendebat Avempeche, sed causa intellectionis est continuatio, et non econtrario.

Et per hoc dissolvitur questio quomodo antiquum intelligit intellectione nova. Et est etiam manifestum ex hoc quare non continuamur cum hoc intellectu in principio, sed in postremo. Quoniam, dum fuerit forma nobis in potentia, erit continuatus nobiscum in potentia, et dum fuerit continuatus nobiscum in potentia, impossibile est ut intelligamus per illum aliquid. Sed cum efficietur forma nobis in actu (et hoc erit apud continuationem eius in actu), tunc intelligemus per illum omnia que intelligimus, et agemus per illum actionem sibi propriam.

Et ex hoc apparet quod sua intellectio non est aliquid scientiarum speculativarum, sed est aliquid currens cursu rei

617 sicut *DG* 618 in hoc] scilicet in eo *C* 619 [et — modo (2)] *C* || sciens ea] scientia *A* largiens ea *G* 620 nisi] quam *C* || nec *D* || [entium] *A* encium *A*² 620–621 est alius *BD* aliud est *AC* 621 nisi] ut *C* || quam] quantum *D* || ille ordo *B* ordo ille *D* 622 [quam] *D* || extraneus] mirabilis *AC* || est ille *BD*¹ ille *D* 624 [in] *C* || [quod (2)] *A* 625 [istius] *D* || intellecti *B* || nobiscum <scilicet. Non fit continuatio intellectus agentis in nobis per intellectionem novam rerum abstractarum vel aliarum sicut sit continuatio intellectus materialis in actu secundum aristotelem per novam intellectionem intentionum ymaginatarum. Sed econtrario per intellectus agentis continuationem cum intellectu materiali mediantibus intellectus speculativis fit intellectio in nobis formarum separatarum et aliarum nobis cum> *C* || quod non *G* 626 erit *D* 626–627 quod est] quod non *A* vel quasi non *C* 627 <etiam> in *B* || intellectus agentis] intelligentis *D* 628 avenphet' *C* 629 continue *A* contē *D* 630 per] propter *D* || dissolvetur *G* || [quomodo] *D* || antiquus *BG* añqū *A* antqū *A*² 631 [etiam] *B* illud *D* 632 quare] quod *C* || [non] *C* non *C*² || continuantur *A* continuatur *C* || [hoc (2)] *C* 633 sed] sicut *D* || dum] cum *AC* || <in> nobis *D* 634 <actu etiam> potentia (1) *G* || [erit — potentia (2)] *D* || continuatus] (*A*) continuatio *A* 635 fuit *D* || nobis *D* || impossibile] et possibile *D* 636 ut] non *G* || illud *CD* || [aliquid] *A* || Sed cum] *Crawford* nisi cum *AC* et cum *B* Cum igitur *DG* || efficietur] *I* efficitur *ABCDG* 637 [nobis] *C* 638 illud *D* ipsum *A* 639 agem *G* || illa *A* illam *CDG* || propriam sibi *G* 640 ex] quia *G* 640–641 [aliquid — est] *A* aliquid — est *A*²

generate naturaliter a disciplina scientiarum speculativarum. Et ideo non est remotum ut homines adiuvent se in hac intentione, sicut iuvant se in scientiis speculativis. Sed necesse est ut inveniatur illud currens a scientiis speculativis, non ab aliis. Intellecta enim falsa impossibile est ut habeant continuationem, quoniam non sunt aliquid currens cursu naturali, sed sunt aliquid quod non intendebatur, sicut digitus sextus, et monstrum in creatura.

Et est etiam manifestum quod, cum posuerimus intellectum materialem esse generabilem et corruptibilem, tunc nullam viam inveniemus secundum quam intellectus agens copuletur cum intellectu qui est in habitu copulatione propria, scilicet copulatione simili continuationi formarum cum materiis.

Et cum ista continuatio non fuerit posita, nulla erit diversitas inter comparare ipsum ad hominem et ad omnia entia, nisi per diversitatem sue actionis in eis. Et secundum hunc modum respectus eius ad hominem non erit nisi respectus agentis ad hominem, non respectus forme, et contingit questio Alfarabii quam dixit in Nichomachia. Fiducia enim in possibilitate continuationis intellectus nobiscum est in declarando quod respectus eius ad hominem est respectus forme et agentis, non respectus agentis tantum. Hoc igitur apparuit nobis in hoc quesito modo. Et si post apparuerit nobis plus, scribemus.

642 ad disciplinam AC ad[is]iplina D || speculativarum <sed est aliquid currens cursu et ei generate materialiter ad disciplinam scientiarum speculativarum que scilicet scientie speculative perficiunt intellectum in habitu per intellecta speculativa adquisita et facta in intellectu materiali virtute agentis creantis intellecta in actu cuius intellectus in habitu perfecti sit intellectus agens forma in actu per quem agentem anima tunc intelligit omnia entia abstracta et alia> C 643 [ideo] A ideo A² || est] erit G || homines] omnes C || adiuvent] excedant G 644-645 [Sed — speculativis] D 645 illud] aliquid A || a] in B 645-648 [a — currens] A a scientiis speculativis non ab aliis. intellecta enim falsa in hac intentione non iuvant se in scientiis speculativis sed necesse est ut inven... illud currens A² 646 enim] est C 647 quoniam] quando G alibi C 648 sunt] fuit A || [non] D 650 [est] CD || manifestum etiam B 651 tunc <nobis> D 654 simili <copulationi vel> A simile C || continua- tionem] (A²) continuacione AD || formarum] formatum G 655 illa BC || [non] A || nulla] non C 656 [comparare] C 658 [respectus] C || hominem] habitudinem D || [non] G 659 erit nisi] est D || [agentis] ABCDG agentis B² 660 nichomach'. A nichomachia C 661 enim — continuationis] in in continuationis potestate C 664 Hoc (1)] hic B || in hoc] hic D 665 modo quesito A quam scito modo D || post] (C²) prima C || apparuerit] (C²) apparuit C 666 [scribemus] A scribam C

37. Congregemus igitur secundum summam ea que dicta sunt in anima. Dicamus igitur quod anima est quoquo modo alia entia. Entia enim aut sunt intellecta aut sensata. Scire vero res intellectas
5 est secundum modum sentiendi rem sensatam.

III. 8
431b20

431b23

Et cum declaratum est que sunt genera virtutum comprehensivarum anime, et quod sunt duo modi, scilicet sensus et intellectus, oportet nos modo facere summam de anima, et dicere secundum descriptionem quod est quoquo
10 modo omnia entia. Omnia enim entia aut sunt sensibilia aut intelligibilia. Dispositio autem sensibilibium ad sensum est sicut dispositio intelligibilium ad intellectum, et ¶sensus ad sensatum¶. Ergo contingit necessario ut anima sit omnia entia uno modorum secundum quos
15 possibile est dicere animam esse omnia entia.

38. Et sciendum est quomodo. Dicamus igitur quod scire et sentire dividuntur secundum divisionem entium. Si igitur fuerint in potentia, erunt potentia, si actu, actu,
intellectum et sensatum. Necesse est enim ut entia
5 sint aut ista, aut forme. Et non sunt ista; lapis enim non existit in anima, sed forma. Et ideo anima est quasi manus; manus enim est instrumentum instrumentis, et intellectus forma formis, et sensus forma sensatis.

431b23

431b25

432a1

432a3

Cum declaravit quod anima est quoquo modo omnia entia,
10 incepit declarare illum modum. Et dixit: Dicamus igitur quod scire, etc. Idest, quia differentie entium quibus dividuntur sunt

37. 1 Congregamus C || sumam D || eorum B 2-3 quoquo modo est B quoquo modo DG 3 <omnia> entia (1) G entia est D || enim] eius C 4 sensata aut intellecta A || intellectas] intelligibiles C 5 sentiendi] sciendi AG credendi C 6 <congregamus igitur summam> Et A Dicit et G || que] quod A || [sunt] A sunt A² 7 comprehensivarum G || duo sunt A 8 [modo] B 10 [Omnia (2)] C || [entia (2)] C || [sunt] B 11 [aut intelligibilia] DG aut intelligibilia G² || autem] enim B 12 [est] C || intelligibilium] intellecti cum C 13 et sensus ad] ad sensum et A et sensum ad B et sensus C || Ergo] genus C 14 omnia] vera C || uno <modo> A || quem D 15 anima A || entia <Et sciendum est quomodo> D [] 38, 1 D 38. 1 [Et — quomodo] D <> 37, 15 D || est <ergo> C || quomodo] quoquo modo B || et] est C 2 [igitur] C 3 erunt] erit D || <in> potentia (2) C || <erunt in> actu (2) C 4 [intellectum] C 5 ista (1)] illa B || sunt] fuit A || ista (2)] Crawford ille ABCDG 6 sed] et A 7 [manus] C || instrumentum est C instrumentum AB 8 [intellectus] AC 9 <et sciendum est quomodo> Cum A 10 istum G 11 quia] quasi B || differentia DG